

7-8

RODNA
GRUDA

julij-avgust 1968

revija Slovenske izseljenske matice

Slika na naslovni strani:

**V Beli krajini še marsikje predejo in tkejo iz lana
Na sliki: Dozoreli lan v razstavkah**

Na sliki spodaj:

Poletje na Srednjem vrhu nad Gozd-Martuljkom

Foto: Ančka Tomšič

RODNO GRUDO izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Uredništvo in uprava: Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. Ureja uredniški odbor. Glavna urednica **ZIMA VRŠCAJ**. Urednika: **INA SLOKAN** in **JOŽE PRESEREN**.
Grafično oblikovanje: **SPELA KALIN-MÄCHTIG**

Izhaja dvanaajstkrat na leto. V poletnem času izideta dve številki skupno. Letna naročnina za prekomorske dežele je 5 ZDA dolarjev. Za plačila iz inozemstva: devizni račun pri Splošni gospodarski banki 501-620-5-32040-10-4; za dinarska plačila 501-8-51. Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani.

ZAPELI SO NAM

Ob koncertni turneji mladih pevcev iz Clevelanda

Prišli so in nam zapeli pogumno in ubrano. Skoraj nič se ni poznalo, da niso rojeni med nami, temveč tam daleč za širokim morjem, da tam hodijo v šolo in se uče in govore v tujem jeziku. Bili so tako čisto naši, kakor so tudi zares.

Mladinski pevski zbor krožka št. 2 Slovenske narodne podporne jednote iz Clevelanda, ki nas je obiskal v juniju, je na svoji pevski turneji, ki je bila združena z izletom, priredil štiri koncerte.

Mladi pevci, ki so jih spremljali starši in seveda njihova prizadevna zborovodkinja, koncertna pevka Cecilia Valenčič in pianistka Josephine Terček, so na tem izletu obiskali najlepše slovenske kraje. Za kratek obisk so skočili še na Tržaško in Koroško, na koncertih pa so nam zapeli: 19. junija v Ilirski Bistrici, 21. junija v Sežani, 24. junija v Kamniku in 26. junija v Brežicah.

Povsod so osvojili naša srca, nam izvalili solze in poželi navdušeno priznanje, ki so ga zares zaslužili za lepo in dobro zapete pesmi. Strokovne ocene bodo napi-

sali drugi, to bodi le skromna beseda o tem, kaj smo čutili mi, ki smo jih poslušali. Naj opišem le njihov nastop v Kamniku.

Prostorna dvorana kulturnega doma se je nabitno napolnila. Prišli so domačini in okoličani, mnogo je bilo Ljubljčanov, veliko mladine, prišli so ameriški rojaki, ki so bili na obisku pri nas, in številni tisti povratniki, ki žive med nami. Mnogi od teh so mlade pevce že večkrat slišali v Clevelandu, a so pričakovali njihovo pesem z žarom v očeh.

Potem smo jih poslušali in gledali. Pel nam je zbor, pa kvartet, duet, oktet, zaplesali so slovenski ples. Fantje so potrkavali s petami, dekletom so plahutala krila narodnih noš, ki so jim jih z ljubeznijo in prizadevnostjo sešile matere in babice... Bogat je bil program. Pesem je sledila pesmi. Med njimi je bilo nekaj starih narodnih, ki jih mladi rod pri nas že zdavnaj ne zna več zapeti, ki so se umaknile iz naših domov kakor nekoč tiste lepe bogato rezljane in poslikane skrinje.

Poslušali smo mlade pevce, mnogim od

nas pa so misli pobegnile za desetletja nazaj. V tisti čas, ko so njihovi dedi in babice odhajali na tuje iz vseh koncev naše slovenske dežele: z Dolenjske, Bele krajine, Notranjske, Primorske, Gorenjske, Štajerske, Prekmurja. Svoje pridne roke so ponesli s seboj, pa domačo pesem za tolažbo. Večina se ni vrnila nikoli več. Na tujih pokopališčih počivajo. A glej, zdaj so tu pred nami njihovi potomci. Živo, iskriivo in s ponosom prepevajo slovenske pesmi, ki so jih oni nekoč ponesli na tuje.

Trideset let že prepeva Mladinski pevski zbor krožka št. 2 Slovenske narodne podporne jednote v Clevelandu. Koliko mladih rodov se je medtem izmenjalo pri zboru, a naša pesem tam še vedno odmeva. Živi in še bo živela! Vsa živa se bo prelivala iz roda v rod, dokler bo živ utrip naše krvi tam v daljni Ameriki. To smo ugotovili na tem nenavadnem in lepem koncertu.

S ponosom in radostjo nas navdaja ta zavest. Vam, mladi pevci in vaši prizadevni dirigentki, zares vse priznanje in zahvala za lepo doživetje.

Ina Slokan

NOVICE IZ MATICE

Iz Avstralije, Kanade in ZDA so prišle prve skupine, katere smo letos v maju in juniju pozdravili na letališču na Brniku. Mnogi so prišli po dolgih desetletjih, mnogi pa so bili že naši dobri znanci s srečanj v preteklih letih, med njimi pa je bil prav številen tudi naš mladi rod, rojen in vzgojen na tujih tleh. Med temi so bili naši mladi pevci — člani pevskega zbora mladinskega krožka št. 2 iz Clevelanda. Vsem, ki ste nas ali nas boste obiskali v letošnjem letu, iz srca želimo, da bi se imeli zares lepo pri nas

V juniju smo pozdravili na slovenskih tleh enajst skupin naših izseljencev iz dežel onkraj morja. Ena skupina je prispela iz Avstralije, dve iz Kanade in osem iz ZDA. V skupinah je bilo blizu šeststo obiskovalcev. Tudi v juliju in avgustu imamo napovedane v Sloveniji še številne skupinske obiske. Prvi julijski skupini iz ZDA in Kanade prideta že 2. julija, tako da se bodo tudi ti izletniki lahko udeležili letošnjega velikega izseljenskega srečanja 4. julija na pikniku v Škofji Loki. Veliko dragih znancev iz prejšnjih let smo srečali med izletniki, ki so nas obiskali v juniju, še več pa smo seveda sklenili novih poznanstev. Tako smo srečali glavnega predsednika Slovenske dobrodelne zveze Johna Sušnika in njegovo soprogo. Povedala sta, da nameravata malo potovati po Sloveniji in se ustaviti v kakšnih toplicah. Vrnila pa se bosta že konec meseca, ker imajo doma svatbo v družini. Čestitamo k veselemu družinskemu dogodku! V skupini, ki sta jo pripeljala naša dobra znanca, društvena delavca Andy in Mary Bozich, smo pozdravili med drugimi tudi vedno nasmejana »Zarjanko« Viki Poljšakovo iz Clevelanda in vdovo urednika Prosvete Angelo Zaitz, ki smo ji še posebej iz vsega srca zaželeli, da bi letos preživela med nami res srečne počitnice. Prav veseli smo bili tudi obiska priznane Jennie Troha, ki se je po nekaj letih spet odločila, da malo pogleda, kaj je novega v starem kraju. Po dolgih 46 letih sta nas letos obiskala tudi Louis Rebol in njegova soproga Paula s Floride. Rojak Rebol je znani dopisnik Prosvete, prav gotovo bo tudi o obisku v Sloveniji kaj zanimivega napisal.

Med številnimi obiskovalci smo na matici pozdravili tudi znanega slovenskega odvetnika iz Clevelanda Josepha Zormana in njegovo soprogo, ki je bila zdaj prvič na obisku v Sloveniji. Udeležila sta se skupinskega izleta po Jugoslaviji in bila oba zelo navdušena ne le nad našimi lepimi kraji, temveč tudi nad dobro postrežbo v naših gostinskih obratih in toplo prisrčnostjo naših ljudi. Seveda smo bili tega zelo veseli, posebej pa tudi pohvale naše revije Rodne grude. Iz Montevidea v Urugvaju je prispel na obisk rojak Pedro Bižal. Rojak Bižal živi v Urugvaju že 42 let, pred desetimi leti je bil prvič na obisku v Jugoslaviji, zdaj bo ostal med

Matija Okorn, vodja skupine iz Sydneya v Avstraliji, ki je prišla na večtedenski obisk

nami pol leta, največ pri sorodnikih v Starem trgu ob Kolpi in v Kočevju. Še in še bi lahko pisali o letošnjih srečanjih z rojaki, ki so prišli na obisk. Tudi iz evropskih dežel smo že v prvih mesecih letošnje sezone srečali že kar precej obiskovalcev, še več pa jih bomo seveda v prihodnjih tednih.

O vsem tem in seveda o letošnjem izseljenskem pikniku v Škofji Loki in drugih prireditvah za naše izseljence, pa bomo več napisali v prihodnji številki Rodne grude in seveda objavili tudi veliko slik.

S.

Prijetna vožnja

»Bila je prijetna vožnja brez posebnih težav«, je dejal ob prihodu na letališče Brnik pri Ljubljani Matija Okorn, vodja skupine izseljencev, ki je prišla iz Sydneya na večtedenski obisk v Jugoslavijo. »Vozili smo se nekaj več kot 28 ur. Od Sydneya do Aten smo se peljali z letalom letalske družbe Lufthansa, od Aten do Ljubljane pa z letalom jugoslovanske družbe Adria-avio promet.«

Med potjo so imeli lepo sončno vreme, v Ljubljani pa jih je presenetil dež, slabo vreme in planine so bile v megli.

Kot je že tradicija, je bil tudi to pot zelo prisrčen sprejem na letališču, kjer se je kljub slabemu vremenu zbralo mnogo sorodnikov, prijateljev in znancev. Predstavniki Slovenske izseljenske matice so pozdravili rojake iz Avstralije in pomagali ter svetovali, kjer je bilo potrebno. Bilo je mnogo prisrčnih in veselih srečanj.

Matija Okorn pa je v pogovoru omenil, da bodo organizirali tudi obiske iz Jugoslavije v Avstralijo. Res, da je to zelo daleč in vožnja draga ter je potrebno več časa, toda Okorn meni, da se bo dalo to izpeljati. Mnogi izseljenci v Avstraliji bi sicer radi sami prišli na obisk, pa imajo premalo počitnic. Pripravljeni pa bi bili prispevati, da bi jih prišli obiskat sorodniki iz »stare domovine« samo, da bi se videli in srečali. In ker so obojestranski interesi, so realne možnosti, da bi organizirali tudi »charter« polete iz Jugoslavije v Avstralijo.

S. Lenardič

V skupini iz Avstralije je bilo največ naših povojnih izseljencev, ki so z otroki prišli obiskat domače kraje in sorodnike

Solist clevelandske Glasbene matice di Kenik nas je obiskal s soprogo in hčerko Cathy, ki poje pri mladinskem zboru

Judničeva iz San Francisca sta tudi med letošnjimi obiskovalci. Posnetek na matici, kjer sta se srečala tudi s podpredsednikom Bogom Gorjanom

25. OBLETNICA VSTAJE PRIMORSKE

BRANKO BABIČ

Letos proslavlja ljudstvo Slovenskega Primorja 25-letnico splošne vstaje proti fašizmu in za osvoboditev ter priključitev svoji matični domovini — Sloveniji, kar se je tudi uresničilo po zmagi zaveznikov nad Hitlerjevo Nemčijo v drugi svetovni vojni.

Vendar pa primorsko ljudstvo ni čakalo prekrižanih rok končne zmage zaveznikov, temveč je že leta 1941 po kapitulaciji stare Jugoslavije, skupno z vsemi jugoslovanskimi narodi, začelo oborožen boj za osvoboditev. Že pred padcem italijanskega fašizma in kapitulacije Italije 1943 so se na Primorskem razvile partizanske enote — čete, bataljoni, odredi, ki so se bojevale proti fašističnim silam.

Vse primorsko ljudstvo je že tedaj sodelovalo v tem boju. Podpiralo in hranilo je svojo vojsko, povsod so bili ustanovljeni odbori Osvobodilne fronte, ki so postopoma preraščali v Narodno osvobodilne odbore nove ljudske oblasti in tako ukinjali italijansko fašistično oblast. Ljudstvo je priznavalo samo svojo ljudsko oblast, ki so jo predstavljali Narodno osvobodilni odbori, pa naj je bilo to na osvobojenem ali pa še okupiranem ozemlju, kjer so ilegalno obstajali.

Po padcu fašizma in kapitulaciji Italije v jeseni leta 1943 se je primorsko ljudstvo dvignilo v splošno oboroženo vstajo, razorožilo italijansko in fašistično vojsko, se oborožilo in že tedaj osvobodilo vso Primorsko, razen Trsta in Gorice, ki jih je takoj zasedla nemška vojska. Do konca vojne je bila skoraj vsa Primorska osvobojeno ozemlje, razen občasno, ko je nemška vojska z večjimi silami naredila ofenzivo na osvobojeno ozemlje. Vendar pa se nemška vojska ni mogla obdržati dlje časa na osvobojenem ozemlju in se je po vsaki ofenzivi spet umaknila v svoje utrjene postojanke, kajti na osvobojenem ozemlju so se po splošni vstaji od primorskih borcev ustanovile brigade, divizije in IX. korpus, ki je operiral na tem ozemlju. To je bila že močna vojaška sila, ki je občasne nemške ofenzive niso mogle uničiti. Nasprotno, po vsaki ofenzivi se je nemška vojska morala spet umakniti v svoje izhodiščne baze, da bi se tako izognila udarcem narodnoosvobodilne vojske. Med ofenzivo so se enote IX. korpusa s partizansko taktiko spretno izogibale večjim frontalnim bor-

Spomladi so se v počastitev 25-letnice vseljidske oborožene vstaje na Primorskem spet zbrali nekdanji partizanski kurirji in organizirali pohod skozi partizanska mesta in vasi, ki pa je bil drugačen kakor med vojno: bil je ob belem dnevu in pred njimi je harmonikar veselo raztegoval harmoniko

Motiv iz Vipave

bam z močnejšimi nemškimi silami, da so lahko po izčrpanju njihove ofenzive takoj z vso silo prešle v protinapad. Napadale so važne komunikacije, ki jih je uporabljala nemška vojska (železnice, ceste), napadale nemške kolone, ki so se premikale po ozemlju Primorske in stalno pritiskale na same njihove utrjene postojanke. Ob zaključnih operacijah so enote IX. korpusa končno osvobodile Gorico, v očiščevalnih operacijah pa prodrle globoko v Benečijo in Furlanijo in v sodelovanju s IV. jugoslovansko armado osvobodile Trst.

Primorski borci pa se niso borili samo v enotah IX. korpusa. Kapitulacija Italije je mnoge Primorce zatekla v Italiji kot italijanske vojake in v Afriki, kjer so bili po porazu italijanske armade v angleškem ujetništvu. Vsi so se takoj prijavi v jugoslovansko vojsko, ustanovili številne brigade, ki jih je potem jugoslovanska mornarica pripeljala v Dalmacijo. Tam so se oborožile in priključile jugoslovanski narodno-osvobodilni vojski. V sklopu IV. armade so vodile težke boje z nemškimi silami vse do osvoboditve Trsta. Ker so te brigade prišle preko morja, so dobile ime prekomorske brigade. V teh brigadah je bilo več kot deset tisoč primorskih borcev. Med njimi je bilo tudi veliko naših izseljencev. Skoraj polovica jih je padla v bojih z nemško vojsko.

Ko letos proslavljam 25-letnico vstaje primorskega ljudstva, nam je pred očmi vsa veličina junaškega dejanja Primorcev, ko so se leta 1943 do poslednjega vključili v oboroženi boj proti fašizmu in za osvoboditev, tako doma kot na drugih bojiščih, kjer so bili po sili razmer, in v tem boju, ne glede na žrtve, vztrajali do končne zmage. Tako si je primorsko ljudstvo z lastno krvjo priborilo tako zeleno svobodo.

Vstaja primorskega ljudstva pa ima še drugi pomen, ki ga ne smemo pozabiti. Skupno s prebivalci Slovenskega primorja so v boju proti fašizmu sodelovali tudi italijanski antifašisti. V sklopu enot IX. korpusa so bile tudi italijanske: Tržaška in garibaldinska brigada ter nekaj bataljonov v sestavi slovenskih brigad. Z italijansko divizijo »Natisone«, ki je operirala na področju Furlanije, so enote IX. korpusa vodile skupne borbe proti fašističnim silam. Obmejno italijansko prebivalstvo Trsta, Gorice in zlasti Furlanije je množično

podpiralo našo vojsko, zbiralo hrano, orožje, sanitetski material itd. Na goriški fronti je v boju proti nemškim silam skupno s slovenskimi borci padlo veliko število italijanskih delavcev iz Tržiča in drugih krajev. To pomeni, da se je italijansko prebivalstvo že v teku vojne izreklo proti politiki nasilja in zatiranja Slovencev, ki ga je izvajala fašistična Italija, za skupno borbo proti silam reakcije in fašizma, za napredne demokratične odnose, za sodelovanje in prijateljstvo obeh sosednih narodov. Kljub težkim preizkušnjam in neprijetnim spominom preteklosti je prav ta skupna borba doprinesla pomemben delež v premagovanju te preteklosti in ustvarjanju današnjih prijateljskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo, ustvarjanju današnjega vzdušja sožitja, sodelovanja in prijateljstva obmejnega prebivalstva obeh narodnosti. Tako rekoč odprta meja, ki ni več meja, množični prehodi z ene na drugo stran, široko ekonomsko, politično in kulturno sodelovanje nam je živa priča takih odnosov.

Zategadelj mora biti proslava 25-letnice vstaje primorskega ljudstva obenem tudi potrdilo takega povojnega razvoja prijateljskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo, sožitja obmejnega prebivalstva in spodbuda nadaljnega poglobljanja teh odnosov. Zato bo tudi na glavni proslavi, ki bo 15. septembra v Novi Gorici, in ki bo obenem največja letošnja slovenska proslava, sodelovalo tudi italijansko prebivalstvo iz obmejnih področij. Prišli bodo borci italijanskih partizanskih enot, antifašisti in predstavniki italijanskega javnega in družabnega življenja. Skupna proslava italijanskega in slovenskega prebivalstva naj bo zagotovilo, da se preteklost iz časov fašizma ne bo nikoli več ponovila in da smo trdno odločeni iti naprej po zastavljeni poti v miru, prijateljstvu in sodelovanju vseh dobromislečih ljudi.

Nova Gorica sredi priprav za velika slavlja

Dve veliki slavji bo v prihodnjih mesecih doživela Nova Gorica, naše mlado mesto, ki praznuje letos dvajseti rojstni dan. Dvajset let, kako malo je to in veliko obenem, Gorica se je medtem razrasla, postala moderno mesto ob svobodni in odprti meji, mesto s širokimi asfaltnimi ce-

stami, mesto cvetočih nasadov in lepih modernih domov. Za letošnja slavlja pa se bo še polepšala. Dobila bo svoje mestno središče pred občinskim poslopjem, moderen trgovski center, pa še to in ono.

Nova Gorica bo letos središče proslav ob 25-letnici vseljidske vstaje na Primorskem. Osrednja proslava bo 15. septembra. Za uvod pa bodo zadnje nedeljo v avgustu — 25. avgusta motorne dirke z doslej največjo mednarodno udeležbo. Tekmovalci si bodo tu nabirali točke, da bi si pridobili pravico sodelovati na svetovnem prvenstvu. Pričakujejo, da se bo te mednarodne moto dirke udeležilo blizu 150 tekmovalcev. Zanje se zanimajo celo tekmovalci iz Španije in Kanade.

Zadnje tri dni v avgustu bodo športne igre gradbincev iz vse države. Sodelovalo bo okrog 1400 udeležencev iz raznih športnih panog. Dne 8. septembra bo strelsko tekmovanje ekip slovenskih mest s sodelovanjem gostov iz Čedada. Od 8. do 12. septembra bo v Novi Gorici zborovanje slovenskih zgodovinarjev, na katerem bodo sodelovali tudi predavatelji iz inozemstva. Goriški muzej v kromberškem gradu bo odprl prenovljen oddelek, kjer so razstavljeni dokumenti in fotografije iz narodnoosvobodilne borbe. V avli občinske skupščine pa bodo odprli razstavo zgodovinskih, etnografskih in drugih knjig o Primorski. Na dan pred glavno proslavo 14. septembra bo na stadionu v Novi Gorici atletsko tekmovanje, katerega se bo udeležilo okrog 140 najboljših atletov iz šestih slovenskih mest. Dne 15. septembra pa se bodo zbrali v Novi Gorici na glavnem slavlju v počastitev 25-letnice vseljidske vstaje na Primorskem Primorci od tu in z onstran meje na velikem zborovanju.

Drugo veliko slavje bo v Novi Gorici in v Šempasu v dneh od 18. do 20. oktobra ob stoletnici znanega šempaskega narodnega tabora, ki je bil tretji v Sloveniji in prvi na Primorskem. Takrat pred sto leti se je blizu deset tisoč Primorcev zbralo (18. oktobra 1868) v Otavi pri Ozeljanu.

Ob stoletnici bodo 18. oktobra v Novi Gorici odkrili spomenik narodnemu buditelju dr. Karlu Lavriču. Na slavlju se bodo zbrali in zapeli primorski pevski zbori, goriško gledališče pa bo pripravilo čitalniški večer. Naslednji dan se bodo prireditve nadaljevale in zaključile v Šempasu.

PO KRAJIH OB NAŠI OBALI

Z naglim gospodarskim razvojem v zadnjem obdobju se je koprška občina uvrstila že med razvitejše slovenske občine. Edina slovenska luka, v Kopru, ki se nenehno izpopolnjuje in dograjuje, sodi zdaj med največje jugoslovanske luke. Z otvoritvijo železniške proge lansko jesen pa so se ne samo v Kopru, marveč vsemu obalnemu prostoru odprle nove možnosti za še hitrejši in vsestranski vzpon. V aprilu letos je bil blagovni promet v koprskem pristanišču nadpovprečno velik. Znašal je skupno 82.000 ton. Na prvem mestu je bil tranzit s 34.833 tonami, na drugem uvoz s 30.831 tonami in na tretjem izvoz. Z železnico je bilo prepeljanih v pristanišče in odpremljenih z njega 49.000 ton blaga, ali skoraj 60 odstotkov celotnega mesečnega prometa. V primerjavi z marcem je bil skupni blagovni promet v koprski luki v aprilu za dobrih 11 odstotkov večji.

Gospodarstvo koprške občine je doseglo lani nad milijardo 370 milijonov novih dinarjev celotnega dohodka, ki je bil za 15 odstotkov višji od l. 1966. To kaže, da poprečno hitreje narašča kakor v naši republici. Narodni dohodek na prebivalca se je konec lanskega leta povzpел na 11.320 novih dinarjev.

V zvezi z naglo gospodarsko rastjo narašča v občini tudi število prebivalstva. V letu 1961 so v občini našli nekaj nad 29.000 prebivalcev, v prvih letošnjih mesecih pa so jih našli že blizu 34.000. V družbenem sektorju je zaposlenih 12.400 prebivalcev, od tega števila jih največ dela

v industriji, v prometu, trgovini, gradbeništvu, kmetijstvu, obrti itd. Mesto Koper se je v zadnjih letih razraslo in ima danes 15.000 stalnih prebivalcev. V občino se je doseljevala predvsem mlada delovna sila, kar dokazuje nagel porast števila šolskih otrok. Pred desetimi leti je obiskovalo šole v koprski občini skupno 4440 otrok, letos pa že 6216 otrok, od tega 4685 osnovne šole. Pred desetimi leti je iz koprške občine študiralo na višjih in visokih šolah 88 študentov, letos pa se je število povečalo na 232 študentov.

Letošnjo jesen bo izročena prometu nova cesta, ki bo povezovala Koper z Marežigami. Dograditev te ceste je velikega pomena za podeželske kraje, ki bodo tako tesno povezani s središčem, kar bo vsekakor veliko pripomoglo k njihovem napredku in razvoju.

Vse več turistov

Koprsko obiskuje vse več turistov. Predvsem se je v zadnjem obdobju povečalo število turistov iz zamejstva. Na mejnih prehodih v koprski občini so letos v treh mesecih našli 1.567.560 tujih avtomobilov, ki so pripeljali k nam turiste. Ta številka je za četrtno večja, kakor za isto obdobje lani. Po podatkih so gostje iz Italije menjali letos v treh mesecih pri nas za 55 odstotkov več lir, kakor lani v enakem obdobju. Med temi pa je veliko število prehodnih gostov, ki se ne ustavljajo za dalj časa v naših hotelih. Podobno je tudi z domačimi turisti, ki tudi v vedno večjem številu obiskujejo Koprsko.

Hotel Riviera v Portorožu

Koper s pristaniščem

Primorski motiv

Osek

Piran

Za letos je Koper dobil še eno turistično novost: hidrogliser, ki bo v sezoni prevahal turiste med večjimi turističnimi mesti ob istrski obali ter med našo in italijansko riviero, zlasti med Benetkami in Riminijem. Ta najmodernejši morski »ekspres« lahko sprejme na krov sto potnikov in je najudobneje opremljen.

V sezoni številne prireditve ob naši obali

Program letošnjih prireditev je zelo pester. Prve od teh so že za nami. Naj od teh omenimo le nekatere. Med prvomajskimi prazniki je bilo v Portorožu tretje mednarodno srečanje in tekmovanje podvodnih ribičev, katerega so se udeležili jugoslovanski, avstrijski in italijanski podvodni ribiči. Ker Portorož zlasti radi obiskujejo turisti iz Švedske, so jim v juniju spet pripravili zabavo ob njihovem prazniku poletja — Mitsommer. V avgustu pa bo ena največjih prireditev Portoroška noč, na kateri bodo tudi letos izvolili miss turizma Slovenije. Seveda bo še vrsta manjših prireditev, na katerih bodo sodelovali razni ansambli. Bližju trideset nastopov ima v programu samo folklorna skupina iz Portoroža, ki bo nastopala v Portorožu, Ankaranu, Piranu in Fiesi.

Največjo prireditev ob slovenski obali tudi letos pripravlja Obalna turistična zveza. To bo festival jugoslovanske folklore, ki bo letos že devetič po vrsti. Prirejen bo v dneh od 22. do 27. julija, ko je turistična sezona na višku. Lani je bil ta

festival samo v Kopru, letos pa bodo prireditve v raznih krajih ob slovenski obali.

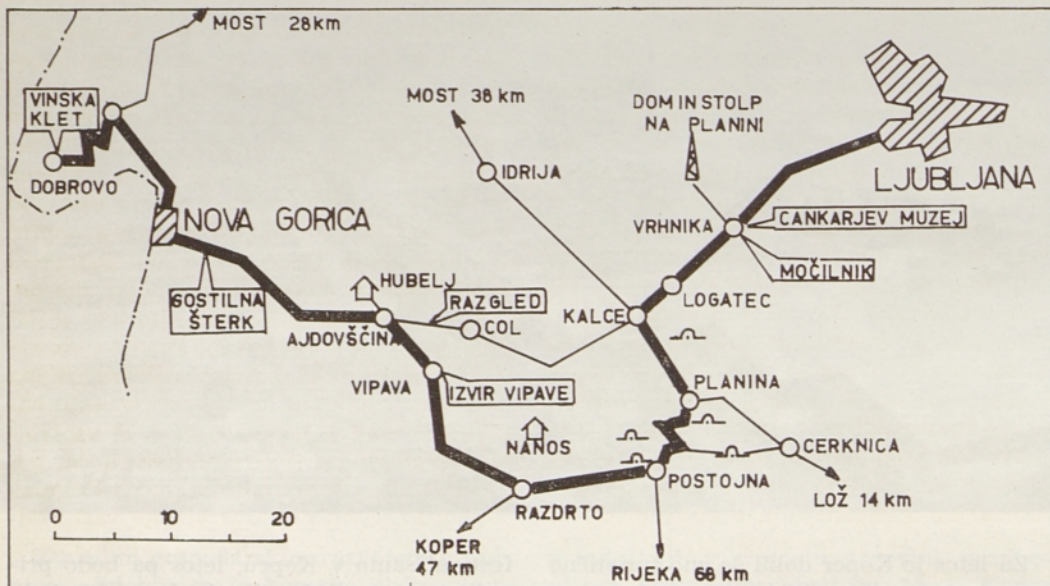
Turistično društvo v Kopru bo v začetku julija priredilo večer slovenske narodne glasbe, katerega bodo ponovili v septembru, v avgustu pa bodo pripravili večer popevk.

V Piranu bodo letos spet organizirali jugoslovanski festival smeha, ki je lani izredno dobro uspel. Prireditev bo od prvega do petega avgusta. Na festivalu bodo pripravili tudi srečanje jugoslovanskih satirikov in humoristov za okroglo mizo, dalje razstavo karikatur in razne nastope satirikov in humoristov v krajih ob obali. Piranska umetnostna galerija bo v sezoni priredila več razstav del domačih in tujih likovnikov. Največja med temi bo tudi letos mednarodno srečanje slikarjev z naslovom »Ex tempore — Piran«.

PO OVINKIH V VIPAVSKO DOLINO

JANEZ ZRNEC

Malo za Vičem je konec Ljubljane. Ob cesti se vrstijo hišice, prav nič mestne niso videti, okrog vsake je še precejšen vrtiček, na katerem ljudje pridelajo marsikaj za dom. Zemlja pa je slaba, sicer črna, a ne rodovitna črnica, kislja barjanska zemlja. Tu živijo ljudje, ki sicer delajo v mestu, naselili so se pa tu v skrajnem predmestju, kjer je dovolj prostora za gradnjo pritličnih endružinskih hišic. Zaselki se vrstijo drug za drugim, eni so tik ob cesti, drugi so malce odmaknjeni od Barja na položna pobočja gričev. Tako je vse do Vrhnike, kjer je zadnji odrastek močvirja, konec ravnine, saj se cesta začne vzpenjati na Logaško planoto. No, o sami Vrhniki pa malo več. Naselje je res staro, že Rimljani so imeli tu svojo postojanko, Nauportus imenovano. Po propadu rimskega imperija je razpadel tudi Nauportus, vendar je na ruševinah čez tisoč let spet nastalo naselje. Tokratna naselbina je bila čolnarska in karavanska, saj so do tod po Ljubljani čolnarji vozili blago, naprej v primorske kraje pa so ga tovorile karavane. Kraj se je posebno razcvetel v časih cestnega prevoznitva, furmanstva, ko so tu vozarji prenočevali, tu so bila skladišča pa tudi konje za v logaške klance so pripravili. Večji del Vrhnike se je preživiljal z vozarstvom, dokler ni bila 1857. leta dograjena južna železnica, ki se je Vrhniki izognila. Dandanašnja Vrhnika je drugačna. Le še stare mogočne hiše ob cesti spominjajo na prevoznitvo, za njimi pa se dvigajo stanovanjski stolpiči, bloki in pa endružinske hišice.

Na Vrhniki je bil rojen naš največji pisatelj Ivan Cankar, ki je temu kraju svoje mladosti posvetil tudi nekaj del. Danes je v njegovi hiši urejen spominski muzej, ob izhodu iz kraja pa je na majhni vzpetini postavljen spomenik. Če si že ogledujete vrhniške znamenitosti, potem ne pozabite na izvire Ljubljanice, na Retovje in Močilnik, kjer je tudi gostišče. V okolico pa hodijo Vrhniki najraje na Planino, kjer stoji planinska kočica, poleg nje pa stolp z lepim razgledom na Ljubljansko kotlino, na Kamniške Alpe in Nanos. Do kočice vodi cesta, po peš poti pa je dobro uro. Kakor mnogi slovenski kraji, ima tudi Vrhnika na tujem zlasti v Ameriki, precej izseljenec.

Vodnik po Planinski jami Janko Katerna

Planinska jama — izvir Unice

Ravbarjev stolp v Planini

Planinsko polje

Od Vrhniko naprej se cesta vztrajno vzpenja, dokler se ne zravna na Logaški planoti. Avtomobil kar švigne skozi drevo-red in že smo v Logatcu, kjer se od glavne ceste odcepita dve, ena pelje v Škofjo Loko, druga pa v Cerknico, malo prej pa se odcepi še tretja, ki vodi v Idrijo, od tod pa še ena čez Col v Vipavsko dolino. Glavna cesta pa se vztrajno drži smeri proti Postojni. Ko plane iz useka pri Grčarevcu, se odpre pred nami pogled na obširno z grmičevjem in samotnim drevjem poraslo kotlino, Planinsko polje. Ravnino seka Unica, ki izvira iz Planinske jame in se potem zviija po polju in spet izginja pod zemljo v požiralnikih.

V Grčarevcu, ki ima le nekaj hiš, se od glavne ceste loči kolovoz in izgine v gozdovih Lanskega vrha, pod katerimi še v neznanih strugah dere Unica proti Vrhniko. Kolovoz se kmalu priključi gozdni cesti, ki pelje na Kališe, zapuščeno kmetijo. Že Rimljani so imeli tu utrdbo, saj je na Kališu voda, ki je ni daleč naokrog. V srednjem veku je tu stala mogočna svobodna kmetija, katere prebivalci so po bogastvu prekašali celo bližnji grad Haasberg. Okoli skrivnostne kmetije so se spletle razne govorice, ki trdijo, da so Kališki dobivali bogastvo iz brezna, v katerega so Rimljani na begu pred Huni stresli nekaj vozov zlatnikov. Naj bo res ali ne, brezna in zlata v njem ni od propada Kališa še nihče našel. Poslopje, ki stoji danes, je novejše in je bilo zgrajeno že v tem stoletju, a je bilo kmalu po vojni zapuščeno.

Ostal je le še stolp

Ob glavni cesti, tik pod klanci imenovanimi Kačje ride, stoji vas Planina, stara furmanska postojanka. Danes furmanov ni več, pa se Planina kljub temu ponaša s tremi dobrimi gostilnami. Te so bile tam že v časih planinskega rojaka pesnika Vilharja, ki ima sredi vasi spomenik, in pisatelj Frana Levstika, ki je hodil obiskovat Vilharja in dobre gostilne.

Ob koncu vasi opozarja tabla na Planinsko jamo, ki je vsega skupaj kar šest kilometrov dolga. Malo niže od cesti ima svoj urad Janko Katerna, ki vodi turiste v jamo. Od tu do vhoda je še pet minut po stezi, ki se spusti na dno z nad sto metrov visokimi stenami ograjene doline. Na

kraju, kjer stoji danes žaga, je nekoč stal mlin, v katerem je dvanajst kamnov mlelo žito. Na eni strani zapre dolino mogočna stena, izpod katere pridre Unica. Jama ni elektrificirana, turistične poti pa so napravljene le v vhodnem delu. Vsi načrti so ostali žal na papirju, tudi tisti, da bi Planinsko jamo pod zemljo povezali s Postojnsko z umetnim rovom, ki bi moral biti dolg približno dva kilometra. Pol kilometra od vhoda se v jami stekata Rak, ki priteka iz Rakovega Škocjana in Pivka iz Postojnske jame in tam je tudi konec jame za turiste, le jamarji lahko prodirajo še kilometre daleč.

Tik nad jamo stoji okrogel stolp, vse kar je ostalo od gradu baronov Plankensteinov, Ravbarjev, ki spadajo med staro kranjsko plemstvo. Kdaj je prvič stal grad na tistem mestu, nihče ne ve. Bil pa je tam že v rimskih časih, saj so okrog njega izkopali rimske in hunske puščice. V srednjem veku je dobil drugačno obliko, bil je nezavzet. Turki ga z mnogimi obleganji niso mogli zavzeti. Zadnji štirje gospodarji gradu Andrej, Adam, Nikola in Gašper so bili tudi tržaški glavarji. Gašper je bil tisti, ki je premagal Erazma Predjamskega. Po njegovi smrti rodbina ni imela naslednika in je grad začel propadati. Ubil pa se je Gašper po nesreči. Ko je na konju preganjal neko dekle, ki je neslo moko v mlin, je dekletu padel meh z moko pod konja, ki se je spotaknil, jezdec pa se je nabodel na lastno bodalo. To se je zgodilo ob treh popolne, 12. julija leta 1492...

Drugo najvišje mesto v Sloveniji

Iz Planine do Postojne je še devet kilometrov po ovinkastih klancih. Gosti gozdovi na vrhu so nekoč dajali zavetje razbojnikom, ki jih oblasti niso mogle ukrotiti. Bili so tolikšna nadloga, da je morala bližnja gosposka vzdrževati na tem mestu posadko vojakov, ki so ščitili karavane pred napadi. Na razbojnike še danes spominja ime — Ravbarkomanda.

Postojna je drugo najvišje slovensko mesto, saj stoji na višini nekaj čez 500 metrov. Mesto je staro, razvilo se je okrog gradu, ki je stal na griču Soviču pa ga je v sedemnajstem stoletju upepelila strela. Niso ga več obnavljali, namesto njega so v samem centru mesta zgradili nov grad, ki stoji še danes. V njem ima svoje prostore

Inštitut za raziskovanja krasa, ki ima urejen tudi miniaturni kraški muzej. Najboljši hotel v Postojni je Kras, pred nekaj leti zgrajeno poslopje, pa tudi drugih prenočišč je dovolj. Za turiste je preskrbljeno, saj je dala Postojnska jama kraju svetoven sloves. V Postojni se tudi odcepi cesta, ki pelje na Reko, glavna pa se napoti naprej proti Kopru in Trstu. Od te se v Razdrtem odcepi ona, ki nas pripelje v Vipavsko dolino in nazadnje v Gorico. Razdrto je izhodišče za ture na Nanos, kamor radi zahajajo postojnski planinci. Poleti je na nanoškem skalovju huda vročina, zato odhajajo na pot že zgodaj zjutraj. Poleg televizijskega stolpa stoji planinska koč, posvečena narodnemu heroju Janku Premrlu Vojku, ki je bil doma iz bližnje vasi Podnanos. Do koč se da priti z avtomobilom, le cesta je zelo slaba.

Če se že mudimo v Postojni, lahko skočimo še na ogled predjamskega gradu, v katerem je urejen muzej. Grad je stal tu že v začetku srednjega veka, le da je bil mnogo manjši in nezavzet. Bil je last Erazma Luegerja, ki se je sprl z dvorom, ker je v dvoboju ubil nekega cesarjevega sorodnika.

Vipavska dolina

Od Razdrtega naprej, kjer je menda kraška burja najhujša, se cesta prevesi navzdol v Vipavsko dolino, kjer uspeva grozdje in seveda češnje, ki jih Vipavci jedo že konec aprila.

Prvi večji kraj, skozi katerega nas vodi pot, je Vipava ob izviru istoimenske rečice pod Nanosem. Hribi, ki obdajajo Vipavo, so meja mediteranskemu podnebnju, zgoraj na planoti je mrzlo gorsko podnebje, dolina pa se odene v cvetje, ko je po okoliških hribih še sneg. Nad naseljem stoje razvaline starega gradu iz trinajstega stoletja, v naselju pa je mlajša graščina zgrajena v beneškem slogu. Vipava je vinogradniško središče z vinarsko zadrujo, ki razpošilja vina širom po svetu. Prenočišče je dovolj v hotelu Vipava in v zasebnih gostiščih.

Ajdovščina, največji kraj doline, ki je tudi upravno središče, je od Vipave oddaljena le sedem kilometrov. Naselje se je razvilo okrog stare rimske utrdbe Castre s štirinajstimi stolpi, od katerih se je ohranil le še eden. V okolici lahko še vedno najdete rimske novce, ki jih mnogo hranijo domačini in goriški muzej. Zlasti za-

nimiva je okolica. Dobravlje imajo v cerkvi znamenite baročne freske slikarja Čebaja, v bližnjem Vipavskem križu, starem naselju, ki je bilo nekoč povzdignjeno v mesto, pa je star samostan z bogato knjižnico in arhivi. Tri kilometre po cesti je do kraškega izvira Hublja, kjer je tudi planinska koča. Od tu je izhodišče za planinske ture na Trnovsko planoto, na Golake in drugo hribovje.

V Ajdovščino pa lahko pridemo tudi po drugi poti, čez Col. Ta cesta se odcepi od glavne na Kalcih pri Logatcu in skrajša pot za več kot dvajset kilometrov. Cesta je sicer slaba, saj vodi skozi zelo odročne kraje, marsikaka samotna hiša v teh gozdovih si mora svetiti s petrolejko. Ti gozdovi so neizčrpen vir lesnega bogastva, zato v njih vse dni pojeta žaga in sekira, pa ne več taka navadna žaga, ampak motorna. V gozdovih so marsikje še vidne razvaline rimskih utrd, saj je šla tu skozi rimska tovorna pot v Emono-Ljubljano.

Sončna Goriška

Marsikdo je že dejal, da bi rad živel v Gorici, ki ima milo podnebje, kjer je blizu morje, kjer uspeva vinska trta in kjer imaš gore tako rekoč pred nosom. Zaradi mnogih sončnih dni v letu je Gorica dobila vzdevek sončna Gorica.

Nova Gorica ima letos komaj dvajset let. To je naše lepo mlado mesto. Onstran državne meje pa je stara Gorica, ki je nekoč nastala iz slovenske vasi. Prvi ohranjeni zapiski, ki jo nazivajo kot mesto, so iz leta 1398. V petnajstem stoletju je bila deželno upravno središče. Imela je razne urade in šole. Med temi je bilo veliko slovenskih ustanov. Pred prvo svetovno vojno je bila tretjina prebivalcev Slovencev. Ko so jo zasedli Italijani, so zaprli slovenska podjetja in ustanove. Leta 1947 so jo zahodni politiki razrezali kot hleb kruha in to tako, da je Italiji ostal skoraj ves hleb, nam pa ozek krajec. Tako ni kazalo drugega kot ustanoviti novo mestno središče. Zgradili smo novo progo od Dutovelj in Sežane, osušili močvirno zemljo med Solkanom in gričem Panovcem ter z novo cesto ob meji in skozi predor povezali to ravnico z Rožno dolino in Šempetrom. Gradili smo — in tako je nastala naša Nova Gorica.

Griček Kostanjevica tik nad mestom se ponša s samostanom iz sedemnajstega stoletja, kjer so pokopani člani francoske kraljevske rodbine Bourbon, ki so pribežali na Goriško ob revoluciji.

Na pobočju hriba sv. Gabrijel, znanega po hudih bojih v prvi svetovni vojni, je planinska koča Kekec s prenočišči, do kamor je eno uro peš, dostopna pa je tudi motoriziranim gostom.

Visoko nad mestom kipi Skalnica ali goriška Sveta gora z baziliko iz šestnajstega stoletja, in samostanom, ki sta bila med prvo svetovno vojno razdejana in deset let po vojni spet obnovljena. Do vrha je eno uro in pol peš, seveda je zgrajena tudi cesta, podjetje Avtopromet iz Gorice pa napeljuje žičnico, ki je bila gor speljana že pred drugo svetovno vojno.

Gorica ima dovolj prenočišč, za vse tiste pa, ki jih muči nespečnost, je urejen tudi bar.

V Solkanu se od ceste, ki pelje v Soško dolino, odcepi cesta na Lokve na Trnovski planoti, ki je že pred vojno slovela kot smučarski center Goriške. Gozdovi so prepredeni s cestami in cestnicami, ki so vse dobro označene s kažipotmi, saj so Lokve znane tudi kot letno klimatsko letovišče.

Še v en odmaknjen kotiček bomo skočili, to so Goriška brda. Tja vodi lepa asfaltirana cesta iz Plav. Brda slovijo kot najlepši predel Goriške, saj je tu doma sadje, vino in še razne druge dobrrote, ki jih pridnemu kmetu daje zemlja. Pokrajina je najbolj vabljiva v zgodnji pomladi, ko cvetejo češnje in na jesen, ko dozorevajo vinske brajde, vmes pa marelice, slive in breskve.

Središče Brd je Dobrovo, naselje, ki se je razvilo okrog starega fevdalnega gradu, kjer je danes ogromna vinska klet, kjer pridelajo letno toliko vina, da bi bili vsi Slovenci dva dni pošteno pijani, vštevši dojenčki. Na Mejniku stoji visok betonski razgledni stolp in spomenik padlim borcem, ki je ponoči razsvetljen. Z vrha je lep razgled na Karnske Alpe, na Benečijo in Furlanijo ter nazaj na Vipavsko dolino.

Če bi hoteli obiskati še druge kraje v Brdih, ne bi bilo dovolj prostora. Naj omenim le še Medano, rojstni kraj pesnika Alojza Gradnika, Vipolže, s starim gradom, lovskim dvorcem, grajenem v beneškem slogu in Tabor z znamenitim gotskim oltarjem.

Dve sliki z letošnjega praznika češenj v Dobrovem v Brdih

Razgledni stolp v Dobrovem

Biljana v Brdih

Motiv iz Nove Gorice

ZANIMI NO VOSTI VICE

Študentovske zahteve

Več kot 2500 ljubljanskih študentov se je 6. junija zbralo v Študentskem naselju v Ljubljani na že prej napovedano javno zborovanje, kjer so pred predstavniki izvršnega sveta Slovenije in drugimi izpovedali svoje zahteve. Na zborovanju je najprej govoril predsednik univerzitetnega odbora zveze študentov Jože Šlander, ki je obrazložil osnovne probleme, ki tarejo študente in dijake, obenem pa izrazil pripravljenost študentov, da sami sodelujejo pri reševanju lastnih problemov. Študentje zahtevajo izenačitev materialnih pogojev šolstva v vsej Sloveniji, zahtevajo boljše kakovost študija, boljše študijske in materialne pogoje sposobnejšim pa siromašnejšim študentom, modernizacijo univerzitetnega študija in boljše možnosti za zaposlovanje strokovnjakov. Študentje se prizadevajo tudi za boljše sodelovanje študentov v univerzitetnem samoupravljanju, o širših družbenih problemih, ki zadevajo tudi študente, pa menijo, da je treba preprečiti neopravičeno bogatenje nekaterih.

Te študentovske zahteve so upravičene, res pa je tudi, da je že pred tem nanje opozarjalo nekaj naših družbenih organizacij (npr. Socialistična zveza) in da je do teh napak prišlo predvsem po krivdi samoupravljalcev samih, ki niso znali izkoristiti svojih pravic, pa tudi zaradi objektivnih težav. Zato je na tem zborovanju predstavnik izvršnega sveta Slovenije dr. France Hočevar povedal, da se izvršni svet v celoti strinja s študentovskimi zahtevami in se zavzema za pospešeno reševanje. Povečali bodo število štipendij, uredili razmere študentskih domov, zagotovili večje samoupravne pravice študentov. Marsikaj bo treba tudi še storiti za boljše zaposlovanje mladih strokovnjakov. Študentovska hotenja in zahteve so bila označena kot napredna, zato so tudi možne rešitve v naših demokratičnih okvirih.

Podobne zahteve postavljajo študentje tudi v drugih jugoslovanskih univerzitetnih središčih, posebno v Beogradu, kjer so bila v začetku junija zborovanja v študentskih domovih, na fakultetah in na ulicah, kasneje pa so študentje izoblikovali svoj akcijsko-politični program, v katerem so med drugim zahtevali: odpravo socialnih razlik z doslednim vrednotenjem po delu, učinkovito in hitro reševanje zapo-

slovanja, pospešen razvoj samoupravljanja in odpravo birokratskih sil, ki ovirajo razvoj samoupravne skupnosti ter pospešen proces demokratizacije vseh političnih organizacij. Te zahteve se nanašajo predvsem na splošen družbeni razvoj, druge pa zadevajo predvsem izboljšanje materialnega stanja študentov in univerze ter uresničenje popolnega samoupravljanja na univerzi.

Večina študentovskih zahtev je bila upravičena, zato je naletela na odobravanje tako pri pristojnih oblasteh kot političnih organizacijah.

Študentovsko gibanje so hoteli v svoje namene izkoristiti tudi nekateri reakcionarni elementi, vendar pa so jih študentje znali sami izločiti iz svojih vrst. Zaradi upravičenosti njihovih zahtev je študente v svojem govoru prek radia in televizije podprl tudi predsednik Tito.

Kongres slovenske mladine v Velenju

V petek in soboto 21. in 22. junija je bil v Velenju VIII. kongres Zveze mladine Slovenije. Rudarsko mesto se je v teh dneh spremenilo v mesto mladih, saj se je zbralo na kongresu nad 350 delegatov in gostov. Med temi so bili predstavniki mladinskih organizacij iz ostalih jugoslovanskih republik in mladinskih organizacij slovenskih manjšin iz Italije in Avstrije. Med udeleženci in govorniki na kongresu so bili tudi številni naši politični delavci.

Kongres je razpravljal o problemih, ki težijo našo mladino po šolah, gospodarskih organizacijah in po vaseh. V dveh dneh so se zvrstile številne razprave, kritična mnenja in predlogi, po katerih so delegati določili smernice nadaljnjega razvoja organizacije in njenega delovanja na vseh področjih naše družbe.

Med drugim so se na kongresu posebej zavzeli za hitrejšo zaposlovanje mladih strokovnjakov, dalje za ustrežnejšo štipendijsko politiko, za večje vključevanje mladih v samoupravljanje, oziroma odločanje, za odločnejše preprečevanje neopravičenih bogatitev ter drugih nepravilnosti. Poudarili so, da se mladi ne opredeljujejo samo do proklamiranih načel, marveč hkrati tudi do prakse.

Ob zaključku je kongres sprejel resolucijo o vlogi in nadaljnjem razvoju mladine

ske organizacije, nov statut in delovni program. Izvoljeno je bilo novo predsedstvo Zveze mladine Slovenije. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Milan Kučan.

Tuji kapital in jugoslovansko gospodarstvo

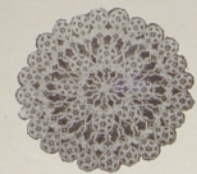
Pred nedavnim je petdeset funkcionarjev vodilnih industrijskih družb iz ZDA, Velike Britanije, Francije, Švedske, Italije in Švice razpravljalo s predstavniki jugoslovanske vlade, nekaterih bank in gospodarskih organizacij. Ena izmed glavnih točk razprave je bil novi jugoslovanski zakon o skupnih naložbah domačih in tujih podjetij, ki je vzbudil v svetu veliko zanimanje. Med razpravo so omenjeni tuji gospodarstveniki iskali pri jugoslovanskih predstavnikih predvsem obrazložitev tega zakona, in sicer zlasti o odgovornosti pri upravljanju podjetja, v katerega vlagajo skupni kapital.

To je bil prvi primer, da je bila Jugoslavija prireditelj tovrstnega razgovora »za okroglo mizo« z mednarodno skupino gospodarstvenikov. Večina njenih udeležencev pa je izrazila tudi željo, naj bi bilo podobno srečanje še letos v Beogradu, kar lahko ocenjujemo kot izraz posebnega zanimanja za Jugoslavijo in za sodelovanje z njenim gospodarstvom.

Skupino zahodnoevropskih gospodarstvenikov je sprejel tudi predsednik republike Tito, ki je ob tej priliki tudi obširno odgovarjal na posamezna vprašanja. Ob koncu razgovora pa je poudaril: »Rad bi videl, da bi odnesli iz Jugoslavije vtis o deželi, ki si prizadeva dvigniti življenjsko raven svojega prebivalstva. V ta namen želimo sodelovati z vsemi državami. Zato smo tudi sprejeli zakon, ki omogoča, da v razvoju naše dežele sodeluje tuji kapital. Jugoslavija pa je socialistična država z notranjim samoupravljaljskim sistemom. Seveda ne moremo razveljaviti socialističnih predpisov zato, ker sodeluje v razvoju dežele tudi tuji kapital. Toda za vaš naloženi kapital in za vaš ustrezni dobiček vam lahko damo jamstva«.

Titovi odgovori »New York Timesu«

Predsednik republike Josip Broz Tito je v Beogradu 16. maja sprejel direktorja evropskega urada »New York Timesa« C.

L. Sulzbergerja in mu v daljšem pogovoru odgovoril na vrsto vprašanj, ki so se tikala zadnjih dogodkov v nekaterih socialističnih državah, o pojmovanju in uresničevanju marksizma ter o odnosih Jugoslavije z nekaterimi drugimi državami, predvsem z ZR Nemčijo. O slednjem je predsednik Tito dejal: »Vzpostavili smo diplomatske odnose z ZR Nemčijo, čeprav je še dosti nerešenih problemov. Mislimo, da je koristno, če imamo normalne odnose, če sodelujemo in če tako podpiramo težnje po navezovanju normalnih odnosov z vsemi državami v Evropi, v številni tudi državo, katere šefi so bili v preteklosti osvajalci.« V pogovoru sta se dotaknila tudi nekaterih mnenj o evropski federaciji ter o združitvi obeh Nemčij. V razgovoru je Tito posvetil posebno pozornost krizi na Srednjem vzhodu. Na vprašanje, ali se mu ne zdi zadnje čase oslABLJENA vloga neuvrščeni državi, pa je predsednik med drugim dejal: »... sodimo, da so neuvrščene države dandanes deležne podpore tudi v nekaterih državah, ki so vezane na bloke, ker narodi v njih stremijo za istimi cilji, za katere se zavzemajo neuvrščeni.«

Na koncu je predsednik Tito glede vietnamske vojne izrazil tudi znano jugoslovansko stališče, da je treba nujno ustaviti vojne operacije in omogočiti vietnamskemu ljudstvu, da bo samo odločalo o svoji usodi in samo urejalo svoje probleme. C. L. Sulzberger je Titu postavil še nekaj vprašanj, ki pa se niso tikala politike, pač pa splošnih človeških problemov.

220 zdravnikov na mednarodnem kongresu za plastično kirurgijo

V maju je v Mariboru zasedal mednarodni kongres za plastično kirurgijo, katerega se je udeležilo 220 zdravnikov iz Jugoslavije in tujine. Med udeleženci so bili znani znanstveniki in predstavniki mednarodne organizacije plastične kirurgije, med njimi predsednik te organizacije dr. Richard Battle, sekretar mednarodne organizacije za opekline A. B. Wallace, zdravniki Barron, Russel in Davies, ki so med zadnjo vojno in po njej v Bariju in nato v Beogradu zdravili ranjene partizane in pripomogli, da se je plastična kirurgija v Jugoslaviji tako uveljavila.

V uvodni besedi ob otvoritvi kongresa je predsednik organizacijskega odbora

prof. dr. Franc Čelešnik iz Ljubljane med drugim dejal, da so izbrali Maribor za sedež kongresa predvsem zato, ker je v mariborski bolnišnici primarij dr. Zora Janžekovič organizirala oddelek za plastično kirurgijo, ki je na lepi višini. Za kongres pa je primerno obmejno mesto tudi zato, ker naj bi bil obenem tudi manifestacija dobrohotnega mednarodnega sodelovanja v medicini in znanosti, ki bi ne poznala državnih meja in tudi ne narodnostnih, rasnih in političnih razlik.

Kardinal Tisserant v Sloveniji

Na povabilo Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti se je v prvih dneh junija mudil v Jugoslaviji dekan kardinalskega zbora rimske kurije kardinal Tisserant, ki je tudi vodja kongregacije za vzhodno cerkev. 6. junija je bil kardinal gost Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, kjer se je srečal z vsemi slovenskimi škofi, akademiki, predstavniki republiških oblasti in z nekaterimi profesorji. Predsednik SAŽU Josip Vidmar je navzočim predstavil gosta kot velikega znanstvenika, visokega cerkvenega kneza, ki je odločilno sodeloval pri sklepih zadnjega koncila, in kot iskrenega in starega prijatelja Jugoslavije. V spomin na obisk v Ljubljani mu je predsednik akademije izročil knjigo o našem Plečniku »Napori«.

Kardinal Tisserant si je ogledal še nekatere kraje na Gorenjskem. Na gradu Strmol pri Cerkljah ga je sprejel predsednik izvršnega sveta Slovenije Stane Kavčič, nato pa se je z letalom odpeljal na Brione, kjer ga je sprejel predsednik Tito. Z Brionov je odšel v Beograd, kjer je bil gost Srbske akademije znanosti in umetnosti. Sestal se je tudi s patriarhom Germanom. Med bivanjem v Splitu, kamor je kardinal prispel iz Beograda, so mu izročili visoko odlikovanje red jugoslovanske zastave z lentjo, s katerim ga je odlikoval predsednik republike Josip Broz Tito za prijateljstvo, ki ga je izpričal do jugoslovanskih narodov.

Willy Brandt v Jugoslaviji

Na povabilo državnega sekretarja za zunanje zadeve Marka Nikežića se je mudil v Jugoslaviji na uradnem obisku zahodnonemški zunanji minister Willy Brandt. Ob zaključku razgovorov, 15. junija, so v Beo-

gradu in v Bonnu objavili sporočilo za tisk, v katerem je med drugim rečeno, da sta se Willy Brandt in Marko Nikežić pogovarjala tudi o evropski politiki in o možnosti, da bi s širšim mednarodnim sodelovanjem premagali sedanjo razdelitev Evrope in s konkretnimi ukrepi prispevali k okrepljeni miru na naši celini.

Ministra sta razpravljala tudi o drugih mednarodnih vprašanjih, o Berlinu, o Vietnamu, o Srednjem Vzhodu in o sporazumu o neširjenju jedrskega orožja. Glede obojestranskega sodelovanja pa sta oba ministra pozitivno ocenila obnovitev diplomatskih odnosov in izrazila prepričanje, da bo ta obnovitev prispevala k nadaljnjemu napredku gospodarskega, kulturnega, znanstvenega in kulturnega sodelovanja. Posebej sta razpravljala tudi o možnostih za povečanje medsebojne trgovine in o povečanju jugoslovanskega izvoza v ZR Nemčijo.

Ministra sta še posebej govorila o sklenitvi sporazuma o zaposlovanju jugoslovanskih delavcev v ZR Nemčiji in o sklenitvi konvencije o socialnem zavarovanju, kakor tudi o zavarovanju brezposelnih. Izjavila sta tudi, da sta obe vladi pripravljene odpraviti vizume za turiste.

Ob stoletnici prvega slovenskega tabora

V avgustu praznujemo stoletnico prvega slovenskega tabora, ki je bil v Ljutomeru in se ga je udeležilo blizu šest tisoč narodno zavednih Slovencev, ki so zahtevali zedinjeno Slovenijo in uporabo slovenščine v šolah in državnih uradih.

Stoletnico prvega slovenskega tabora, stoletnico čitalnice in petdesetletnico bojev za severno mejo proslavljajo letos v Ljutomeru že od februarja dalje. Največja proslava pa bo v oktobru, ko bo v Ljutomeru veliko zborovanje, srečanje pevskih zborov, telovadni nastop in jugoslovanski kasaški derby. Ljutomersko dramsko društvo bo v tistih dneh uprizorilo Kreftovo »Veliko puntarijo«. Nekaj prej, v septembru, bo v Ljutomeru posvetovanje zgodovinarjev o temi »Pomen prvega slovenskega tabora«, prirejeni bosta tudi razstavi »Ljutomer v boju za slovensko narodnost« in slikarska razstava, ki bo zametek bodoče stalne slikarske galerije.

PREDJAMSKI GRAD NA NOTRANJSKEM

JOŽE ŽUPANČIČ

Pred pol stoletja je domačin Janez Dolinar priredil zgodbo o roparskem vitezu Erazmu Predjamskem za oder, igrali so jo domačini v grajski kašči.

Vsak predel naše ljube Slovenije slovi zaradi svojevrstnih narodnih privlačnosti ali zgodovinskih zanimivosti. Tudi pridelki in izdelki marljivih rok našega človeka privabljajo na ogled domačine pa tudi tujce.

Slava o naši Postojnski jami gre po vsem svetu, saj njej ni enake na svetu. To lahko potrdim iz lastne izkušnje, ko sem pred leti obiskal Medvedjo jamo v Nemčiji, nazvano Bärenhöhle. To je majhna, kratka luknja, le z nekaj siromašnimi kapniki. Pa še te imajo zavarovane z žično ograjo, da bi jih kdo ne »odnesel«. Pa so Nemci ponosni na svojo Medvedjo jamo in pišejo o njej tako reklamo, da ima leto in dan, od jutra do večera, številne obiskovalce. Takih jam imamo pri nas na stotine, le reklame ne znamo delati še dovolj prepričljivo in uspešno.

Ce bi imeli tujci našo Postojnsko jamo in Predjamski grad, bi jim donasala težke milijone. Pri nas pa smo morda preskromni in premalo iznajdljivi.

O Postojnski jami se sicer še dokaj govori in tudi piše. O Predjamskem gradu in njegovi slavni zgodovini, mični in privlačni, pa vedo naši ljudje bolj malo. Tujci pa še manj, kakor mi. Včasih je krožila med mladino knjiga o pogumnem vitezu Erazmu Predjamskem. Danes je ni dobiti več v knjigarnah, pa bi zgodba o Erazmu gotovo privabila tega ali onega v ta naš prezanimivi notranjski svet.

Grad je po napadu na Erazma Predjamskega začel razpadati. Obnovil ga je novi lastnik baron Janez Kobencel leta 1570.

Čez dve leti bo že 400 let, odkar stoji Predjamski grad v današnji obliki.

Takoj ko ugledaš Predjamski grad, ostrmiš ob nenavadni prirodni arhitektoniki. Grad je postavljen v veliko duplino v sredino 123 metrov visoke stene.

Prvotno grajsko poslopje je nastalo tu že proti koncu 13. stoletja in je večkrat menjalo gospodarje. Najprej so bili lastniki gradu oglejski patriarhi, zatem pa Habsburžani, vladarska družina velike avstro-ogrske države. Leta 1478 so dobili Predjamski grad v fevdalno lastništvo Luegerji. Član te družine je bil tudi vitez Erazem Predjamski. Okrog njegove osebe je spletena zanimiva, romantična zgodba. Erazem je postal roparski vitez in je s svojimi vojaki in z oboroženimi hlapci ropal po Notranjski in napadal popotne karavane, ki so bile namenjene iz Ljubljane proti Trstu ali obratno. Erazem je bil strah in trepet popotnih trgovcev in drugih bogatinov. Zato ga je cesarska oblast preganjala. Erazem pa se jim je znal spretno izmikati in so ga ukrotili le z zvijačo. Podkupili so njegovega slugo, da jim ga je izdal in pripomogel do njegovega konca.

Pred nedavnim sem bil spet v Predjami. Z domačini sem se zapletel v pomenek. Tam imajo celo bife z Erazmovim imenom. Lastnik Andrej Požar, domačin iz Predjame, mi je pripovedoval, da so pred pol stoletja igrali domačini — kmetje ljudsko igrjo o Erazmu uporniku. Napisal jo je spretni in podjetni domačin Janez Dolinar. Zdaj je ta mož v daljni tujini. Po zasedbi Predjame se je umaknil pred fašističnim nasiljem in brezdeljem v Južno Ameriko. Tam živi menda še danes, kje pa je, v vasi ne vedo. Znabiti ga bodo dosegle te vrste — naj se kaj javi...

K pomenku je prišlo v prijazni Erazmov bife Andreja Požarja še nekaj domačinov, ki so mi pripovedovali o tistih lepih časih, ko so sami predjamski kmetje igrali zgodbo o drznem predjamskem vitezu Erazmu. Gostilničar Andrej ima še iz tistega časa sliko vseh sodelujočih. Prinesel jo je iz stanovanja in sem jo posnel na film. Navzoči domačini so brž sklenili: »Zdaj jo bomo dali prefotografirati, da jo bo imela vsaka naša hiša v Predjami v spomin na našega ljudskega pisatelja Janeza Dolinarja in na vse sodelujoče.« Iz vsake hiše je nastopal takrat po eden ali več družinskih članov, od tistih žive le še redki, tako Tone Bajec, pa France Sever, po domače Cot. Prav tako živi še Adolf Cvelf in tudi France Turk. Najstarejši nekdanji igravec pa je Jože Sever. Obiskal sem ga in tudi slikal. Sedel je v senci, pokrit s slamnikom. Bil je topel pomladanski dan. Obujal je spomine na svoja mlada igralska leta: »Prav zdaj imam 85 let, rodil sem se tukaj leta 1883.« Nato me je, opirajoč se na palico, popeljal še do stare grajske kašče, tiste čase last graščaka Windischgrätza. V stavbi je bilo včasih skladišče za žito, pa so prostor preuredili domačini za gledališko dvorano. Igra je privabljala mlado in staro od blizu in daleč. Kazalo bi, da bi spet pobrskali za besedilom igre in jo uprizorili tudi danes, ko govorimo o tujskem prometu in obnavljanju davnih spomin-kov.

Še to in ono so mi pripovedovali domačini v Požarjevem Erazmovem bifeju. Med nami je bil živ spomin na Erazma in ogled muzeja v gradu je bil zato še bolj zanimiv in poučen. Vsi smo si zaželeli, naj bi spomin na Erazma spet kdo oživel v igri in knjigi...

V spomin Mary Rantovi

V juniju so v Kamniku pokopali Mary Rantovo, ki je imela številne znance in prijatelje tudi v ZDA, posebej še v Detroitu, kjer sta s soprogom živela nad 45 let. Mary je bila rojena na Jesenicah leta 1892, v ZDA pa sta z možem živela več desetletij. V Detroitu, Mich., kjer je bil mož zaposlen, se je Mary pridno uveljavljala v društvih — pri Jugoslovanskem republikanskem združenju in podružnici Slovenske ženske zveze, kjer je delala v odboru kot tajnica, oziroma predsednica nad štiri desetletja. Sodelovala je tudi pri tamkajšnjem dramskem društvu, kjer je igrala številne zahtevne vloge, v delih »Svet v sovraštvu«, »Vdovi Rošlinki« in drugih. V »Vdovi Rošlinki« je nastopila petdesetkrat in to ne samo v Detroitu, gostovali so tudi v Clevelandu, Chicagu in drugod. Med zadnjo vojno je bila Rantova v Detroitu med najbolj agilnimi za zbiranje pomoči Jugoslaviji. Govorila je in pozivala tudi prek radia in tako organizirala pomoč. Za to svoje delo je prejela tudi odlikovanje.

Leta 1961 sta se z možem za stalno vrnila v Jugoslavijo in se najprej naselila v Ljubnem na Gorenjskem, kjer sta leta 1962 slavila zlato poroko. Zadnji čas pa sta živela v Kamniku, kjer sta si kupila lasten dom. Mnogo načrtov je Mary prekrizala bolezen. Zadnjih štirinajst let je bila hudo bolna in priklenjena na voziček. Kljub bolezni pa se je rada udeleževala z možem prireditve za rojake, vesela je

bila tudi obiskov prijateljev iz Amerike, ki so se, kadar so prišli na obisk v Slovenijo, radi oglasili pri Rantovih.

Naj bo pokojni lahka domača zemlja — s številnimi njenimi prijatelji vred jo bomo ohranili v lepem spominu!

Anton Andres je umrl

V maju je prišel k svojcem v Slovenijo na obisk Anton Andres iz Chicaga. Na matici smo ga poznali že od l. 1960, ko sta s soprogo prvič obiskala svoj stari kraj. Tudi letos je bil dobro razpoložen, veselil se je snidenja s soprogo, ki je imela priti s skupino 2. julija. Žal tega snidenja ni dočakal. Dne 17. junija je nepričakovano umrl. Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v lepem spominu. Njegovi soprogi iskreno sožalje!

Izseljenci za spomenik na Notranjskem

Prejeli smo dopis »odbora za postavitev spomenika narodnim junakom«, ki nam ga je v imenu odbora poslal rojak Jack Tomšič iz Clevelanda, ZDA. V pismu nam sporoča, da so doslej za spomenik Miroslavu Vilharju, Alojzu Valenčiču in Tonetu Tomšiču, ki bo stal pred novo osnovno šolo v Baču pri Knežaku, nabrali že prek tisoč dolarjev. V pismu posebej poudarja, da so za spomenik prispevali vsi slovenski rojaki, ne samo Notranjci, saj so se tudi omenjeni trije možje borili in žrtvovali za pravice vsega slovenskega naroda. Miroslav Vilhar je bil znan pesnik in pisatelj, ki je prebival na bližnjem gradu Kalce pri Pivki, prej Šempeter na Notranjskem. Mnoge njegove pesmi so ponarodele. Skupno s Franom Levstikom je izdajal list Naprej, ki je bil znan po svoji borbenosti in zavzešanju za narodnostne pravice Slovencev. Zaradi vsebine lista je moral Vilhar za nekaj čas celo v zapor. Alojz Valenčič, nečak bivšega tovarnarja na Baču, je bil znan narodnjak in član tajne protifašistične organizacije. Italijani pa so to organizacijo odkrili in štiri mlade organizatorje, med njimi tudi Alojza Valenčiča, leta 1930 ustrelili v Bazovici pri Trstu. Tone Tomšič je mladost preživel na Baču, kasneje pa je deloval v Ljubljani, kjer je bil eden izmed prvih organizatorjev odpora proti italijanskim okupatorjem. Zato so ga Italijani leta 1942 ustrelili v Gramozni jami pri Ljubljani.

»Vsi trije so bili veliki in nepozabni Slovenci, ki so se vedno odzvali klicu naroda. Ali ni več kot prav, da jih ne pozabimo? S tem, da jim postavimo spomenik, bo to naše skromno plačilo in dokaz naše zavednosti in hvaležnosti za njihova dela in žrtve. Prav sedaj, ko tam gradijo novo šolo za okoliške vasi, bi bilo primerno, da pred šolo stoji tudi spomenik,« pravijo ameriški rojaki v pozivu za zbiranje sredstev. Želijo pa, da bi pri zbiranju sodelovali tudi slovenski rojaki iz drugih držav, predvsem pa še Notranjci, ki živijo razkropljeni na vseh koncih sveta. In prav bi bilo tako, saj je pobuda za spomenik prišla prav iz izseljenskih vrst, ki radi obiskujejo domače kraje. Prispevki se zbirajo v Ilirski Bistrici na ekspoziuri kreditne banke Koper — v korist občinske skupščine — sklad za gradnjo spomenika.

O letošnji žetvi

Ob zaključku te številke naj spregovorimo na kratko še o letošnji žetvi, ki je bila prav v vročih julijskih dneh v polnem teku. Od zgodnjega jutra do poznega mraka so brneli kombajni po prostranih poljih in želi pšenico za kruh našega jutrišnjega dne. In prvi rezultati o letošnjem pridelku? V Pomurju je pridelek zelo različen. Ponekod si obetajo do 50 stotov pšenice na hektar, vendar pa prvi podatki pričajo, da bo letina letos slabša kot lani. Letošnjim posevkom je zelo škodil mraz v času klasitve, pozneje pa so bili prizadeti še od hude suše in ponekod tudi od toče. V ljutomerski občini sta suša in mraz zmanjšala pridelek tudi za 35 do 45 odstotkov. To velja zlasti za polja križevske zadrage. Posebno slab pridelek so imeli v ščavniški dolini, okrog Ilijaševcev, Borejcev in Križevcev. Z žetvijo so zadovoljni le okrog Veržeja in okoliških krajev. Kmetje v okolici Dolge vasi Lendavi pravijo, da bodo letos pobrali le okrog petino pričakovanega pridelka. Povsod pa ni tako.

V Vojvodini pa se je letos izredno obnesla pšenica sorte »bačka«, ki so jo zasejali na 45.000 ha. Na površinah zasejanih s pšenico »bačko« so v kmetijsko industrijskem kombinatu »Bečej« pridelali povprečno 45 metrskih stotov na hektar, na posameznih parcelah pa tudi 53 metrskih stotov.

DESET LET VELIKE CESTE

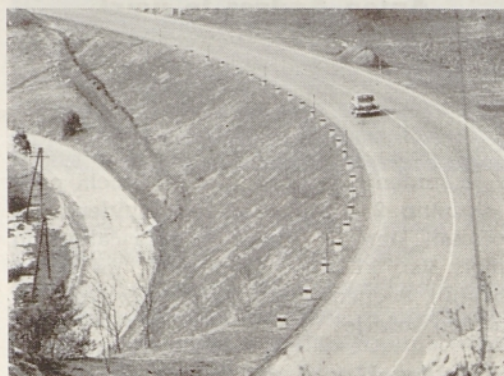
JOŽE PREŠEREN

Spomenik brigadirju na Otočcu

Avto cesta Ljubljana—Zagreb

Pogled iz avtomobila pred šmarskim tunelom

Mimo Čateža pri Brežicah

Danes o tem skoraj več ne razmišljamo. S takim ali drugačnim avtomobilom brzi-
mo od Ljubljane proti Škofljici, Grosup-
ljemu, Ivančni gorici, Radohovi vasi, Treb-
njemu, Novemu mestu, Otočcu in drugim
krajem vse do Zagreba in premlevamo le
misli na vsakdanje težave in skrbi. Cesta
nam pride na misel le takrat, ko začutimo
pod avtomobilom kako slučajno kotanjo
ali pa takrat, ko bi radi prehiteli kakšen
velik tovornjak, pa je promet pregot in
raje ne tvegamo. Res, danes je ta cesta
morda že preozka, ta naša magistrala nam
je premalo, ponosni pa smo vendarle na-
njo. Saj so vanjo pomešane tudi znojne
kaplje marsikoga izmed nas . . .

To je bilo takrat, ko je bila pri nas in
tudi drugod tako priljubljena pesmica
»Marina«. Ste jo že popolnoma pozabili?
Jaz ne, saj mi še marsikdaj zapoje v uše-
sih, posebno takrat, ko se pogovarjamo o
»tistih dobrih, starih časih« (ki pa še niso
tako stari). Pa vendar je že deset let od
tedaj. Pripravljali smo se na maturo na
novomeški gimnaziji in se pogovarjali o
tem, kam bomo šli, če bomo to preskušnjo
prestali. Za brigado smo se prijavili sko-
raj vsi. Kako tudi ne: vse od aprila smo
že poslušali po mestu govorico brigadirjev,
ki so prihajali iz vse Jugoslavije, in ti so
gradili ceste, ki nas bo, ko bo zgrajena,
zbližala z ostalim svetom, predvsem seveda
tudi z Ljubljano, kamor naj bi mi šli študi-
rat na univerzo.

Vroči avgust smo torej preživeli blizu
vasi Grmovlje, nedaleč od Škocjana, od
Novega mesta je bilo menda 18 km. Vsta-
jali smo zgodaj, ko je bilo še malo sveži-
ne v zraku, in se z samokolnicami, kram-
pi in lopatami napotili na naše delovišče.
Sam ne vem več, koliko nas je bilo v bri-
gadirskem naselju, vem pa, da so bili z
vseh vetrov. Pa se nismo prepirali, le tek-
movali smo — z delom. Pogosto smo bili
utrujeni, prepoteni, pa vendar: marsikdo
je jokal, ko smo se razšli. Le dva meseca
po našem odhodu so po cesti, ki smo jo
pomagali graditi, že zapeljali prvi avtom-
bili. Razume se, da smo bili tudi mi po-
nosni na to.

Danes o tem skoraj več ne razmišljamo.
Tudi takrat ne, ko opazujemo rast mest
in vasi ob cesti. Kot da bi to bila pač nji-
hova običajna pot. V resnici pa so se ti
krajci razmahnili šele v zadnjih letih. Ljub-

ljanska predmestja so se na dolensko stran razširila skoraj tja do Grosupljega. V Ljubljano pa se ljudje vozijo na delo celo iz Trebnjega. V vseh krajih ob avtocesti rastejo nove hiše, vasi se spreminjajo v mesta, vsakdo hoče živeti udobneje in lepše.

Glavni sedež mladinskih delovnih brigad leta 1958 je bil na slikovitem otočku sredi Krke, v gradu Otočec. Takrat so ga za silo obnovili, danes je tu moderen hotel, v katerem se radi ustavljajo domači in tuji turisti. Domači se predvsem radi pokrepčajo v dobri kuhinji, tuji pa se radi ustavljajo tudi za dalj časa. Tu je tudi Krka najlepša v svojem toku. Predvsem pa sem radi prihajajo ribiči iz vseh evropskih držav, saj se je glas o krških sulcih in somih razširil že daleč po svetu. Na dni, ko smo gradili cesto, spominja lep spomenik brigadirju pred vhomom v grad.

Veliko je z novo avtomobilsko cesto pridobila tudi dolenska metropola Novo mesto. Približala se je tako Ljubljani kot Zagrebu in med njima postala nekaka vmesna postaja, z Novim mestom pa je tudi vsa Dolenska po izgradnji nove avtoceste sproščeneje zadihala. Morda so prav zato vsi Dolenjci pred desetimi leti mlade brigadirje gledali tako prijazno, jim pomagali v vsakem trenutku in če je bilo le mogoče, so k delu priskočili tudi sami. Dolenjci so se takrat brez pridržkov pridružili splošni prepričanosti, da je ta cesta nujno potrebna. In vedeli so zakaj. Če bi ne bilo te enotnosti, bi ceste takrat najbrž še ne bilo.

Mladinske delovne brigade so cesto začele graditi pri Ivančni gorici. Za 79 kilometrov cestišča proti Zagrebu je bilo treba premetati več kot milijon in pol kubičkov zemlje, gramoza in kamenja, zgraditi je bilo treba 200 mostov in nadvozov. Ivančna gorica, kjer je mladina zasadila krampe in lopate, je bila pred desetimi leti vas z nekaj hišami. Ves čas je živela v senci bližnje Stične. Danes je drugače: Ivančna gorica se je razrasla, Stična pa je v njeni senci. Tu je danes križišče, kjer se že usmerjajo poti številnih izletnikov: v Stično do starega samostana, na Muljavo, rojstni kraj priljubljenega pisatelja Josipa Jurčiča, kjer je znana gotska cerkev in ohranjen turški tabor, na Pristavo k partizanskemu domu, do izvira Krke, do Pol-

ževega, hotela v miru dolenskih gozdov. Tu zavijemo na desno tudi takrat, ko smo se napatili v dolino Krke, v Suho Křajino — Žužemberk, Dvor, pa tudi v Dolenske Toplice.

Kaj je bilo v Trebnjem pred desetimi leti? Le nekaj hiš in železniška postaja. Danes je razen množice novih stanovanjskih hiš v Trebnjem tudi vrsta industrijskih obratov. Pred kratkim so tu zgradili tudi motel, novo bencinsko črpalko, mehanično delavnico, zato mnogi turisti ne bežijo več naprej, ampak se tu radi ustavljajo. Trebanjci so znali cesto dobro izkoristiti.

Svoje lepote je domačim in tujim turistom odprla tudi vsa dolina gradov v spodnjem toku Krke: visoko nad cesto motri na dolino Hmeljnik, nato nas na levi pozdravi slikovita Trška gora, nato Stari grad in Otočec... Neizčrpne so lepote te pokrajine; kadarkoli se tu voziš, vedno se ti kaj novega vtisne v spomin. Danes si morda iskal prijetno gostilno, kjer si se okrepčal, jutri boš v zelenju dolenskih gradov iskal skrit kotiček, kjer si boš odahnil dušo.

Nepozabno bo leto 1958, ko je bila zgrajena naša velika cesta. Nepozabno bo še posebej za nas, ki smo jo pomagali graditi. Otroci, tisti, ki so bili rojeni v zadnjem desetletju, pa mislijo, da je ta cesta tu že od nekdaj. Ne vedo za tistih 54.000 jugoslovanskih mladincev, ki so to cesto zgradili v desetih mesecih. Sicer pa danes to ni važno. Važno je to, da cesta je, da je ena izmed najboljših in najlepših v državi in da je nam vsem v tako veliko korist.

Vajenec iz Kranja — zmagovalec na festivalu dela

Časopis »Mladost« in šola »25. maj« sta v okviru letošnjega praznovanja dneva mladosti razpisala veliko tekmovanje mladincev iz vse Jugoslavije pod naslovom Festival dela. To je bila nekakšna preizkušnja strokovne usposobljenosti naših mladih ljudi, ki se pripravljajo za različne praktične poklice. V zelo hudi konkurenci med 540 tekmovalci sta si prvo mesto delila dva mladince. Eden od teh je mladi Blaž Markun iz Srednje vasi pri Šenčurju, ki se v poklicni šoli v Kranju usposablja za poklic kovinarja.

Za tekmovanje je dobil nalogo, da v kratko odmerjenem času izdelava zobnik z določenim številom zobcev po predloženi skici. Blaž je odlično opravil svojo nalogo. Skupaj z enim izmed tekmovalcev iz Zrenjanina sta dosegla enako visoko število točk in si delila prvo mesto.

Blaž je ponosen na svoj uspeh in razumljivo, da so ponosni na to tudi njegovi učitelji v kranjski poklicni šoli in seveda tudi domači. V juniju bo opravil zaključne izpite v šoli in se nato zaposlil kot strugar v podjetju »Kovinar« v Kranju, ki ga tudi štipendira.

Poletne zaposlitve naših študentov

Študentski servis v Ljubljani, ki skrbi za honorarne zaposlitve študentov, je tudi za letošnje poletno turistično sezono navezal stike s številnimi turističnimi podjetji na Jadranu, kjer potrebujejo sezonske uslužbenke. Nad tristo študentov ljubljanske univerze bo tako med počitnicami imelo prav ugodne zaposlitve predvsem na naših obmorskih letoviščih. Fantje in dekleta, ki obvladajo vsaj enega od svetovnih jezikov (to pa je med študenti skoraj večina), bodo zaposleni v letoviških obratih kot receptorji, ekonomski, sobarice, servirke in podobno. Razen na slovenski obali bodo letos ljubljanski študenti prvič delali tudi na otokih Lopuđu in Krku. V Dalmaciji se bodo zaposlili v precejšnjem številu. Zelo mikavna so za naše študente sezonska delovna mesta v starodavnem Dubrovniku. Med ljubljanskim študentskim servisom in študentskim servisom iz Dubrovnika so že nekaj let navezani tesni stiki. Tako se naši študentje zaposlijo v Dubrovniku, kar jim je, razumljivo, še posebej všeč zaradi znamenitih dubrovniških poletnih iger. Študentje iz Dubrovnika pa se poleti zaposlijo v gorskih letoviščih Slovenije, s čimer so tudi zelo zadovoljni. Študentski servis se je zavzel tudi za to, da bodo študentje delali dnevno po osem ur in nič več, vsak posameznik pa bo zaposlen največ mesec in pol, tako da bo imel še dovolj časa za svoj letni odih.

Jajce v Bosni

Letos se izteka petindvajset let od slavnih bitk na Neretvi in Sutjeski v Bosni, v katerih so maloštevilne in pomanjkljivo oborožene enote naše narodnoosvobodilne vojske razbile obkoljevalni obroč in obvladale napade desetkrat močnejših in do zob oboroženih italijanskih in nemških enot in njihovih domačih pomagačev — ustašev in četnikov. Zgodovinski poraz IV. sovražne ofenzive, v kateri so izkrvaveli tisoči naših rodoljubov in tudi sovražnikov, postaja danes legenda v naši deželi. Bitka na Sutjeski je bila v mnogočem preobrat v našem narodnoosvobodilnem boju in pri nastajanju socialistične Jugoslavije.

Jubilejne proslave ob petindvajsetletnici so se začele v marcu in se bodo vrstile skozi vse leto. V spomin na junaško bitko na Neretvi in reševanje štiri tisoč ranjenecv bodo na vseh pomembnejših mestih odkrili spominske plošče, v Jablanici pa bodo uredili spominski park.

Vojaško zgodovinski inštitut Jugoslovanske ljudske armade je v dnevih od 27. junija do 2. julija pripravil v Sarajevu znanstveno zborovanje pod naslovom »Neretva — Sutjeska«. Na njem so še bolj osvetlili pomembnejše zmage jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske na Neretvi in Sutjeski. Na zborovanju je sodelovalo nad osemdeset domačih in tujih referentov.

Osrednja proslava ob petindvajsetletnici bitke na Sutjeski je bila 2. in 4. julija na Tjentištu. Tam so se zbrali vsi preživeli borci vojaških enot, ki so leta 1943 sodelovali v legendarnem boju. Prišla pa je tudi mladina, ki sodeluje v veliki mladinski akciji.

Že pred petimi leti je bil na pobudo Zveze jugoslovanske mladine ustanovljen v Tjentištu študentski center, kjer se zbirajo mladi, prirejajo razne kulturne prireditve, medrepubliška športna tekmovanja in podobno. Sutjesko z okolico, s pragozdom Peručico, vse bolj obiskujejo tudi turisti iz tujih dežel, med temi tudi številni naši izseljenci. Že tretje leto bo letos spet prirejen mednarodni avto-moto rally »Sutjeska«, ena najbolj sodobnih športnih prireditev, katere se vsako leto udeleži na stotine domačih in tujih avtomobilistov.

Malo po tej pomembni obletnici — prihodnjo pomlad — bomo dobili tudi svoj doslej največji domači film, ki ga zdaj še snemajo — Bulajićevo »Bitko na Neretvi«.

»BITKA NA NERETVI« naš največji film

V krajih med Jablanico, Novim Travnikom, Prozorom in Gornjim Vakufom odmeva grmenje topov in bojni krik. Srečuješ partizanske borce, bolničarke, ki se vse šibke a hrabre mučijo s prenosi ranjenec, nemški oficirji rezko kriče povelja, ustaši in četniki oprezajo. Vse je tako, kot je bilo pred petindvajsetimi leti, ko so tod divjale bitke, v katerih je sovražnik spoznal, da za zmago nista vselej odločilna le orožje in moč, da sta junaštvo in zavest, da se boriš za svobodo svoje dežele veliko močnejša in zmagovitejša.

Ob prizorih, ki so tako resnični, te skoraj zazebe pri srcu in si pošteno oddahneš, ko spoznaš, da je to le snemanje filma, ki bo doslej naš največji film. Njegov ustvarjalec je eden naših najbolj znanih filmskih režiserjev — Veljko Bulajić. Ustvaril je že vrsto filmov, ki so mu doma in na tujem prinesli ime in priznanje: prvi je bil »Vlak brez voznega reda«, nato so mu sledili filmi »Vzkipelo mesto«, »Kozara«, »Skopje« in drugi. Ob vsakem snemanju se je mladi režiser ves zakopal v delo. Ni bil samo režiser, bil je tudi organizator, svetovalec, delavec in še marsikaj. Lahko bi rekli, da je vsakemu filmu dal košček samega sebe, ne le svoje delo in filmsko znanje. Tako je tudi zdaj, ko pod njegovimi režiserskimi prijemi nastaja naš velefilm »Bitka na Neretvi«.

Pet tisoč sodelujočih, osem znanih tujih igralcev

Z delom za ta velefilm je Bulajić začel že pred letom. Snemanje pa se bo nekoliko zavleklo, ker je letos v Bosni prehitro skopnel sneg in niso posneli še vseh zimskih prizorov. Snemanje na terenu bodo zaključili konec junija, v prvih dneh novembra pa se bo igralska ekipa ponovno sestala in bodo v Bosni posneli še tisto, kar jim ni uspelo v pretekli zimi.

Film bo v barvah in bo veljal nad tri milijarde starih dinarjev. Pravzaprav to niti ni tako visoka številka, če računaš na veliko število sodelujočih, med katerimi je tudi osem znanih tujih filmskih igralcev; na zahtevne množične prizore, ki morajo biti kar najbolj blizu resničnim dogodkom. Pri filmu sodeluje nad pet tisoč ljudi. Za vojne prizore so uporabili štiri- sto konj, trideset tankov in stodvajset

Dva prizora iz filma, ki sta kakor resničnost sama. Zgoraj: Borili se bomo do zadnjega diha. Spodaj: reševanje ranjencev iz obroča. V sredini: režiser Veljko Bulajić, za njim sovjetski filmski igralec Sergej Bondarčuk

Sergej Bondarčuk igra v filmu partizanskega oficirja

Znani filmski igralec Orson Welles, ki nastopa v filmu kot ustaški komandant

Franco Neri, igralec št. 1

topov. Med tujimi igralci, ki nastopajo v filmu, so najmarkantnejši ameriški filmski igralec Orson Welles, sovjetski filmski igralec Sergej Bondarčuk in nemška filmska igralca Hardy Krüger in Curt Jürgens. Tudi med domačimi igralci je vrsta znanih imen, med njimi Ljubiša Samardžić in Bata Živojinović, dalje slovenski igralec Lojze Rozman, Boris Dvornik in drugi. Tudi igralci je precej, med njimi je najvidnejša Milena Dravič, ena naših najbolj priljubljenih in tudi najbolj zaposlenih filmskih igralcev. Vidno vlogo ima tudi Silva Koščina, italijanska igralca jugoslovanskega porekla.

Da bi bili prizori v filmu čim bližje resnici, je režiser pritegnil k sodelovanju tudi vojaške svetovalce. O gibanju enot narodnoosvobodilne vojske mu svetuje generalmajor Dušan Vukotić, ki se je leta 1943 boril v bitki na Neretvi in je kot vojaški svetovalec sodeloval z Bulajićem že pri snemanju filma »Kozara«.

V zvezi z nemško vojaško taktiko pomaga režiserju z nasveti upokojeni nemški oficir Helmut Welz, ki zdaj živi v Nemški demokratični republiki. V zadnji vojni je bil polkovnik nemške vojske. Pri Stalinsgradu je bil ujet in poslan v ujetništvo. Tam je, kakor zdaj pripoveduje, spoznal

ves nesmisel nemškega vojskovanja in je po moskovskem radiu pozival nemške vojake k predaji. Po vojni je tudi napisal knjigo »V rovih Stalingrada«, ki je izšla v Sovjetski zvezi in bila hitro razprodana.

Bulajić ima tudi četniškega svetovalca. To je Jozo iz bosenskih hribov. Med vojno je bil Jozo komandant četniškega bataljona, ki se je boril proti partizanom prav pri Neretvi. Po vojni se je vse do leta 1952 skrival po bosenskih gozdovih, dokler ga nekoč niso zajeli. Pred sodiščem v Sarajevu je bil obsojen na 18 let zapora. Odsedel je 15 let, nato so ga izpustili. Zdaj spet kmetuje na svoji mali samotni domačiji.

Film je že odkupilo 35 dežel

»Bitka na Neretvi« ne bo filmski spektakel, je dejal režiser Bulajić. To bo dokument naše revolucije, podobe dogodkov izpred petindvajsetih let v krajih ob Neretvi — dogodki in ljudje, zajeti v silne bitke, ki so bile takrat kovačnica temeljev naše svobodne Jugoslavije. Bulajić dela, o tem, kakšen bo film, pa za zdaj še malo govori. Igralec Orson Welles, ki v filmu igra četniškega vojvodo, si je ogledal projekcijo nekaterih prizorov, ki so ga navdušili. Dejal je: »To ni niti »Najdaljši dan«

niti »Bitka v Ardenih«, to je čisto vaš film in najboljši izmed vaših doslej.«

Tuji gledalci se za film zelo zanimajo in je že danes prodan v petintrideset dežel, čeprav se z glavnimi distributerji še pogajajo. Zbrali so že toliko finančnih sredstev, da bodo lahko začeli vračati kredite producentom in podjetjem, ki so prispevali svoje deleže.

Prihodnjo pomlad bo film gotov. »Bitka na Neretvi« bo mogočna in pretresljiva zaživela na filmskem platnu.

I. S.

Pesmi Mateja Bora so v prevodu in originalu izšle pod naslovom »V poletni travi« v Skopju. Hkrati je Borova lirika doživela tudi nemško izdajo: založnik Richard Schondorfer v Plochingenu ob Neckarju je izdal v bibliofilski opremi (14 celostanskih ilustracij Nore Lavrinove) njegov ciklus »Sel je popotnik skozi atomski vek« Knjiga nosi naslov: Matej Bor: »Ein Wanderer zog durchs Atomzeitalter. Eine Vision«. Pesmi je prevedel v nemščino dr. Franjo Smerdu, spremno besedo k nemški izdaji pa je napisal Herbert Gottschalk (»Schicksalswege slovenischer Lyrik«).

Reprezentančna revija »Hier« v Dortmundu, ZR Nemčija, ki izhaja trikrat na leto, je lani objavila v prevodu pesem Branka Hofmana »Upor« (Widerstand), v eni izmed prihodnjih števil pa bosta izšli po ena pesem Franceta Vurnika in Lojzeta Krakarja. Prevajalca sta Horst Wolff in Peter Zlobec.

NAJVEČJA AMATERSKA RAKETA V EVROPI ROJENA V CELJU

Celjski fantiči, ki so pred leti spuščali v zrak rakete in raketice, so odrasli, z njimi pa so dozorele in zrasle tudi rakete. Poznajo jih v Jugoslaviji, Sovjetski zvezi, Ameriki in o njihovih uspehih so seznanjeni tudi gledalci ameriške televizije. Na beograjski razstavi »Kozmos miru« so se pred raketami iz Celja ustavljali kozmonavti in strokovnjaki, ki se spoznajo na ta posel. Sedem in pol metra visoka celjska raketa je stala v družbi uglednih satelitov, in nihče se ji ni posmehoval.

Leonid Sedov, oče sputnika in vodja raketnega programa v Sovjetski zvezi, ki je znan tudi kot šaljivec in zbadljivec, je ob pogledu na celjsko raketo pripomnil: »Tudi mi smo tako začeli!«

James Hardford, sekretar ameriškega inštituta za aeronavtikino in rakete, je bil pravi nejeverni Tomaž. Vprašal je: »Je ta raketa del programa katere izmed jugoslovanskih univerz? Kaj, to da je amaterska raketa?«

Prav to raketo so mladi Celjani nekaj dni pozneje izstrelili na Fruški gori. To je bil izpit z odliko, čeprav so bili v ocenjevalni komisiji svetovno znani strokovnjaki.

Raketa z imenom »Vega« je letela 32,2 kilometra daleč, bila je največja amaterska raketa v Evropi in mogoče celo na svetu. Dosegla je natančno tisto višino in hitrost, kot so ju izračunali že prej, posamezne stopnje raket pa so pristale tam, kakor so predvidevali.

Pred desetimi leti so začeli zelo skromno. Aleksander Kerstein, Veli Vengust, Pavel Rozman in še nekateri, ki jim rakete pomenijo več kot prosti čas, so zdaj že odrasli ljudje in komaj še pomnijo, kako so pred desetimi leti poskušali z izstreljevanjem. Takrat seveda so bile rakete bolj podobne konzervnim škatlam.

O njihovi dejavnosti je javnost zvedela pred petimi leti. Spomladi leta 1963 je z letališča pri Levcu v Celju zletela prva raketa. Dolga je bila 1,80 m, enostopenjska, na trdo gorivo. Izstrelitev je bila uspešna.

Konec leta 1964 je poletela prva poštna raketa v Jugoslaviji, ki je imela v glavi tri tisoč pisemskih ovitkov z žigom. Z letališča v Slivnici je poletela proti Cirkovcem, približno tri kilometre daleč. Danes so ti pisemski ovitki prava poslastica za filateliste in njihova cena je že prerasla zmogljivost navadnega jugoslovanskega žepa. Dalmatinski rojak, ki živi na Ognjeni zemlji, je sporočil, da je pripravljen odšteti za takšen pisemski ovitek z žigom sto dolarjev.

Spomladi 1965 so spustili v zrak prvo večstopenjsko raketo v Jugoslaviji, ki je bila tudi največja amaterska raketa pri nas. Prvič so uspešno preizkusili paralelno združitev motorjev, česar drugi raketarji še do danes niso odkrili.

Naslednjega leta je s celjskega letališča poletelo nekaj enostopenjskih raket. Te so bile le priprave za raketo »Vego«. Medtem so namreč člani Ljudske tehnike v celjskih tovarnah Libela in Vega že delali posamezne dele rakete, ki je pozneje doživela svoj uspešni krst na Fruški gori.

To so najvažnejši mejniki v delu raketnega kluba pri občinskem svetu Ljudske tehnike v Celju.

»Če ne bi bilo Ljudske tehnike, ne bi bilo v Celju raketarstva. Pri izdelavi posameznih delov za rakete nam pomagajo člani celjskih tovarn, je povedal Aleksander Kerstein, predsednik kluba in oče prvih

celjskih raket. Seveda je od nekdanjega otroškega igračkarnja delo raketnega kluba postalo zelo resno. Ker je nad Celjem letalski koridor, so jim tam prepovedali izstreljevanje, sicer bi bila letala v nevarnosti.

Zdaj so pred novim rekordom. Doslej so bile vse rakete na trdo gorivo, ki so ga skuhalo v posebni peči. V kratkem pa bodo izstrelili prvo (evropsko amatersko) raketo na tekoče gorivo. Dosedanje rakete so letele po nekaj tisoč metrov visoko, »Vega« je na Fruški gori poletela nad trideset kilometrov visoko, ko pa bodo uporabili visokoenergetska goriva, bodo tudi višine večje. Nič čudnega ne bo, če bodo že jeseni letele celjske rakete kakšnih 80 kilometrov visoko. Prva raketa na tekoče gorivo bo pripravljena že poleteti.

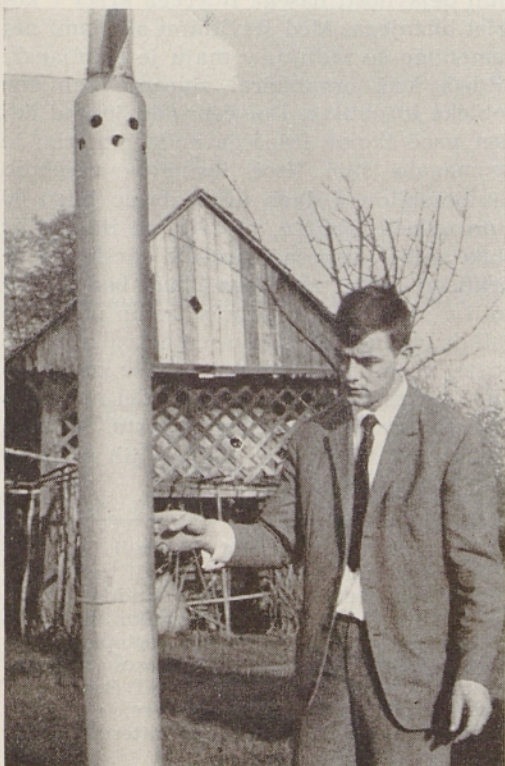
Najtežavnejša naloga pa jih čaka letos jeseni. V načrtu imajo trístopenjsko raketo na tekoče gorivo, kakršne ne poznajo amaterji še nikjer po svetu, letela pa bo več kakor 80 km visoko. Kakšno bo to gorivo, o tem zdaj celjski raketarji neradi govorijo. Najpogosteje omenjajo tekoči kisik. Pri tem je treba predvsem misliti na varnost, saj pri svojih poskusih in podvigih doslej še niso imeli nobene nesreče.

Zagrebski inštitut Rudjer Boškovič se resno zanima za delo celjskih raketarjev. Predlagali so jim, da naj bi v raketi poslali v zrak tudi živo bitje, ki bi ga nato proučevali. Takšnemu predlogu niso ugovarjali in tako bomo morda lahko kmalu brali, da je celjska miška poletela v zrak.

V Celju rušijo evropske in svetovne rekorde v amaterskem raketarstvu, vse to pa brez denarja, in največ le z dobro voljo nekaterih delavcev, ki so zaposleni v celjskih tovarnah Libeli, Emo, Cinkarni in železarni Štore, kjer jim največ pomagajo. Prve tisočake na žiro račun je raketarski klub dobil šele nedavno, ko jim je občinska skupščina nakazala pol milijona starih dinarjev, to pa je denar, s katerim bodo lahko veliko naredili.

Celjski raketarji želijo, da bi bili njihovi uspehi tudi praktično uporabljivi. Njihov program »Sirij« predvideva razvoj meteorološke rakete, ki bi v visokih zračnih plasteh registrirala vremenske pojave. Mislijo tudi na to, da bi izdelovali rakete proti toči.

F. Z.

Upor pred 50 leti

Letos se spominjamo 50-letnice upora slovenskih vojakov ob koncu prve svetovne vojne, ki upravičeno pomenijo najpogumnejše in najbolj revolucionarno dejanje tistih dni med Slovenci. Judenburg, Murau in Radgona so bila žarišča uporov. Najmočnejši je bil upor v Judenburgu. Petnajst pogumnih voditeljev vojaškega upora je svoj pogum plačalo z življenjem. Njihove kosti počivajo v kostnici na ljubljanskih Žalah, kjer je bila ob petdesetletnici žalna svečanost.

Še žive nekatere priče takratnih vojaških uporov. Eden med temi je upokojeni rudar Anton Maruša iz Celja, predvojni revolucionar, ki je dolga leta živel v Holandiji. Takole se spominja vojaškega upora v Radgoni:

»K vojakom sem moral leta 1917. Služil sem pri 26. pešpolku v Mariboru. Od tam sem odšel s 30. maršbataljonom na italijansko fronto. Bil sem ranjen, a po zdravljenju sem moral spet na fronto nekaj dni pred veliko ofenzivo 23. oktobra. Ko smo pognali Italijane nazaj čez Piavo, smo šli dalje in nato odpotovali v Monte Grapo na Tirolsko, kjer je v desetih dneh od 120 mož, kolikor nas je bilo v kompaniji, ostalo samo devet. Razmere v tedanji vojski so bile nevzdržne. Ko sem nekoč italijanskim vojnim ujetnikom, ki jih je prav tako zeblo kot nas, dovolil, da so se malo pogreli pri našem ognju, je malo manjkalo, da me zato oficir ni dal ustreliti.

Nazadnje sem služil v Mariboru. Nekega večera, dneva se ne spominjam natanko, bilo pa je v maju 1918, so nas okoli enih ponoči zbudili in v polni bojni opremi smo se zvrstili pred barakami. Dobili smo strelivo in odšli na postajo. Nihče od nas ni vedel, kam gremo, razen mladih slovenskih oficirjev, ki so bili tudi z nami. Ko

smo se odpeljali, so hodili po vagonih med nami in narejeno vnamar pripovedovali:

»Danes pa le glejte, da boste dobro streljali. Gremo nad svoje brate...«

Tako smo torej zvedeli, da se peljemo v Radgono, kjer se je uprl 97. primorski pešpolk avstro-ogrske vojske, med katerimi jih je bilo veliko, ki skupaj z drugimi niso hoteli več nazaj na fronto. Mi bi morali upor zadušiti.

V mestu so nas pozdravili še zadnji strelji, saj je bilo že skoraj vse končano. Kljub temu pa smo morali še nekaj dni sodelovati pri iskanju upornikov. Hote smo marsikoga spregledali, če smo naleteli nanj, a žal, zajeli so jih drugi.

Osem ujetnikov je bilo obsojenih na smrt z ustrelitvijo. Začelo se je šušljati, da bomo smrtno obsodbo morali izvršiti Slovenci, za kazen in v opomin. In res so nas izbrali dvanajst. Toda mi smo se že prej dogovorili, da se bomo uprli. Ko so nam prebrali povelje, smo povedali, da ne bomo streljali, se obrnili in odšli v barako... Na posledice takrat nismo niti pomislili.

Naslednji dan sta bila ustreljena prva dva obsojenca, narednik in podnarednik oba iz Ljubljane, drugi dan pa ostalih šest navadnih vojakov.

Streljali so jih prostovoljci. Mi pa smo morali prisostvovati. Ko smo videli zvezane in utrujene fante, ki so jih peljali na morišče, nam je bilo bridko pri srcu, kljub temu, da so bili obsojenci samozavestni in niso kazali strahu. Peli so tisto našo narodno: »Oh, adijo mamca, oh, adijo sestra, oh adijo ljub'ca, brat, zdaj se vidimo zadnjikrat...«

Eden izmed fantov je tik preden je omahnil pod streli, zaklical: »Živeli Slovenci in Hrvati!«

Poveljujoči nemški oficir je zaklel. Ustreljene so nato zmetali v grobo zbite krste in jih odpeljali.

Mi smo nato zvedeli, da pripravljajo obsodbo za tiste, ki nismo hoteli streljati obsojencev. Izkoristil sem primerno prilžnost in pobegnul. A že tretji dan so me v Mariboru ujeli. Zaradi bega in omenjene nepokorščine so me obsodili na dvanajst dni »vislic«. Roke so mi zvezali na hrbtu in me nato za roke obesili na kavelj tako visoko, da sem se dotikal tal le čisto malo

s konci prstov na nogah. Ko sem se onesvestil, so me polili z vodo in me nato spet obesili. To je trajalo tri dni.

Ker se je prizor dobro videl s ceste, se je tam nabralo več gledalcev, ki tega mučenja niso mogli več gledati. Začeli so kričati nekateri nemško, drugi slovensko: »Jesti jim dajte, ne pa da jih mučite!«

Prišel je oficir in me odrezal in razvezal. Čez nekaj dni sem moral nazaj na fronto.

Tako je pripovedoval o majskega dogodka v Radgoni pred petdesetimi leti Anton Maruša iz Celja. Dejal je še, da bi se rad srečal s tistimi, ki so se takrat uprli pove-lju, da morajo streljati svoje rojake in še to je dodal, da je dogodek povedal tudi zato, da bi mladi ljudje vedeli, da so se Slovenci že takrat odločno borili za pravice svojega naroda.

o delu slovenskega Rdečega križa

Rdeči križ Slovenije organizira na leto čez 600 krvodajalskih akcij, v katerih sodeluje nad sedemdeset tisoč krvodajalcev, ki darujejo skupno na leto dvajset tisoč ton krvi. To je le ena izmed številnih pomembnih dejavnosti našega Rdečega križa v korist bližnjega. Med številnimi akcijami naj omenimo še zadnjo: v maju je ljubljanski Rdeči križ organiziral zbiranje rabljene obleke in obutve. Določeni dan je nad deset tisoč članov Rdečega križa, katerim je pomagalo štiri tisoč lastnikov zasebnih avtomobilov v dveh urah zbralo blizu 80 ton oblačil, obutve, posteljnine itd. To je bila najbolj uspešna tovrstna akcija v zadnjih letih. Del zbranega blaga bodo shranili v skladiščih za primer hudih naravnih ali drugih nesreč, ostalo so pa razdelili med tiste, ki jim je pomoč te vrste še potrebna. Več tovornjakov je odpeljalo del nabranih predmetov v Brežice, Novo mesto, Sevnico, Kočevje in Cerknico, kjer so jih razdelili med potrebne občane.

Na veliki mednarodni razstavi knjig v Hongkongu, na kateri so prikazali tudi izbrane knjižne izdaje evropskih narodov, je bila po zaslugi našega uglednega rojaka univ. prof. Janka Lavrina iz Londona zastopana tudi slovenska knjiga z nekaterimi zares izbranimi primerki. Prof. Lavrin, ki je bil častni član pripravljalnega odbora te razstave, je za svoje zasluge prejel častni trak, na katerem je natisnjeno njegovo ime.

NEWS

More than 1200 people dressed in national costumes were among the guests of this year's Slovenian peasant wedding in Ljubljana

Veljko Bulajić, the director of film "The Battle of Neretva"

Each couple married on peasant wedding got a nicely decorated cradle and many other presents. On the picture: Slovenian couple

The motive of Nova Gorica

The biggest amateur rockett in Europe — made at Celje

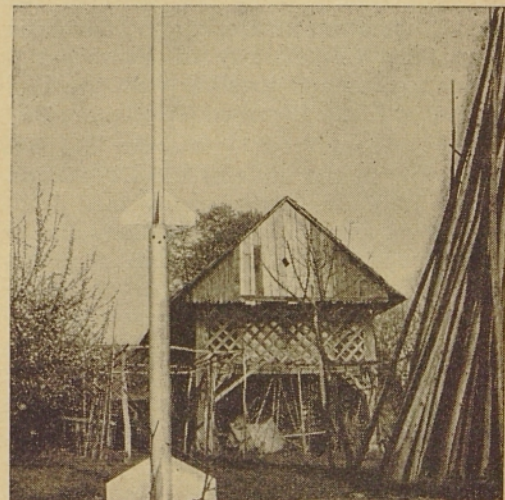
Más de 1200 trajes folklóricos eslovenos se vieron en el casamiento campesino esloveno en Ljubljana

Veljko Bulajić, director del film Batalla de Neretva

Cada par que se casó en el Casamiento campesino, recibió como regalo la cuna eslovena. En la foto, la pareja eslovena

Motivo de Nova Gorica

La mayor raqueta realizada por aficionados en Europa fue fabricada en Celje

AT THE 25th ANNIVERSARY OF THE UPRISING IN PRIMORSKA

The people in the Slovene Primorska celebrate this year the 25th anniversary of the general uprising against Fascism, the liberation and the joining of this region to its native country — Slovenia. This was done after the victory of the Allies over Nazi Germany at the end of the II. World War.

The people in the Slovene Primorska did not sit and wait until the final victory of the Allies but already in 1941, when the old Yugoslavia capitulated, an armed struggle for its liberation had begun. The partisan units were organized in Primorska before the fall of Italian Fascism and the capitulation of Italy in the autumn of 1943. These troops, battalions, detachments fought against the Fascist forces.

After the fall of Fascism in the autumn of 1943 the people in Primorska rose in a general rebellion, they disarmed the Italian and Fascist soldiers and liberated most of Primorska with the exception of Trieste and Gorizia which were immediately occupied by the German army. Most parts of Primorska were liberated by the end of the war, except during the time of the great German offensives against the liberated parts. At the time of the offensive the units of the IXth Corps skilfully avoided frontal dashes with the stronger German forces by using the partisan technique of making a counter attack at once as soon as the major force of the offensive was on the decrease. When the final fighting was taking place the units of the IXth Corps liberated Gorizia and advanced deep into the territory of Venezia and Friuli regions and together with the IVth Yugoslav Army liberated Trieste.

The soldiers from Primorska did not fight only in the units of the IXth Corps. When Italy capitulated many men from Primorska were in Italy as soldiers and in Africa where they were taken prisoners by the British. They all reported to the Yugoslav army. There were several brigades organized there which were transferred by the Yugoslav navy to Dalmatia. They were armed and they joined the Yugoslav National Liberation Army. They fought in the units of the IVth Army until Trieste was liberated.

When we celebrate this year the 25th anniversary of the uprising of the people in Primorska we have in mind all the greatness of the heroic deed of people from Primorska who in 1943 collectively joined the armed fight against Fascism and for liberation, at home as well as in the battlefields, and regardless of the sacrifice persisted to the end. In this way the people from Primorska obtained by their own blood their long expected freedom.

THE PEASANT WEDDING

In the last few years Ljubljana has become famous all over Europe as a city where a unique wedding takes place according to the old Slovene customs. It has become the town of »the Slovene peasant wedding«, which, in its turn, has become the biggest Yugoslav folklore performance. This year's procession of wedding guests, among whom were more than 1200 people dressed in national costumes, several folklore bands, a brass band and others, was observed by more than 60.000 spectators. Ten brides and bridegrooms were coach driven, behind them followed merry wedding guests and the rich dowry of the bride, brought on rack-waggons.

At this year's peasant wedding the young couples married were from Slovenia, Croatia, Austria, Czechoslovakia, Denmark, Holland, Italy, Sweden and Tunisia. There were even two couples from Italy — from Parma, the town which has very friendly relations with Ljubljana, and the other was a Slovene couple from Trieste. Another couple came from Austrian Carinthia. So four couples said »Yes« in Slovene at the town hall, the others gave their »fatal« agreement in their own languages.

After the marriage ceremony each couple got a nicely decorated cradle and many other presents at the town hall. Then everybody went to the Tivoli hall where the wedding dinner was held for more than 6000 people. At the party the best Slovene folk bands played, folklore dances were performed by the group »France Marolt«, by a Slovak folklore group and by a folk dancing group from the island of Krk. There was no shortage of food, drinks or of entertainment. It was a proper wedding mood.

About one hundred journalists reported the peasant wedding, among them were many from abroad, from Czechoslovakia, Denmark, Sweden, Austria and Italy. The performance was filmed by the Italian and Austrian television too. There was an emission prepared on the peasant wedding which was given in 14 countries on Eurovision and Intervision and it lasted for more than one hour.

The organizers of the peasant wedding had announced a couple from the U.S.A. as well but the couple finally did not come. The next peasant wedding will take place on the third Sunday in May 1969. We would be glad to greet there a Slovene couple of emigrants also, either from the European countries or from countries overseas.

THE NERETVA — THE SUTJESKA

This year it is the 25th anniversary of the famous battles on the Neretva and in the Sutjeska in Bosnia. In these fights small and badly equipped units of our National Liberation Army fought against the Italian and German forces and their native supporters »ustashi« and »chetniks« who had plenty of arms and ammunition, and were 10 times more numerous. The historical defeat of the IVth offensive of these enemies during which thousands of our patriots and also enemies lost their lives, is becoming a legend in our country. The struggle on the Sutjeska became in many respects the turning-point in our liberation struggle and in the making of socialist Yugoslavia.

The jubilee celebrations of the twenty-fifth anniversary will take place all the year round. In memory of the heroic struggle on the Neretva and the saving of 4000 wounded partisans, memorial tablets will be unveiled in all important places, in Jablanica a memorial park will be arranged.

The central celebration on this occasion will take place on 2 and 4 July at Tjentište. All the soldiers who survived in this legendary battle which took place there in 1943 will gather there. The youths who participate in a massive action, »The Sutjeska Is Always Roaring«, will also be there.

»THE STRUGGLE ON THE NERETVA« — OUR GREATEST FILM

The noise of guns and echoes of soldiers can be heard in the places between Jablanica, Novi Travnik, Prozor and Gornji Vakuf. One meets partisans, nurses, who, though weak, have strength enough to carry the wounded soldiers; German officers command in a shrill voice; »ustashi« and »chetniks« spy from behind the bushes; everything is just like what it used to be 25 years ago when the battles raged here.

The spectacles are so real that one feels a certain chill at one's heart and one recovers one's breath completely when one realizes that only a film is being shot, a film which will be, no doubt, the greatest Yugoslav film. It is directed by one of our best known film directors, Veljko Bulajić. He has created a number of films which have made him famous at home and abroad. His first film was »The Train with No Time-table« and then followed »The Boiling City«, »Kozara«, »Skopje« and others.

This will be a colour film and it will cost more than three milliards of old dinars. This is not such an extremely high cost as it may sound if one takes into account the number of the participators, eight foreign film actors, then there are also very demanding outside scenes which should be as near reality as possible, and among the actions is also the blowing up of a real bridge. There are more than 5000 people participating in this film. For the »struggles« 400 horses, 30 tanks and 120 guns were needed. Among the foreign actors who play in this film the most prominent are the American actor Orson Welles, the Soviet actor Serghei Bondarchuk and German actors Hardy Krüger and Curd Jürgens. Among the Yugoslav actors there are a number of well-known names, among these are e.g. Ljubiša Samardžić and Bata Živojinović, the Slovene theatre actor, Lojze Rozman, Boris Dvornik and others. Among the actresses the best known is Milena Dravić, one of the most popular and busiest film actresses. Silva Koščina, an Italian actress of Yugoslav origin, also plays an important role in this film.

»The Struggle of the Neretva will not be a film spectacle like those which are so modern and popular today,« the director Bulajić said. »This will be a document of our revolution, the image of incidents that happened 25 years ago along the river Neretva; it will show people and incidents involved in the terrible struggles which were the black-smith's workshop of the bases of free Yugoslavia.« Bulajić works and so far he has told very little what is the film going to be like. Actor Orson Welles, who plays a role of the »chetnik« duke, saw the projection of some scenes and he was enthusiastic about them. He said: »This is neither 'The Longest Day' nor 'The Struggle in the Ardeni', this is completely your film and the best of the military films so far.«

Cinema-goers are very interested in this film, which has already been sold in 35 countries, although the main distribution houses are still leading negotiations about it. So much financial means have already been acquired that the credits given by different producers and enterprises will soon begin to be paid back.

The film will be made next spring. »The Struggle on the Neretva« will present majestic and moving life on the film screens.

FOREIGN INVESTMENTS AND YUGOSLAV ECONOMY

A short time ago fifty representatives of the leading industrial companies from the USA, Great Britain, France, Sweden, Italy and Switzerland met the representatives of the Yugoslav government, banks and enterprises. One of the main topics for discussion was the new Yugoslav law concerning the common investments of Yugoslav and foreign enterprises. This law caused great interest in the world. In the discussion the foreign specialists in economic affairs mainly wished to get an explanation of this law with regard to the government of the enterprise in which the common financial funds would be invested.

This was the first case of Yugoslavia organizing such a »round table« discussion with an international group of specialists in economics. The majority of the participants also expressed a wish that a similar meeting would be held in Belgrade this year, which can be regarded as an expres-

The actions that occurred on the Sutjeska and Neretva are too important to be dimmed and carried away by time. Those who took an active part in them and who have survived, tell about them to the younger generations. By the suggestion of the Association of the Yugoslav Youth, a students' centre was organized at Tjentište five years ago. The youth like to gather there: they organize different cultural manifestations, sports competitions among the youth from different republics and so on. The Sutjeska with its surroundings, with the primeval forests of Perućica, is now also visited by many tourists from abroad, among whom are many Yugoslav emigrees. This year it will be for the third time that an international automobile rally »Sutjeska« will take place there. This is one of the most modern competitions in which hundreds of car and motor-bike drivers participate.

A short time after this significant celebration, next spring, we shall get our greatest native film which is still being taken, Veljko Bulajić's »The Struggle on the Neretva«.

sion of special interest for Yugoslavia and for co-operation with its economy.

This group of Western European specialists was also received by President Tito who gave extensive answers upon different questions on this occasion. At the end of this talk he said: »I should like you to get an impression about Yugoslavia which would prove that the country is endeavouring to raise the standard of living of its population. Therefore we wish to co-operate with all countries. This is why the law was accepted which makes possible foreign investments for the development of our country. But Yugoslavia is a socialist country with a system of self-government. We are not going to invalidate socialist regulation just because foreign investments co-operate in the development of the country. But we can guarantee you for the funds invested and for the appropriate profit«.

THE BIGGEST AMATEUR ROCKET MADE AT CELJE

The boys from Celje who used to send small rocket toys into the air a few years ago have grown up and with them the rockets have also grown. They are known not only in Yugoslavia but also in the Soviet Union and America, where the TV viewers have also become acquainted with them. At the exhibition held in Belgrade called »The Cosmos of Peace« astronauts and other specialists who know the job paused before these rockets. A seven and a half meter high rocket made at Celje stood in the company of well known satellites and nobody laughed at it.

Leonid Sedov, the father of the »Sputnik« and the head of the rocket program in the Soviet Union, who is also known as a great teaser, remarked after seeing the rocket from Celje: »We also began this way«.

James Hardford, the secretary of the American astronautical institute, was a proper »doubting Thomas«. He asked: »Is this rocket part of the program of one of the Yugoslav universities? What, this is an amateur rocket?«

This rocket was launched a few days later at Fruška Mountain near Belgrade by a group of young men from Celje. This was an excellent examination although the board of examiners consisted of world-

known technicians. The rocket called »Vega« flew 32.2 km far, it was the biggest amateur rocket made in Europe and maybe even in the world. It reached the exact height and speed as they had calculated before and the separate stages of the rocket fell at the exact place that had been planned.

The club was begun in very humble circumstances 10 years ago. Aleksander Kerstein, Vili Vengust, Pavel Rozman and some others, to whom rockets mean more than their free time, have grown up and they can hardly remember their first trials in rocket launching. Their rockets, of course, more resembled tins than real rockets, at that time.

The public learned about their activity five years ago. Their first rocket was launched from the airport near Levec at Celje in 1963. It was 1.80 m high, of one part, powered with hard fuel. The launching was successful.

Towards the end of 1964 the first post rocket in Yugoslavia was launched. It carried 3000 envelopes with a special stamp. It flew from the airport at Slivnica to Cirkovci, about three km away. These envelopes are very hard to get nowadays and a proper »dainty« for the philatelists. Their price is too high for an average Yugoslav wallet. A Dalmatian native who lives abroad wrote that he was prepared to pay 100 dollars for such an envelope with a stamp.

In the spring 1965 the first rocket consisting of several parts was launched in Yugoslavia and this was the biggest amateur rocket here. For the first time the parallel joining of motors was then tried.

In the next year there were a few one stage rockets launched from Celje airport. These were preparations for the rocket »Vega«. At that time the members of the People's Technical Club had already made some parts of this rocket in the factories »Libela« and »Vega«.

These are most important dates in the development of the rocket club at the People's Technical Club at Celje. »If there was no such club at Celje«, Aleksander Kerstein said, who is the president of the club and »father« of the first rockets, »then there would be no rockets at Celje. The workers in different factories at Ce-

lje help us to make different parts of the rockets.« The activity of this club has undoubtedly been very much changed since the time of the first »toy rockets« and it has become very serious.

They wish to achieve a new record. Until now all the rockets used hard fuel which was prepared in a special furnace. But they will soon launch the first European amateur rocket on liquid fuel. While the rockets flew only a few thousand meters high before, with the new strong energetic fuels the heights will also increase. It will be no wonder if the rockets from Celje fly up to 80 km high this autumn. The amateurs from Celje do not like to speak about the fuel, but most often liquid oxygen will be used. They also have to take serious measures of precaution. Until now there have been no accidents at Celje with their rockets.

The institute »Rudjer Bošković« from Zagreb is very much interested in the work of these amateurs. The scientists have suggested sending a living being into the air which will then be examined. Maybe we shall soon read that an animal has been launched in a rocket at Celje.

One of the most interesting things is that these amateurs from Celje achieved these records without any financial support, mainly with the voluntary help of some workers employed in the factories »Libela«, »Emo«, »Cinkarna« and ironworks at Štore. The first thousands of dinars were sent to the bank account of this club only recently when the communal assembly sent a money order for half a million old dinars.

The rocket makers from Celje wish that their success in this field could be of practical usage too. Their programme »Sirius« includes the project of a meteorological rocket which would register weather conditions in high spheres. They also intend to make rockets which would be used against hail.

TOYOTA CARS IN YUGOSLAVIA

The first 36 cars of the well known Japanese firm Toyota, for the first time imported to Yugoslavia, were unloaded in Rijeka a few weeks ago. By the end of this year we shall have imported about 500 cars of this make. Beside the cars also a

great number of spare parts were imported. Considering the low price, fine form and comfort, there is great interest for these cars in our country. Besides, the factory Toyota gives for its cars a one-year guarantee or a guarantee for 20,000 km. The cars are imported by the enterprise Jugoavto in Beograd, and are on sell only for hard currency.

THE KING OF POHORJE

In July 1941, the first Partisan actions were launched against the enemy in all parts of the country. In Slovenia, the first insurgent shot rang out on July 22nd. During the four-year liberation war, many Slovenes won the Order of National Hero, the highest Yugoslav award for military bravery. The non-combatant population also did much to aid the Partisans. The people of Ljubljana, the Slovenian capital, for example, recognized only their own revolutionary authorities, set up in the very first days of occupation. Though the occupier encircled Ljubljana with a thick barbedwire fence and numerous pill-boxes, this did not prevent the Main Headquarters of the Partisan Detachments of Slovenia from operating from within the city. Partisans in Ljubljana organized everything necessary for an army: arms and ammunitions, medical supplies, food and other equipment. Bombs and other weapons were even manufactured in the occupied Slovenian capital. There was also a complete hospital where wounded Partisans were given every possible medical care and which had a store with 4.5 tons of medical supplies. At the same time, Partisan units in various parts of Slovenia were engaged in bitter fighting with the enemy.

One of the many Slovenes who laid down their lives for freedom was the national hero Alfonz Šarh, a poor peasant farmer who had striven stubbornly and indefatigably against injustice all his life. The circumstances of his death would have made a fitting subject for a heroic ballad or epic of earlier ages. On January 8th, 1943, the »king of Pohorje«, as Alfonz was popularly called, was with his battalion near Oplotnica on Mount Pohorje. His three teenage sons were also members of the same unit.

Snow had been falling the whole night, forcing the battalion to stay in camp so that their tracks would not reveal its existence to the ubiquitous enemy patrols. The Partisans therefore decided to strengthen their present position as best they could, so that if it came to a fight, they could offer the strongest possible resistance.

In the meanwhile, from Maribor and other surrounding enemy garrison towns, columns of German troops were making for Pohorje. Thanks to treachery, they now knew exactly where the camp of the Pohorje Battalion was located.

The battalion's commander, Grogo, sent out a patrol to establish whether the enemy were in the vicinity. Šarh's oldest son, 18-year-old Lojzek, was a member of the patrol, while the two younger boys, 13-year-old Vanček and 16-year-old Pepček, stayed with their father.

The Partisans made ready for combat although the enemy had not been sighted, as if they instinctively felt the invisible ring tightening around them.

They had previously dug themselves trenches almost a metre deep, cut down the thinner fir-trees in front of their entrenchment, and stuck them into the ground to form a baricade about 60 centimetres high. Machine-gun posts and protected positions for every rifleman had also been dug.

Following the usual morning routine, on January 8th a meeting was held in the middle of the camp, in front of the hut which served as its headquarters. The Partisan in charge that day made his report to the commander of the battalion.

Immediately after the meeting, Alfonz Šarh made a round of the trenches, giving the fortifications a pat or two with his shovel, and then carefully surveyed the surroundings through his binoculars. Nothing could be seen but deep snow and the dense forests of Pohorje.

Then, at about 11 a.m. German and quivering troops suddenly appeared on all sides and all hell was let loose. Rifle, automatic, machine-gun and mortar fire rent the air. The sixtyfive Partisans of the Pohorje Battalion in their camp at **Tri žebli** were outnumbered ten to one by the enemy, but there was no thought of surrender.

The »king of Pohorje« seemed to be in his element. As his rifle blazed away, his voice could be heard even above that pandemonium. When he ran out of bullets, the old Partisan began throwing hand grenades. By his side fought his two sons, their rifle barrels scorching hot, grenades in their hands.

The battalion commander ordered his men to attempt a breakthrough. Šarh was the first to dash towards the enemy, together with his sons. The first enemy ring was broken, and the second, but in the third both Šarh's boys fell. The third son, who had been in the patrol group, also died fighting bravely, far from his father.

As though he no longer saw any reason to break out, the »king of Pohorje« took cover. His only aim now was to hurl as many grenades as possible, to kill as many of the enemy as he could, to sell his life at the highest possible price.

The surviving Partisans gathered around him. Only a dozen of them were now left.

Then old Šarh began to sing in his hoarse but thunderous voice, and the others joined in.

Up to his waist in snow, Alfonz Šarh was among the last to offer resistance. It was thus, half buried in snow, that the Germans found him after the battle. Beside him lay the handles of the thirty-seven hand grenades he had flung at the enemy, and a little further off, the bodies of his two sons, Vanček and Pepček, and his comrades.

YUGOSLAV — AMERICAN SEMINAR

This year the Ljubljana University and the Great Lakes Colleges Association will organize a Yugoslav-American seminar on important sociological, economical and political problems of contemporary societies for the fourth time. The seminar will take place in the student home of the Biotechnical Faculty at Groblje near Domžale. The lectures will begin at the end of August and will last for several days. 18 Yugoslav and 18 American students will participate in the seminar. The topic of the conversation will be on the problems of industrialization seen from our and American standpoints. The opening lectures on the subject will be held by recognized experts from both countries.

SLOVENSKA KNJIŽNA BESEDA
V PREŠERNOVEM ČASU

V GORICAH

Prešernova pesem je ustvarila temelj sodobni slovenski pesniški besedi. Tako visoko se je povzdignila nad vse ustvarjanje drugih pesnikov tega časa, da moramo vseh nepolnih dvajset let od konca dvajsetih pa do srede štiridesetih let prejšnjega stoletja poimenovali po njem.

V čem je Prešernov jezik bolj dognan od jezika drugih tedanjih pesnikov? Odgovor je preprost: veliki ustvarjalec je znal svoje pesmi uravnovesiti v ubranem skladju. Besede in pesniške podobe imajo različno vrednost — nekatere so preproste, iz vsakdanjega življenja vzete in iz ljudske umetnosti. Prešeren jih je umetelno vpletel med tiste — tudi že domače — ki jih je izročilo stoletja sprejemalo iz svetega pisma, vse to pa uravnovesil z izrazjem in podobami, ki jih je v duhovno zakladnico človeštva prineslo tisočletno slovstveno ustvarjanje raznih narodov.

Seveda je Prešeren svojo pesniško besedo razvil: kar je sprva preprosto in blizu tedanji pesniški šegi drugih pesnikov, kasneje v razdobju visoke pesmi dozori in v zadnjem razdobju poglobi v izrazu tudi preprosto misel.

Kakšen je bil njegov postopek, naj pokažeta dve kitici iz Prešernove zrele dobe, iz pesmi Prva ljubezen:

*Prišla lepote rajske je devica,
de videl bi ne bil podobe njene!
Rudeči zor osramoté nje lica,
in nje oči nebeških zvezd plamene,
nikdar več zdrav ne bo, ki ga pušica
pogléda bistrega v srce zadene.
Kdo znal popisat' ust bi ljubeznivost,
nedolžnih prs snegá kdo zapeljivost!*

*Namest iskát' zavetje v trumi gosti,
ko nji podobna stala je pred mano,
ki je od nje na zadnji petek v posti
Petrarkovo bilo srce užgano,
pogleda njen'ga užival sem sladkosti,
doklér, de je srce dobilo rano,
ki peče noč in dan me brez hladila,
ki ni dobiti ji nikjer zdravila.*

Kitici nista slučajno izbrani: potrđita naj kar se da nazorno zgor-
njo razlago Prešernove knjižne besede. Če bi izbrali katerokoli drugo
pesem, povsod bi zdaj v večji zdaj v manjši meri, zdaj bolj zdaj manj
vidno spoznali prvine njegove besede. Tu opozarjamo na preplet: vse
prvine so zlate tako, da se jih zavemo šele po daljšem razmišljanju,
pa še takrat, ko smo jih razkrili, učinkujejo kot celota. Besedila so
grajena po slovenski šegi tedanjega časa: organizirana so še zmeraj
po redu, ki ga je prinesel barok, tako da peljejo bralca skozi urejeni
blodnjak pesnikovih misli do vodilne misli.

Znano je, da Prešernovo pesniško načelo vsem slovenskim so-
dobnikom ni bilo všeč. Nekateri so poskušali spremeniti dosedanje iz-
ročilo povsod tam, kjer so mislili, da je besedje, zveza ali podoba
prenesena v knjižno slovenščino iz nemščine. Res je bilo tega takrat
več kakor danes. Vendar so tedanji slovenski oblikovalci knjižne be-
sede premalo vedeli o tem, da jezik kaže mišljenje in da narodi, ki
imajo podobno kulturo in živijo na podoben način, tudi mislijo po-
dobne misli in jih podobno pripovedujejo, čeravno vsak v svojem
jeziku. Prešeren se je bal, da bi »očesčevanje« jezika vseh tujk po
šegi kakega s tujkami nepokvarjenega narečja osiromašilo jezik —
se bojim, pri routarji, pri kmeti, de bera besedi ne bo velika —. Vedel
je, da vsaka beseda ne spada v pesniški jezik, da so v govoru številne
nelepe besede, ki jih njegova pesem ne bi prenesla, in izguba tujk bi
po njegovo napravila iz slovenščine »prazno pogorišče«. V Novi pisar-
riji, od koder v stiski za prostor okorno izbiram Prešernove misli, je
s tem duhovito zavrnil nasprotnike.

Prešeren je zadnji veliki ustvarjalec in tistem knjižnem jeziku, ki
se je na Kranjskem razvijal neprekinjeno od Trubarja naprej.

Breda Pogorelec

Dedek in Helene sta bila povabljena na trgateg. V večjem
kraju v Slovenskih goricah ju je čakal voz in ju potegnil še ne-
kaj kilometrov vkreber. Kako sta pogledala, ko sta se na lepem
znašla sredi rodovitnega, valovitega gričevja. Vinogradi, njive,
sadovnjaki.

»Še nikoli nisem bila v pravem vinogradu! Najrajši bi si
ga šla takoj od blizu pogledat.«

Spustili so se po strmini med trtami. Pod njimi, v dolini,
so že zeleneli posevci pšenice, rži in ječmena. Tu in tam pa
koruza še ni bila pospravljena. Grozdje je bilo zrelo. Bleščéči,
zlasti in vijolično rdeči grozdi so se nastavljali soncu. Ozračje
je prepajal poseben jesenski vonj.

»V glavnem gojimo vinske sorte,« je pojasnjeval upravnik
posestva. »Naša vina so znana daleč po svetu. Ob trgatvi sorti-
ramo grozdje, da dobimo čiste vrste vina: rizling, muškatelec
in druga.«

»Na trg grozdja ne pošiljate?«

»Pač — namizno, ki je najprej zrelo, belo in rdeče. To je
žlahtnina, zelo sladko, okusno in cenjeno grozdje. Prodali bi ga,
kolikor bi ga imeli.«

Obirači stresajo polne škafe grozdja v brente. Težke brente
nosijo drugo za drugo v stiskalnice, iz katerih teče peneči se
mošt.

Dedek in Helene sta z velikim veseljem in prizadevnostjo
ves dan pomagala v vinogradu.

SLOVENE FOR YOU

Arranged by Nada Vitorovič

IN THE WINE-GROWING DISTRICT

Grandfather and Ellen were invited to vintage. A waggon
that was waiting for them in a larger place in Slovenske gorice
took them some kilometers uphill. They were taken aback when
they found themselves amidst fertile, undulating hills. Vineyards,
fields, orchards.

"I've never been in a real vineyard! I'd like to go and see it
at once," Ellen said.

They descended the steep slope among grape-vines. In the
plain below, there were fields green with germinating wheat, rye
and barley. Here and there, corn had not been harvested yet.
Grapes were ripe. Their brilliant golden and scarlet clusters ex-
posed themselves to the sunlight. The air was imbued with the
particular scent of the fall.

"We mostly grow wine sorts", explained the estate manager.
"Our wines are well-known in most parts of the world. Grapes
are sorted out at the vintage time, and thus, pure sorts of wine
are gotten: muskatelec, rizling and others.

"Don't you sell grapes?"

"Oh, yes — table grapes which ripen first, white and red.
Those are high quality grapes, very sweet, savory and highly
thought of. We could sell any quantity we had."

Grape-gatherers were discharging full wooden tubs of grapes into wooden dossers. Each heavy dossier was then taken to the wine-press from which foaming grape juice emerged.

Grandfather and Ellen helped in the vineyard with great pleasure and zeal all the day.

Survey of Verb Forms

The Infinitive Stem. The most used verb form, the active form of the past participle in -l is derived from this base. The endings of the participle for all the three genders in all the three numbers equal the adjective endings in the Nominative singular, dual and plural, masculine, feminine and neuter. The participle is however not inflected:

sg.: -l, -la, -lo	delal-l	delal-a	delal-o
du.: -la, -li, -li	delal-la	delal-li	delal-li
pl.: -li, -le, -la	delal-li	delal-le	delal-la

When the infinitive stem ends in consonant, the reduced vowel *e* appears in the masculine form in singular: rek-e-l: rek-la; plet-e-l: plet-la; strig-e-l: strig-la. The pronunciation of the letter *l* in masculine is, of course, *u*: *delau, pisau, spomniu*.

The past participle in -l is not used independently, but forms in combination with the verb *biti* (to be) the past (present perfect) and future tenses. To make the past tense, the past participle is combined with the present tense of the verb *biti* (sem, si, je; sva, sta, sta; smo, ste, so; negative: nisem, nisi, ni; nisva, nista, nista; nismo, niste, niso). For instance: delal sem, dedek je delal, Ellen se je igrala, nismo vedeli, hodili smo, hodile smo, hodili ste, niso se spomnili.

The future tense is a combination of the future tense of the verb *biti* (bom, boš, bo; bova, bosta, bosta; bomo, boste, bodo; negative: ne bom, ne boš, ne bo, etc.) and the participle in -l: končal bom, snežilo bo (it is going to snow), ne boste ga videle, prerili se bodo k mreži, Marko se bo spomnil, ne boste mi verjeli. The present tense instead of future is often used with the perfect verbs especially in connection with corresponding adverbs: jutri se odpeljeva, gotovo pridem, zvečer se ustavim.

The passive form of the past participle in -(e)-n (-t with a few verbs) is mostly formed from the infinitive stem. It is used for the passive voice: tepli me bodo (they will beat me): tepen bom (I'll be beaten). But mostly they are true adjectives. Their forms are in complete agreement with the adjective forms and are also inflected: napisana naloga (a written homework), zelo obiskovani kraji (frequented places), v zasneženih gozdovih (in snow-covered forests).

The present and past conditionals are both formed by means of the participle in -l and the verb particle *bi*, which remains the same in all the persons and numbers: delal bi, delal bi bil. Examples: Če bi brali, bi vedeli (if we read it, we would know it). Če bi bili brali, bi bili vedeli (if we had read it, we would have known it). Bíl, bilà, bilò; bilà, bill, bill; bili, bilè, bilà are participles of the verb *biti*.

LE SLOVÈNE A VOTRE PORTÉE

Adapté par Viktor Jesenik

SUR LES COTEAUX

Le grand-père et Hélène étaient invités à la vendange. Dans une plus grande localité des Slovenske gorice (Coteaux slovènes), une voiture les attendait et elle les tira encore quelques kilomètres en amont. Comme ils regardèrent, lorsque tout à coup ils se retrouvèrent au milieu d'une suite de collines fertiles et ondoyantes! Des vignobles, des champs, des vergers.

«Je n'ai jamais encore été dans un véritable vignoble! J'aimerais le mieux aller aussitôt le voir de près.»

Ils dévalèrent la pente raide parmi les ceps de vigne. Au-dessous d'eux, dans la vallée, les semailles de blé, de seigle et d'orge verdoyaient déjà. Et çà et là le maïs n'était pas encore rentré. Le raisin était mûr. Les grappes de raisin étincelantes, dorées et violet-rouge s'exposaient au soleil. L'atmosphère était imprégnée d'une odeur d'automne particulière.

«Nous cultivons principalement (diverses) sortes de vin,» expliquait le gérant du domaine. «Nos vins sont connus loin par le monde. A la vendange nous classons le raisin par catégories pour obtenir des espèces de vin pures: le rizling, le muscat et d'autres.»

«Vous n'envoyez pas de raisin au marché?»

«Si — du raisin de table qui est mûr le premier, du blanc et du rouge. C'est un raisin généreux, très doux, savoureux et estimé. Nous en vendrions autant que nous en aurions.»

Les vendangeurs font tomber des baquets pleins de raisin dans les hottes. Ils portent les lourdes hottes l'une après l'autre dans les pressoirs, d'où coule le moût bouillonnant.

Le grand-père et Hélène les aidèrent toute la journée dans le vignoble avec beaucoup de plaisir et de zèle.

Revue des formes verbales

Le thème infinitif. A partir de ce thème on fait dériver la forme verbale la plus employée, c'est-à-dire le participe passé actif en -l. Ce participe a pour les trois genres et les trois nombres les mêmes terminaisons que l'adjectif au nominatif singulier, duel et pluriel pour les genres masculin, féminin et neutre, sans toutefois se décliner:

sg.: -l, -la, -lo	delal-l	delal-la	delal-lo
duel: -la, -li, -li	delal-la	delal-li	delal-li
plur.: -li, -le, -la	dla-li	delal-le	delal-la

Quand le thème infinitif se termine par un consonne, au masculin singulier de ce participe apparaît un *e* muet (par ex. rek-e-l: rek-la, plet-e-l: plet-la, strig-e-l: strig-la). Au masculin singulier nous avons évidemment la prononciation *u* (ou): *delau, pisau, spomniu*.

Le participe passé en -l ne s'emploie pas seul. Avec l'auxiliaire *biti* (être) il sert à la formation du passé et du futur. Pour le passé on lie le présent du verbe *biti* (sem, si, je; sva, sta, sta; smo, ste, so; forme négative: nisem, nisi, ni; nisva, nista, nista; nismo, niste, niso) au participe: par ex. delal sem, dedek je delal. Hélène se je igrala, nismo vedeli, hodili smo, hodile smo, hodili ste, niso se spomnili.

On forme le futur avec le futur du verbe *biti* (bom, boš, bo; bova, bosta, bosta; bomo, boste, bodo; forme négative: ne bom, ne boš, ne bo, etc.) et le participe en -l. Exemples: končal bom, snežilo bo, ne boste ga videle, prerili se bodo k mreži, Marko se bo spomnil, ne boste mi verjeli. (Pour les verbes perfectifs on emploie parfois aussi le présent au sens du futur, surtout avec les adverbess: jutri se odpeljeva, gotovo pridem, zvečer se ustavim.)

A partir du thème infinitif on forme — en general — le participe passé passif en -(e)-n et pour des verbes peu nombreux en -t. Ce participe s'emploie pour la formation des liaisons passives (tepli me bodo: tepen bom), mais le plus souvent ce sont de véritables adjectifs. Formellement ils correspondent entièrement aux adjectifs et se déclinent aussi (*napisana naloga, zelo obiskovani kraji, v zasneženih gozdovih*).

Nous devons encore mentionner les conditionnels présent et passé, qui se forment tous deux à l'aide du participe en -l et de la particule verbale *bi*, qui reste la même pour toutes les personnes et tous les nombres (delal bi, delal bi bil). Ex.: Če bi brali, bi vedeli. Če bi bili brali, bi bili vedeli (bíl, bilà, bilò; bilà, bill, bill, bili, bilè, bilà — sont des participes du verbe *biti*).

LES NOUVELLES

A L'OCCASION DU 25e ANNIVERSAIRE DE L'INSURRECTION DU LITTORAL SLOVÈNE

Cette année, le peuple du Littoral Slovène (Slovensko primorje) célèbre le 25e anniversaire de l'insurrection générale contre le fascisme et pour la libération et le rattachement à sa mère patrie — la Slovénie, ce qui se réalisa en fait après la victoire des alliés contre l'Allemagne hitlérienne dans la Seconde Guerre mondiale.

Le peuple du Littoral n'attendit pas, les bras croisés, la victoire finale des alliés, mais dès l'année 1941, après la capitulation de l'ancienne Yougoslavie, ensemble avec tous les peuples yougoslaves, il commença la lutte armée pour la libération. Déjà avant la chute du fascisme italien et la capitulation de l'Italie en 1943, au Littoral se formèrent des unités des Partisans — des compagnies, des bataillons, des détachements, qui luttaient contre les forces fascistes.

Après la chute de fascisme et la capitulation de l'Italie en automne 1943, le peuple du Littoral se dressa en une insurrection armée générale, s'armant et libérant déjà alors tout le Littoral, à l'exception de Trieste et de Gorizia, qui furent aussitôt occupées par l'armée allemande. Jusqu'à la fin de la guerre, presque tout le Littoral resta territoire libéré, sauf provisoirement lors d'une offensive de forces importantes de l'armée allemande sur le territoire libéré. Au cours de l'offensive, les unités du IXe corps évitèrent, par une habile tactique partisane, d'importantes luttes frontales contre les forces allemandes plus puissantes, pour pouvoir ensuite, lorsque la pointe de l'offensive s'émoussa, passer aussitôt à la contre-attaque. Aux dernières opérations, les unités du IXe corps libérèrent Gorizia, pénétrèrent profondément dans la Vénétie et le Frioul et, en collaboration avec la IVe armée yougoslave, libérèrent Trieste.

Mais les combattants du Littoral ne luttèrent pas seulement dans les unités du IXe corps. La capitulation de l'Italie surprit de nombreux habitants du Littoral en Italie comme soldats italiens et en Afrique, où après la défaite de l'armée italienne ils se retrouvèrent dans les camps anglais. Tous ceux-là s'enrolèrent aussitôt dans l'armée yougoslave. Ils formèrent de nom-

breuses brigades que la marine yougoslave transporta en Dalmatie. Là, ils furent armés et rattachés à l'armée de libération yougoslave. Dans le cadre de la IVe armée, ils menèrent de durs combats contre les forces allemandes jusqu'à la libération de Trieste même.

En célébrant cette année le 25e anniversaire de l'insurrection du peuple du Littoral, nous avons devant les yeux toute la grandeur de l'action héroïque des habitants du Littoral, qui en 1943 se sont tous inclus dans la lutte armée contre le fascisme et pour la libération, aussi bien chez eux que sur les champs de bataille, et qui sans égard aux victimes ont persévéré jusqu'à la fin. Ainsi, le peuple du Littoral a conquis avec son propre sang la liberté tant désirée.

LE CAPITAL ÉTRANGER ET L'ÉCONOMIE YOUGOSLAVE

Récemment, cinquante fonctionnaires des sociétés industrielles les plus en vue des U.S.A., de la Grande-Bretagne, de la France, de la Suède, de l'Italie et de la Suisse ont eu des entretiens avec les représentants du gouvernement yougoslave, de quelques banques et organisations économiques. Un des principaux points des entretiens fut la nouvelle loi yougoslave sur les placements communs des entreprises du pays et de l'étranger, qui éveilla un grand intérêt dans le monde. Au cours des débats, les fonctionnaires étrangers cherchaient auprès des représentants yougoslaves avant tout l'explication de cette loi, à savoir surtout en ce qui concerne la responsabilité dans la gestion de l'entreprise, dans laquelle le capital commun est placé.

C'était le premier exemple d'organisation en Yougoslavie d'une «table ronde» du genre avec un groupe international d'économistes. La plupart des participants exprimèrent aussi le vœu que l'on organisât une rencontre analogue cette année même à Belgrade, ce que nous pouvons estimer comme l'expression d'un intérêt particulier pour la Yougoslavie et pour la collaboration avec son économie.

Le groupe des économistes de l'Europe Occidentale fut reçu aussi par le président de la république, Tito, qui à cette occasion répondit aussi amplement aux questions

particulières. A la fin de l'entretien, il souligna ceci: «J'aimerais que vous emportiez de Yougoslavie l'impression d'un pays qui s'efforce d'élever le niveau de vie de sa population. Dans ce but, nous désirons collaborer avec tous les Etats. C'est pourquoi nous avons aussi adopté la loi qui permet au capital étranger de collaborer aussi au développement de notre pays. Cependant, la Yougoslavie est un Etat socialiste avec un système d'autogestion interne. Evidemment nous ne pouvons pas révoquer les prescriptions socialistes parce que le capital étranger collabore aussi au développement du pays. Mais nous pouvons vous donner toutes garanties pour votre capital placé chez nous et vos bénéfices correspondants.»

LES NOCES PAYSANNES 1968

Au cours des dernières années, Ljubljana est devenue célèbre dans toute l'Europe en tant que ville de noces uniques par leurs vieilles coutumes slovènes, ville des «noces paysannes slovènes», qui sont devenues de ce fait aussi la plus grande manifestation folklorique yougoslave. Le cortège nuptial de cette année, qui s'est déroulé par les rues de Ljubljana le 18 mai dernier, a attiré plus de 60.000 spectateurs, alors qu'au cortège lui-même participaient environ 1.200 costumes nationaux, plusieurs ensembles de musique populaire, un orchestre d'instruments à vent et bien d'autres. Des calèches ornées emmenaient dix promis et dix promises et derrière eux, sur des chariots à ridelles, venaient les convives jubilants et, bien sûr, l'abondante dot de la jeune mariée.

Aux noces paysannes de cette année se sont mariés des jeunes couples de Slovénie, de Croatie, d'Autriche, de Tchécoslovaquie, du Danemark, de Hollande, d'Italie, de Suède et de Tunisie. D'Italie il y avait même deux couples — un de Parme, ville qui a des relations très amicales avec Ljubljana, l'autre étant un couple slovène du secteur de Trieste. De la Carinthie autrichienne aussi était venu un couple slovène. Ainsi, quatre couples dirent «oui» à l'Hôtel de Ville en langue slovène, les autres donnèrent leur consentement «fatal» chacun dans sa langue.

La cérémonie du mariage terminée à l'Hôtel de Ville, chaque couple reçut en cadeau un berceau slovène bien orné et

évidemment encore une série d'autres cadeaux. Puis, à travers des haies denses d'habitants, tous allèrent au déjeuner de noces dans la grande salle Tivoli, repas auquel participèrent plus de 6.000 hôtes. Aux noces, les meilleurs ensembles de musique populaire slovènes jouèrent, le groupe folklorique France Marolt, un groupe folklorique slovaque et un groupe folklorique de l'île de Krk dansèrent. Comme on le voit, il ne manquait pas de divertissement, non plus que de nourriture et de boisson. La bonne humeur était authentiquement nuptiale.

Les noces paysannes furent relatées par une centaine de journalistes, dont beaucoup étaient de l'étranger, de la Tchécoslovaquie, du Danemark, de la Suède, de l'Autriche et de l'Italie. A Ljubljana il y avait aussi les cameramen des télévisions italienne et autrichienne. Une émission de plus d'une heure sur les noces paysannes fut présentée aussi dans 14 pays de l'Europe et de l'Intervision.

Les organisateurs avaient longtemps annoncé aussi un couple de nos émigrés des U.S.A., qui cependant ne vint pas. Les prochaines noces paysannes auront lieu le troisième dimanche de mai 1969. Il conviendrait que nous y saluions aussi un couple de nos émigrés slovènes des pays d'Europe ou d'outre-mer.

LA PLUS GRANDE FUSÉE D'AMATEUR EN EUROPE — NÉE A CELJE

Les garçonnetts de Celje qui, il y a des années, lançaient dans l'air des fusées plus ou moins grandes, ont grandi et avec eux les fusées aussi se sont perfectionnées et ont grandi. On les connaît en Yougoslavie, en Union Soviétique, en Amérique et les spectateurs de la télévision américaine aussi ont pris connaissance de leurs succès. A l'exposition de Belgrade «Le cosmos de la paix», des cosmonautes et des spécialistes qui s'y connaissent, se sont arrêtés devant les fusées de Celje. Une fusée de 7,50 m se tenait en compagnie des fameux satellites, et personne ne s'en moquait.

Leonid Sedov, père du Spoutnik et chef du programme des fusées en Union Soviétique, qui est connu aussi comme plaisantin et railleur, à la vue de la fusée de Celje fit la remarque suivante: «Nous aussi, nous avons commencé comme ça!»

James Hardford, secrétaire de l'Institut américain pour l'aéronautique et les fusées, ne pouvait en croire ses yeux. Il demanda: «Est-ce que cette fusée fait partie du programme d'une des universités yougoslaves? Quoi? Cela serait une fusée d'amateur?»

C'est précisément cette fusée que les amateurs de Celje lançaient quelques jours après sur la Fruška gora. Ce fut un examen avec une note excellente, bien qu'il y eût dans la commission d'estimation des experts mondialement connus. La fusée du nom de «Vega» s'envola à 32,2 km; elle était la plus grande fusée d'Europe et peut-être même du monde. Elle atteignit exactement l'altitude et la vitesse qu'on avait déjà calculées auparavant, et les étages particuliers de la fusée atterrirent là où il avait été prévu.

Il y a dix ans, nos amateurs avaient commencé très modestement. Aleksander Kerstein, Vili Vengust, Pavel Rozman et encore quelques autres, auxquels les fusées signifient bien plus que le loisir, sont maintenant déjà des adultes et ils se souviennent à peine de leurs essais de lancement il y a dix ans. A ce moment-là évidemment, les fusées ressemblaient plutôt à des boîtes de conserves.

Le public fut informé de leur activité il y a cinq ans. Au printemps 1963, la première fusée était lancée du champ d'aviation près de Levec à Celje. Elle avait 1,80 m de long, un seul étage, et elle était mue au carburant solide. Le lancement fut réussi.

A la fin de l'année 1964 on lançait la première fusée postale en Yougoslavie, qui avait dans sa tête trois mille enveloppes avec un cachet. Du champ d'aviation de Slivnica elle s'envola vers Cirkovci, à environ trois kilomètres de là. Aujourd'hui ces enveloppes sont un véritable régal pour les philatélistes et leur prix a déjà dépassé les possibilités d'une bourse yougoslave ordinaire. Un compatriote dalmate qui vit sur la Terre de Feu, a communiqué qu'il est prêt à payer cent dollars pour une telle enveloppe avec le cachet.

Au printemps de 1965 on lança la première fusée à plusieurs étages en Yougoslavie, qui était aussi la plus grande fusée d'amateur chez nous. Pour la première fois on expérimentait avec succès la jon-

tion parallèle des moteurs, ce que les autres constructeurs de fusées n'ont pas encore découvert jusqu'aujourd'hui même.

L'année suivante, on lança plusieurs fusées à un étage du champ d'aviation de Celje. Ce n'étaient là que des préparatifs pour la fusée «Vega». Pendant ce temps, les membres de la Technique populaire construisaient déjà, dans les usines Libela et Vega de Celje, les pièces particulières de la fusée qui fut plus tard lancée avec succès sur la Fruška gora.

Telles furent les étapes les plus importantes des travaux du club des constructeurs de fusées auprès du Conseil communal de la Technique populaire à Celje.

«S'il n'y avait pas de Technique populaire, il n'y aurait pas à Celje de technique des fusées. A la construction des pièces particulières contribuent les membres des usines de Celje,» dit Aleksander Kerstein, président du club et père des premières fusées de Celje. Evidemment, des jeux enfantins d'autrefois, le travail du club des fusées est devenu très sérieux. Comme il y a au-dessus de Celje un corridor aérien, on leur a interdit les lancements là-bas, autrement les avions seraient en danger.

Maintenant ils sont devant un nouveau record. Jusqu'ici, toutes les fusées étaient au combustible solide qu'on préparait dans un four particulier. Sous peu ils lanceront la première fusée (européenne d'amateur) à carburant liquide. Les fusées lancées jusqu'ici s'élevaient à quelques milliers de mètres; à Fruška gora, «Vega» monta à plus de 30 km de hauteur, mais lorsqu'on utilisera des carburants à énergie élevée, les hauteurs atteintes seront plus grandes encore. On ne s'étonnera pas si en automne les fusées de Celje s'élèveront à environ 80 km de hauteur. La première fusée à carburant liquide sera déjà prête en été.

Mais la tâche la plus difficile attend nos amateurs l'automne prochain. Ils ont projeté une fusée à trois étages au carburant liquide, que les amateurs ne connaissent nulle part au monde encore, et elle s'élèvera à plus de 80 km. Nos amateurs de Celje n'aiment pas parler pour le moment de la composition du carburant. Le plus souvent ils mentionnent l'oxygène liquide. Mais ici il faut avant tout penser à la sécurité, car, au cours de leurs essais et de

leurs exploits, ils n'ont jamais eu d'accident jusqu'ici.

L'Institut Rudjer Bošković de Zagreb s'intéresse sérieusement au travail des constructeurs de fusées de Celje. Celui-ci leur a proposé d'envoyer dans l'air avec la fusée aussi un être vivant qu'on étudierait ensuite. Les constructeurs n'ont pas eu d'objection à cette proposition, et ainsi nous pourrions peut-être bientôt lire qu'une souris de Celje est allée dans l'espace.

À Celje, on bat les records d'Europe et du monde dans la technique des fusées d'amateur, et tout cela sans argent, le plus seulement avec la bonne volonté de quelques travailleurs, employés dans les usines Libela, Emo, Cinkarna et à la fonderie de Štore, où on les aide le plus. Le club a reçu les premiers billets de mille à son compte courant récemment seulement; le montant d'un demi-million d'anciens dinars lui a été versé par l'Assemblée communale, et avec cet argent ils pourront faire bien des choses.

Les constructeurs de fusées de Celje souhaitent que leurs succès soient aussi pratiquement utilisables. Leur programme «Sirius» prévoit le développement d'une fusée météorologique qui enregistrerait les phénomènes météorologiques dans les hautes couches atmosphériques. Ils pensent aussi construire une fusée contre la grêle.

LA NERETVA — LA SUTJESKA

Cette année s'écoule le vingt-cinquième anniversaire des illustres batailles de la Neretva et de la Sutjeska en Bosnie, dans lesquelles les unités peu nombreuses et insuffisamment armées de notre armée de libération nationale ont maîtrisé les attaques des unités italiennes et allemandes dix fois plus fortes et armées jusqu'aux dents, ainsi que de leurs aides serviles du pays — les oustachis et les tchétniks. La défaite historique de la IVe offensive ennemie, dans laquelle ont versé leur sang des milliers de nos patriotes et aussi d'ennemis, devient aujourd'hui une légende dans notre pays. La bataille de la Sutjeska fut en bien des points un revirement dans notre lutte de libération nationale et la formation de la Yougoslavie socialiste.

Les fêtes jubilaires du vingt-cinquième anniversaire se succéderont au cours de

toute l'année. En souvenir de la bataille héroïque de la Neretva et du sauvetage de quatre mille blessés, on inaugurerait des plaques commémoratives à tous les lieux plus importants et l'on aménagerait un parc du souvenir à Jablanica.

Les fêtes centrales du vingt-cinquième anniversaire de la bataille de la Sutjeska auront lieu les 2 et 4 juillet à Tjentište. Là se rassembleront tous les combattants survivants des unités militaires, qui participèrent en 1943 aux combats légendaires. Viendront aussi les jeunes qui participent à la grande action de jeunesse «La Sutjeska mugit éternellement».

Les événements qui se sont déroulés sur la Sutjeska et la Neretva sont trop impressionnants pour que le temps puisse les embrumer et les repousser. Ceux qui les ont vécus et survécus il y a vingt-cinq ans, les transmettent aux jeunes générations. Il y a déjà cinq ans, sur l'initiative de l'Union de la jeunesse yougoslave, on a institué à Tjentište un centre d'étudiants, où les jeunes aiment à se réunir, organisant diverses manifestations culturelles, des compétitions sportives entre républiques et semblable. La Sutjeska avec ses alentours et la forêt vierge de Peručica sont de plus en plus visitées aussi par les touristes étrangers et un bon nombre de nos émigrés. Pour la troisième fois déjà on organisera cette année le rallye automoto international «Sutjeska», une des manifestations sportives les plus modernes, à laquelle participent chaque année des centaines d'automobilistes et de motocyclistes du pays et de l'étranger.

Peu après cet important anniversaire — au printemps prochain — nous aurons aussi le plus grand film du pays jusqu'ici qu'on est encore en train de tourner — «La bataille de la Neretva» de Bulajić.

«LA BATAILLE DE LA NERETVA» — NOTRE PLUS GRAND FILM

Dans le secteur entre Jablanica, Novi Travnik, Prozor et Gornji Vakuf résonnent le bruit des canons et les cris de guerre. On rencontre des combattants partisans, des infirmières qui, faibles mais courageuses, transportent avec peine les blessés; des officiers allemands crient leurs ordres d'une voix tranchante, des ousta-

chis et des tchétniks guettent derrière les buissons — tout est comme il y a vingt-cinq ans, lorsque la bataille ici faisait rage.

En regardant les scènes qui sont si véridiques, on a presque froid au cœur et on pousse un soupir de soulagement lorsqu'on a reconnu qu'il ne s'agit là que du tournage d'un film qui sera notre plus grand film jusqu'ici. Son réalisateur est un de nos metteurs en scène les plus connus — Veljko Bulajić. Il a déjà réalisé une série de films qui l'ont rendu célèbre dans le pays et à l'étranger: le premier fut «Le train sans horaire», suivi des films «La ville bouillonnante», «Kozara», «Skopje» et d'autres encore.

Bulajić commença à travailler à ce grand film il y a déjà un an. Le tournage cependant se prolongera quelque peu parce que cette année en Bosnie la neige a fondu trop vite et on n'a pas encore tourné toutes les scènes d'hiver. Le tournage sur le terrain sera terminé fin juin, et l'équipe des acteurs se réunira de nouveau aux premiers jours de novembre pour tourner encore ce qui n'a pu être fait l'hiver dernier; on compte que ces scènes extérieures seront terminées en deux mois.

Le film sera en couleurs et coûtera plus de trois milliards d'anciens dinars. Cela n'est pas à vrai dire un chiffre si élevé si l'on compte le grand nombre de participants, dont aussi huit acteurs étrangers connus, les scènes de masses exigeantes qui doivent être les plus proches possibles des événements réels, parmi lesquels il y a aussi un vrai pont à faire sauter. Plus de cinq mille personnes participent au film. Pour les scènes de guerre on a utilisé quatre cents chevaux, trente chars et cent vingt canons. Parmi les acteurs étrangers se trouvent l'acteur américain le plus en vue, Orson Welles, l'acteur soviétique Sergej Bondarčuk et les acteurs allemands Hardy Krüger et Curd Jürgens. Parmi les acteurs du pays il y a aussi une série de noms connus, dont Ljubiša Samardžić et Bata Živojinović, l'acteur de théâtre slovène Lojze Rozman, Boris Dvornik et d'autres. L'actrice la plus en vue est Milena Dravić, une des actrices les plus populaires et aussi les plus occupées. Un rôle important est également joué par Silvia Koščina, actrice italienne d'origine yougoslave.

Pour que les scènes du film soient les plus proches possibles de la réalité, le metteur en scène a aussi demandé la collaboration de conseillers militaires. Sur les mouvements des unités de l'armée de libération nationale il est conseillé par le général de brigade Dušan Vuković, qui a combattu en 1943 dans la bataille de la Neretva et a déjà collaboré avec Bulajić comme conseiller militaire au tournage du film «Kozara».

En ce qui concerne la tactique militaire allemande, l'officier allemand en retraite, Helmut Welz, qui vit maintenant en République Démocratique Allemande, aide le metteur en scène de ses conseils. Dans la dernière guerre il était colonel de l'armée allemande. Il fut fait prisonnier à Stalingrad et envoyé en captivité. Là — comme il le raconte maintenant — il reconnut toute l'absurdité de la guerre livrée par les Allemands et à Radio Moscou il engageait les soldats allemands à déposer les armes. Après la guerre, il écrivit aussi le livre «Dans les tranchées de Stalingrad», qui parut en Union Soviétique et fut rapidement épuisé.

Bulajić a aussi un conseiller tchétnik. C'est Jozo des collines bosniaques. Pendant la guerre, Jozo fut commandant d'un bataillon de tchétniks, qui lutta contre les Partisans précisément à la Neretva. Après la guerre, il se cacha dans les forêts de Bosnie jusqu'en 1952, lorsqu'il fut capturé. Devant le tribunal de Sarajevo il fut condamné à 18 ans de prison. Il fut relâché au bout de 15 ans. Maintenant il cultive la terre sur son petit domaine solitaire. Depuis quelques mois déjà il aide Bulajić de ses conseils sur le mode de guerroisement des tchétniks.

LE FILM EST DÉJÀ RACHETÉ PAR 35 PAYS

«La bataille de la Neretva» ne sera pas un film à grand spectacle qu'on aime aujourd'hui par le monde, dit le metteur en scène Bulajić. Ce sera un document de notre révolution, un tableau des événements qui se sont déroulés il y a vingt-cinq ans dans les lieux au bord de la Neretva — les événements et les hommes pris dans des combats acharnés, où se forgeaient alors les fondements de notre Yougoslavie libre. Bulajić travaille et pour

le moment il ne fait que peu de déclarations sur le film lui-même. L'acteur Orson Welles, qui dans le film joue un général tchétnik, a assisté à la projection de quelques scènes qui l'ont enthousiasmé. Il a dit: «Ce n'est ni «Le jour le plus long», ni «La bataille des Ardennes», c'est tout à fait votre film et le meilleur des films de guerre jusqu'ici.»

Les spectateurs étrangers s'intéressent beaucoup au film et il est déjà vendu dans trente-cinq pays, bien que les pourparlers avec les principaux distributeurs soient encore en cours. On a déjà recueilli assez de ressources financières pour pouvoir commencer à rembourser les crédits aux producteurs et aux entreprises qui y ont apporté leurs contributions.

Le film sera terminé au printemps prochain. «La bataille de la Neretva» paraîtra à l'écran, puissante et poignante.

UN APPRENTI DE KRANJ — VAINQUEUR AU FESTIVAL DU TRAVAIL

Le journal «Mladost» (Jeunesse) et l'école «25 maj» (25 mai) ont organisé, dans le cadre des fêtes de la Journée de la Jeunesse de cette année, une grande compétition des jeunes de toute la Yougoslavie sous le titre de Festival du travail. C'était en quelque sorte l'épreuve de l'aptitude professionnelle de nos jeunes gens qui se préparent aux différentes professions pratiques. Dans une très forte concurrence parmi 540 concurrents, la première place fut occupée par deux jeunes gens. L'un d'entre eux est le jeune Blaž Markun de Srednja vas près de Šenčur, qui à l'école professionnelle de Kranj se prépare au métier de métallo.

Dans cette compétition, il eut la tâche d'exécuter en un temps brièvement mesuré une roue dentée avec un nombre déterminé de dents selon le croquis proposé. Blaž a effectué sa tâche excellemment et, ensemble avec un concurrent de Zrenjanin, il a obtenu le même nombre élevé de points, prenant avec lui la première place ex-aequo.

Blaž est fier de son succès et il va de soi que ses maîtres de l'école professionnelle de Kranj et évidemment aussi les siens en sont fiers avec lui. En juin prochain, il passera ses examens de clôture à l'école,

après quoi il travaillera comme tourneur à l'entreprise «Kovinar» à Kranj, dont il est boursier. Il travaillera au tour et par son travail consciencieux il se perfectionnera de plus en plus.

25 ANOS DEL LEVANTAMIENTO DE PRIMORJE

Esta año los habitantes de Primorje festejan el 25 aniversario del levantamiento contra el fascismo y por la independencia y la incorporación de Primorje a Eslovenia. Ya antes de la capitulación de Italia, se formaron divisiones guerrilleras que luchaban contra las fuerzas fascistas. Luego de la caída del fascismo y la capitulación de Italia en el otoño de 1943, el pueblo de Primorje se levantó en una lucha general armada, desarmó las divisiones italianas y fascistas y, ya en aquel entonces, independizó todo Primorje menos Trieste y Gorica que fueron ocupadas inmediatamente por las fuerzas alemanas. Al final de la guerra, Primorje era una tierra casi libre solamente, a veces, las fuerzas alemanas la atacaban. Durante estos ataques el Cuerpo IX de partizanos evitó la lucha frontal con las más fuertes fuerzas alemanas y luego, cuando los ataques terminaban, comenzaba con los contra-ataques. Al término de estas operaciones las unidades del Cuerpo IX, independizaron Gorica y con la ayuda de la IV armada yugoslava, Trieste. Cuando este año festejamos el 25 aniversario del levantamiento de Primorje, tenemos presente la acción heroica de este pueblo que en el año 1943 se incorporó a la lucha armada contra el fascismo y por la independencia y perseveró hasta el final. El pueblo de Primorje con el derramamiento de su propia sangre, consiguió la tan ansiada libertad. Junto a este pueblo lucharon también italianos anti-fascistas y habitantes fronterizos de Trieste y Gorica. En esta lucha, junto a combatientes eslovenos, perdieron la vida numerosos italianos. Por esta razón, en el acto conmemorativo mas importante que tendrá lugar el 15 de setiembre en Nueva Gorica, colaborarán los habitantes italianos de los lugares fronterizos. Esta celebración conjunta del pueblo esloveno e italiano, debe ser un símbolo para que el pasado de la época fascista no retorne jamás.

EMPLEOS DE VERANO PARA NUESTROS ESTUDIANTES

El Servicio estudiantil de Ljubljana ha establecido contacto con numerosos centros turísticos en el Adriático que necesitan empleados para la temporada veraniega. Más de trecientos estudiantes de Ljubljana tendrán convenientes empleos durante las vacaciones en nuestros centros de veraneo. Estos jóvenes de ambos sexos, que deben dominar por los menos un idioma extranjero, se emplearán como recepcionistas, mucamas, mozos, etc. Este año los estudiantes eslovenos por primera vez trabajarán en las islas Lopud y Krk y también en Dalmacia.

Muy convenientes para nuestros estudiantes son los empleos en Dubrovnik. Entre los servicios estudiantiles de Ljubljana y Dubrovnik hace ya algunos años existen firmes contactos. De esta manera nuestros estudiantes se emplearán en Dubrovnik y los estudiantes de Dubrovnik en nuestros centros de veraneo en las montañas eslovenas.

El servicio estudiantil se preocupó para que los estudiantes trabajaran solamente ocho horas diarias y durante un mes y medio. De esta manera tendrán tiempo para su descanso personal.

CASAMIENTO CAMPESINO 1968

Conocidos por toda Europa, en los últimos años, son los casamientos campesinos siguiendo viejas costumbres eslovenas que tienen lugar en Ljubljana y que se han transformado en el mayor acontecimiento folklórico yugoslavo. El desfile de este año por las calles de Ljubljana tuvo lugar el 18 de mayo y atrajo más de 60.000 espectadores. En el desfile se vieron alrededor de 1200 trajes folklóricos, numerosas orquestas y otras atracciones.

En carrozas se transportaron las diez parejas y detrás de ellas los alegres acompañantes. Este año se casaron jóvenes parejas de Eslovenia, Croacia, Austria, Italia, Checoslovaquia, Dinamarca, Suecia y Tunes. De Italia asistieron dos parejas: una de Parma y otra de Trieste. De la Koroška austríaca también asistió un par esloveno. De esta manera fueron cuatro las parejas que pronunciaron el «sí» en idioma esloveno y las restantes en otros idiomas. Cada pareja luego de terminada la ceremonia,

recibió como regalo de casamiento la típica y tradicional cuna eslovena y otros numerosos regalos. Luego, todos juntos, asistieron al almuerzo que tuvo lugar en la Sala Tivoli al cual concurrieron unos 6000 invitados. Durante el almuerzo actuaron conocidas orquestas eslovenas, bailaron el grupo folklórico France Marolt, el grupo de Eslovaquia y el grupo folklórico de la isla Krk. Todo transcurrió en un ambiente muy alegre. No faltó diversión, buena comida y bebida.

Sobre el casamiento escribieron alrededor de 1000 periodistas entre ellos gran número de extranjeros: checos, dinamarqueses, suecos, austríacos e italianos. También fue filmado por las televisiones austríaca e italiana.

CONGRESO INTERNACIONAL DE CIRUGÍA PLÁSTICA

En Maribor, durante el mes de mayo tuvo lugar el Congreso internacional de cirugía plástica en el cual participaron 220 doctores yugoslavos y extranjeros. Entre los participantes se contaron conocidos científicos y representantes de organizaciones internacionales, entre ellos el presidente de estas organizaciones Dr. Rihard Battle, el secretario de las organizaciones internacionales contra quemaduras A.B. Wallace, los doctores Barron, Russel y Davies quienes durante y luego de la última guerra en Bari y Belgrado curaron a los partisanos y ayudaron para que la cirugía plástica en Yugoslavia alcanzara gran importancia.

Durante el discurso inaugural del Congreso, el presidente de la comisión organizadora prof. Dr. Franc Češnik de Ljubljana entre otras cosas dijo que eligieron a Maribor como sede del Congreso pues en el hospital de esta ciudad la Dra. Zora Janžekovič organizó el primer centro para cirugía plástica. Además Maribor fue elegido también por estar situado cerca de la frontera y como símbolo de cooperación internacional en el campo científico y médico que no conoce diferencias entre las nacionalidades, razas y credos políticos.

NERETVA—SUTJESKA

Este año se cumplirán los 25 años de las gloriosas batallas de Neretva y Sutjeska en

Bosnia en las cuales las pequeñas y mal armadas divisiones del ejército independentizador atacaron a las diez veces más fuertes y mejores armadas divisiones de los ejércitos alemanes e italianos ayudados por los traidores yugoslavos. Estas batallas, en las cuales se desangraron miles de nuestros combatientes y de enemigos, se transformaron en leyenda. La batalla de Sutjeska representó un gran cambio en las luchas por la independencia y el origen de la Yugoslavia socialista.

Los actos conmemorativos del 25 aniversario se desarrollarán durante todo el año, se descubrirán monumentos recordatorios en los lugares más significativos y en Jablanica se construirá un parque recordatorio. El acto más importante, recordatorio de la batalla de Sutjeska tendrá lugar entre el 2 y 4 de julio en Tjentiš. Allí se reunirán los sobrevivientes de las divisiones combatientes que el año 1943 participaron en la batalla. Los acontecimientos de Sutjeska y Neretva son inolvidables. Por eso los que hace 25 años participaron en ellos los transmiten a las jóvenes generaciones. Hace cinco años por iniciativa de la «Unión de jóvenes yugoslavos» fue fundado en Tjentiš un centro estudiantil donde se reúnen jóvenes, organizan diversos actos culturales, concursos, etc. Sutjeska es visitada por numerosos turistas, entre ellos nuestros emigrantes. Este año se organizará nuevamente el concurso internacional de «auto-moto rally Sutjeska» uno de los más populares acontecimientos deportivos en el cual participan automobilistas y motociclistas del país y el extranjero.

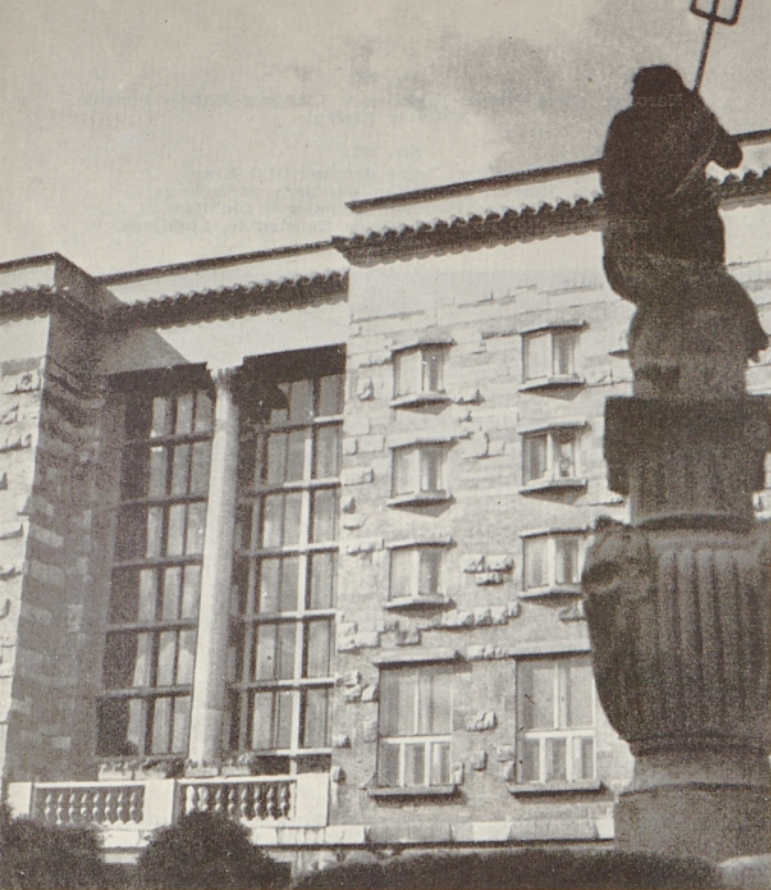
En la primavera próxima estará también terminado el hasta ahora mayor film yugoslavo titulado «Batalla de Neretva».

ARADORES DE 30 PAISES CONCURSARÁN

El año próximo en Yugoslavia entre otros concursos internacionales, tendrá lugar el concurso internacional de aradores. Nuestro país es miembro de la «Organización mundial de aradores» desde el año 1960 y será el primer país socialista que organizará un concurso de esta clase. El concurso que cuenta con la protección del presidente Tito, se efectuará en la hacienda de la cooperativa agrícola de Belgrado. Concurrarán aradores de 30 países.

SLOVENSKA ARHITEKTURA NEROČ IN DANES, DOMA IN V TUJINI

JANA MILČINSKI

Preden začnemo govoriti o današnjih stvaritvah, se vrnimo na začetek našega stoletja. Tedaj je začel svojo uspešno pot Maks Fabiani, prvi slovenski arhitekt, ki je oblikoval zunanjo podobo Ljubljane in drugih slovenskih in tujih mest. Že kot študent dunajske tehnike je na svetovni razstavi v Parizu leta 1900 dobil »Grand prix« in zlato kolajno. Zasnoval je vrsto regulacijskih načrtov za rojstno Gorico, za Ljubljano, Bielic v Šleziji in še za okrog 40 drugih krajev. Palače, zgrajene po njegovih načrtih, so raztresene po Ljubljani, najdemo jih pa tudi na Dunaju, v Trstu, Gorici, Bolzanu, Londonu in še marsikje.

Prvi utemeljitelj slovenske moderne arhitekture pa je mojster Jože Plečnik. Plečnika pozna in ceni vsa Evropa. Ko je bila v Trstu pred kratkim razstava njegovih del, so prireditelji sploh pozabili napisati, da je bil Plečnik slovenskega rodu. In vendar je bil Slovenec: eden naših največjih sinov.

Šolal se je na Dunaju. Že tu je dosegel svoje prve uspehe in še danes veljavna priznanja. Iz te dobe naj omenimo le Zacherlovo hišo in znamenito cerkev v Ottakringu. Trikrat je bil predlagan za člana dunajske arhitekturne šole. Toda Slovenec Plečnik se je raje odločil za slovansko Prago, kjer so mu ponudili mesto profesorja na umetniški akademiji. Obenem s službenim mestom so se mu v Pragi odprle nove razvojne možnosti. Tedanji predsednik Masaryk mu je zaupal obsežna ureditvena dela na Hradčanih in na dvorcu v Lányh. Uskladiti zgodovinske stavbe gradu, stopnišča, okope in zeleno okolje s potrebami sodobnosti — to je bilo delo, ki je zahtevalo arhitekta največjih sposobnosti in umetniških kvalit. Mojster Plečnik je tu ustvaril umetnino, ki je postala najlepši in najbolj občudovani del Prage.

Leta 1920 se je Plečnik vrnil v domovino. Na novi ljubljanski univerzi je sprejel stolicu za arhitekturo. Tako je postal ne samo ustvaritelj nove — Plečnikove Ljubljane, temveč tudi oče slovenskih arhitektov. Na šoli za arhitekto je vzgojil cele rodove sposobnih arhitektov, ki so mu pomagali pri uresničevanju obsežnih projektov, nekateri od njih pa so dorasli v nove mojstre in so danes tudi sami vzgojitelji mlade in najmlajše generacije slovenskih arhitektov.

S Plečnikovim prihodom je za Ljubljano nastopilo obdobje globlje arhitektonske in urbanistične preobrazbe. Mojster je kot domačin in umetnik izrednega posluha za skrite lepote svojega rojstnega mesta zasnoval enotno in široko zajeto preureditev, ki naj smiselno poveže spomeniško bogastvo preteklih dob z moderno, v bodočnost usmerjeno izgradnjo.

Na sprehodu skoz Ljubljano boste na vsakem koraku srečali njegove stvaritve. Mostišča čez Ljubljanico, zlasti tromostovje, Šentjakobski trg, okolje Florjanske cerkve, ureditev rimskega zidu na Mirju, tržnice ob Ljubljani, znamenito poslopje Narodne in univerzitetne knjižnice, arhitektura kapel na Žalah, čudovite Križanke, pa še in še.

Pa ne samo v Ljubljani in Sloveniji. Po vsej Jugoslaviji so raztresena njegova dela, zlasti cerkvena arhitektura. Bil pa je tudi mojster vrtno in notranje arhitekture: peči, lestenci, kovano železje, pohištvo, cerkveno posodje, knjižna oprema, skrat-

ka — ni je dejavnosti, ki je ne bi oplodila Plečnikova neutrudna in raznolika ustvarjalnost.

Drugi steber naše nastajajoče arhitekture je Ivan Vurnik, doma iz Radovljice. Njegovo oblikovanje je iskalo vzore v gorenjski kmečki arhitekturi in veliko del svojega snovanja je posvetil gorenjskemu kotu. Izdelal je urbanistične načrte Radovljice, Bleda in Kranja; po njegovih načrtih je bilo sezidano zdravišče na Golniku, Narodni dom v Kranju, kopališče v Radovljici. Tudi v Ljubljani stoji mnogo njegovih stavb; najznamenitejši sta zgradba bivše Zadrufne banke in pa Telovadni dom na Taboru. Vurnik je bil tudi prvi, ki se je poglobil v arhitekturni problem delavskih naselij in je izdelal načrte za mestno delavsko kolonijo v Mariboru.

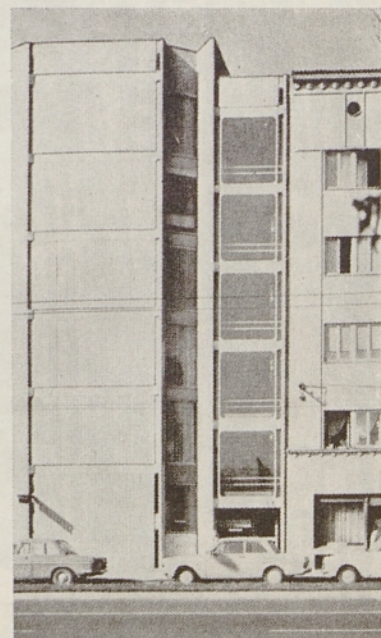
Gradnja ljubljanskega nebotičnika je razburila vso tedanjo Ljubljano. Prvi, ki je pri nas dosledno gradil v železobetonski konstrukciji, je bil Vladimir Šubic. Po njegovih načrtih so zrastle na ljubljanskih ulicah mnoge značilne stavbe. Delavska zbornica, Trgovski dom, stanovanski blok »Meksika«, hiše pokojninskega zavoda itd. Osrednji in najpomembnejši objekt Šubičevega snovanja pa je dvanajstnadstropni nebotičnik, delo, ki je dvignilo mnogo prahu. Nekateri so navdušeno pozdravljali senzacionalni dogodek gradnje prvega »velemestnega« nebotičnika, drugi so ga obsojali, češ, da bo z njegovo gradnjo pokvarjen pogled na baročno silhueto stare Ljubljane.

Danes je Šubičev nebotičnik vraščen v celoto našega mesta. Brez njega bi bila podoba Ljubljane prazna. Navadili smo se nanj, kot smo se pozneje navadili na Miheličeve in Arnautovičeve stolpnice v Savskem naselju, na silhueto Mihevčeve »Metalke«, na Medveščkovo zgradbo hotela »Lev« in se bomo kmalu privadili trikotnim stavbam na novem Trgu revolucije, ki jih je projektiral arhitekt Edo Ravnikar.

Dolg je seznam zgradb, ki so v zadnjih 10—15 letih zrastle v Ljubljani in po vsej Sloveniji. In dolg je tudi seznam arhitektov, ki so v teh letih slovensko arhitekturo dvignili na evropsko in svetovno raven.

Na prvem mestu moramo omeniti Eda Mihevca in Eda Ravnikarja, oba Plečnikova učenca, oba odlična, v sodobno, funkcionalno arhitekturo usmerjena projektanta, in kot nekoč Plečnik in Vurnik — oba tudi neutrudna pedagoga, ki že vrsto let vzgajata mlado generacijo slovenskih arhitektov. Iz njune šole je izšel tisti arhitektski naraščaj, ki je v duhu njunih naprednih teženj zasnoval med drugim nove naselbine v Velenju, stanovanjske bloke v Ljubljani in drugod, trgovsko hišo v Zagorju, motel v Otočcu in še vrsto nagrajenih urbanističnih osnutkov, ki še čakajo na ustvaritev.

Edo Mihevc se je v predvojnih letih udejeval predvsem v notranji opremi in v dekorativnih panogah arhitekture. Po vojni pa se je uspešno lotil gradnje industrijskih in stanovanjskih zgradb (poslovne stavbe Gradis, Impex, Metalke, stanovanjski bloki Litostroja). Največ zaslug pa ima Edo Mihevc pri preureditvi slovenskih primorskih mest od Kopra do Pirana. Vse nje-

gove stavbe, od stanovanjskih in počitniških naselij do luksuznih hotelov, so odlično vkomponirane v naravno okolje obmorskega sveta.

Tudi Mihevčeva delo seže prek ožjih domačih meja. Izdelal je načrte za Kulturni dom v Trstu in projektiral večino reprezentančnih paviljonov Jugoslavije na velesejnih v inozemstvu. Priznanja, ki jih je prejemale zastopstvo Jugoslavije za razstavno oblikovanje, je predvsem Mihevčeva zasluga.

Edo Ravnikar, ki se je po končani diplomii pri Plečniku izpopolnjeval v Parizu pri slavnem Le Corbusieru, se je posvetil predvsem lepšanju in modernizaciji Ljubljane. Prvič je vzbudil pozornost javnosti z gradnjo Moderne galerije ob vhodu v ljubljanski Tivoli. Tej so sledile številne gradnje: Študentsko naselje v Rožni dolini, stanovanjski blok na Favantovem vrtu — poslovne zgradbe in drugo. Vsaka od teh stavb spreminja lice stare Ljubljane v moderno, razvijajoče se mesto.

Ravnikarjev delež pri načrtovanju in izvršitvi velikopoteznih gradbenih nalog pa sega iz Ljubljane po vsej Sloveniji in po Jugoslaviji, predvsem v Novi Beograd in Skopje.

Sodeloval je tudi v raznih mednarodnih natečajih. Vidno priznanje pomeni prva nagrada za načrt športnega naselja na Finskem in prav tako prva nagrada za natečajni osnutek za urbanistično ureditev severnega dela Benetk.

Med najznačilnejša poslopja nove Ljubljane spada monumentalna palača Ljudske skupščine, zgrajena po načrtih arhitekta Vinka Glanza; palača Radio-televizije in novega poštnega poslopja — delo Otona Gasparija; zgradbe Gospodarskega razstavišča, ki so bile izdelane po načrtih Branka Simčiča, Marka Šlajmerja in Milana Miheliča; veličastna Športna dvorana Tivoli, ki jo je projektiral Marjan Božič; pa stavbe Emila Medveščka, Savina Severja, Stanka Kristla in še vrste drugih.

Mariboru, severni prestolnici sta dala sodobnejšo podobo arhitekta Jaro Černigoj in Sašo Dev, ki sta v času med obema vojnama pripravila temelje bodočim regulacijskim zasnovam mesta. Vodile so ju sorodnosti: ljubezen do kulturne dediščine preteklih dob in želja po sodobnem, estetskem oblikovanju. Prve začetke sistematičnega dela na področju mariborske arhitekture je s surovo silo pretrgala vojna okupacija. Nobeno mesto v Sloveniji ni bilo v tem nesrečnem času tako prizadeto, kakor Maribor. Po osvoboditvi sta se oba arhitekta lotila obnove porušenega mesta. Zrasli so industrijski objekti tovarne avtomobilov in Metalne in mnogi stanovanjski bloki, šole, pa arhitektonska ureditev spomenika talcev itd.

V novejši dobi so se jima pridružili še trije arhitekti: Drago Umek, ki je gradil v Mariboru, v Ravnah, Mežici, v Velenju; Ljubo Humek, ki je oskrbel celotno izdelavo urbanističnega načrta za mesto Maribor, zgradil je nove stanovanjske bloke, uredil je mariborske tržnice in park; in Milan Černigoj katerega najzrelejše stvaritve so ureditev športnega središča, novi stadion in končno, novi glavni kolodvor, največja povojna novogradnja v središču mesta.

Med najmlajše mariborske arhitekete sodita Branko in Ivan Kocmut, ki sta projektirala mnoge stanovanjske hiše, zgornjo postajo pohorske žičnice, višjo ekonomsko šolo itd.

Tudi Danilo Fürst je Mariborčan. Vendar sega njegovo delovanje po vsej Sloveniji in celo v Bosno. Njegove vrstne stanovanjske hiše so dosegle visoko stopnjo praktične udobnosti in estetske ureditve. Vzorno ureditev pa predstavljajo tudi njegove šole v Stražišču pri Kranju in v Gorjah pri Bledu.

Za Novo mesto je pomemben Marjan Mušič, ki se je s požrtvovalno vneto vključil v doslej še premalo upoštevano dejavnost — v reševanje ogroženih spomenikov slovenske, pozneje tudi dalmatinske in makedonske stavbarske umetnosti. Odveč je opisovati njegove zasluge, ki si jih je pridobil s proučevanjem ogroženih ali porušenih dolenjskih gradov (Turjak, Žužemberk, Otočec, Kostanjevica), z zaščito dragocenih starih stavb, z ureditvijo rojstnih hiš znamenitih mož (Cankar, Prešeren). S posebno skrbjo je uredil urbanistično in spomeniško varstvo rojstnega Novega mesta. Za svoje delo je dobil tudi mednarodno priznanje posebnega strokovnega foruma UNESCO.

Mlajši arhitekti uspešno sodelujejo pri natečajih za urbanistične osnutke Beograda, Skopja in drugih jugoslovanskih mest. Mnogo uspeha imajo tudi pri načrtovanju notranje opreme, industrijskih izdelkov in opremi knjig.

Slovenski arhitekti so se proslavili tudi v tujini. Omenimo naj tudi tiste arhitekete — sinove slovenskega rodu, ki so svoje najboljšo ustvarjalne moči posvetili tujini. Eden teh je graditelj modernega Minneapolisa John Jager, rojenv Bistri pri Vrhniki, dober prijatelj mojstra Plečnika.

Drugi je arhitekt Viktor Sulčič, ki živi v Argentini. Zibel mu je tekla v skromni ribiški družini v Križu pri Trstu. Ker doma kot arhitekt ni našel pravega zasluzka, je odpotoval v Argentino. Na razpis v časopisu sta s prijateljem napravila projekt za palačo hipotekarne banke v Buenos Airesu — načrt je dobil prvo nagrado. Ta prvi, nenadejani uspeh ga je popeljal k novim in novim uspehom. Njegova širokopotezno snujoča arhitektura razodeva pečat močne osebnosti in veliko domiselnost.

Tudi mladi rod arhitektov odhaja v tujino. Nekateri za zasluzkom, drugi zaradi študija in izpopolnjevanja.

Največ se jih zbira v Parizu — Meki umetniškega in kulturnega sveta. V tolikšni množici je težko priti do dela in še težje do uveljavitve in uspeha.

Toda naši ljudje so pridni in ustvarjalni. Kljub hudi konkurenci in težavam, ki jih mladi arhitekti srečujejo v tujini — tuj jezik, tuji predpisi, tuje zahteve — se marsikateri jugoslovanski arhitekt že uveljavlja kot samostojen projektant. Če bi prelistali revije — glasilo arhitektov v Franciji, na Švedskem, v Nemčiji, Belgiji, Ameriki, bi med projektanti zasledili imena naših rojakov. Žal je njihovo delovanje preveč raztreseno po vsem svetu, da bi mogli že zdaj zbrati podatke o njihovem delu in uspehih. Brez dvoma je teh uspehov veliko in ko bodo zbrani podatki, bomo o njih prav gotovo še pisali.

KMEČKA OHČET

1
9
6
8

Ljubljana je zadnja leta zaslovela po vsej Evropi kot mesto edinstvene ohceti po starih slovenskih običajih, mesto »slovenske kmečke ohceti«, ki je tako postala tudi največja jugoslovanska folklorna prireditelja. Letošnji svatovski sprevod, ki je bil po ljubljanskih ulicah 18. maja, je pritegnil nad 60.000 gledalcev, v samem sprevodu pa je sodelovalo okrog 1200 narodnih noš, več narodno-zabavnih ansamblov, godba na pihala in številni drugi. Na okrašenih kolesljih se je peljalo deset ženinov in deset nevest, za njimi pa na lojtrskih vozovih vriskajoči svatje in pa seveda visoko naložena bala . . .

Na letošnji kmečki ohceti so se poročili mladi pari iz Slovenije, Hrvaške, Avstrije, Češkoslovaške, Danske, Holandije, Italije, Švedske in Tunizije. Iz Italije sta bila kar dva para — iz Parme, mesta, ki ima v Ljubljano zelo prijateljske stike, drugi pa je bil slovenski par s Tržaškega. Tudi z avstrijske Koroške je prišel slovenski par. Tako so kar štirje pari rekli svoj »da« na magistratu v slovenskem jeziku, ostali pa so svoj »usodni« pristanek izrekli v drugih jezikih, kar pa je bilo seveda prav tako veljavno. Poleg ženinov in nevest je osrednja osebnost starega ohcetnega običaja starešina, pa majerica s kravo, ki je hodila za štirimi težko obloženimi vozovi bale, kjer je bila tudi skrinja iz leta 1810, polna platna.

Svatovski sprevod se je pomikal od hotela Lev, kjer je starešina po starem običaju prevzel neveste, počasi in med gostim špalirjem, pred hotelom Slon pa so svatje naleteli na prvo zapreko. Na cesti je bil sod vina, polna majolka cvička in razigrani fantje — »šranga«. Vodja šrangarjev je poklical starešino. »Fantje, kaj ste pa tukaj postavili? Ali ne vidite, da imamo danes lepo ohcet?« je protestiral starešina. Pa ni nič zaleglo. Za »najlepše cvetje, ki so nam ga vzeli«, so šrangarji zahtevali dostojno nadomestilo. . . . Preden vzamete deklo, da v varžet vaš posežete. Dal nam bote jurjov pet, za naš ta najlepši cvet . . . « No, teh »jurjov pet« je bilo samo zaradi rime v tej stari pesmi, sicer pa so zahtevali kar po pol milijona za vsako. Na koncu pa so se le pogodili: zmenili so se tako, da vsak ženin da toliko, kolikor misli, da je vredna njegova nevesta. S tem pa so udarili na pravo struno — klobuk, kamor so

zbirali denar, je bil kar premajhen za bogato bero v dinarjih in devizah.

Tudi pri Tromostovju je povorka naletela na oviro, že drugo. Tu so jih fantje sprejeli v delovnem vzdušju, oblečeni v srajce in predpasnike. Na cesti so žagali in cepili drva, klepali kose in se ubadali še z drugimi kmečkimi opravili. Tu se je starešina kar sam pogodil za odkupnino. Šrangarji v predpasnikih pa so bili cenejši. In pot na magistrat je bila prosta.

Vsak par je takoj po končanem poročnem obredu na magistratu prejel v dar lepo opremljeno zibelko, pa seveda še vrsto drugih daril. Nato pa so se vsi skupaj odpeljali na svatovsko kosilo v halo Tivoli, ki mu je prisostvovalo nad 6000 gostov, igrali pa so jim Avseniki, Veseli hrubovci, Zadovoljni Kranjci, Beneški fantje, Štirje kovači, Veseli planšarji, zaplesala jim je folklorna skupina France Marolt, slovaška folklorna skupina (slovaška nevesta je bila članica te skupine) in folklorna skupina z otoka Krka. Kot vidite, ni primanjkovalo ne zabave ne pijače in ne jedače. Razpoloženje je bilo v resnici veselo in sproščeno, bilo je pravi zaključek poročnih svečanosti, ki jim je sledila vsa Jugoslavija in velik del sosednih držav.

O kmečki ohceti je pisalo okrog 100 novinarjev, med njimi precejšnje število iz tujine, iz ČSSR, Danske, Švedske, Avstrije in Italije. V Ljubljani so bili tudi snemalci italijanske in avstrijske televizije. Več kot enourno oddajo s kmečke ohceti so si lahko ogledali tudi v 14 deželah Evrovizije in Intervizije.

V svatovskem sprevodu je oblečena v narodno nošo sodelovala tudi znana društvena delavka iz Pittsburga, ZDA, Mary Prašnikar. Kot je sama izjavila, je bila zanjo kmečka ohcet nepozabno doživetje. Ni ji bilo žal, da je zaradi te prireditve za teden dni podaljšala bivanje v Sloveniji.

Naj omenimo še, da so organizatorji dolgo napovedovali tudi izseljenski par iz ZDA, ki pa ga na koncu ni bilo. Sicer pa letošnja »Kmečka ohcet« ni bila zadnja. Prihodnja bo tretjo nedeljo v maju leta 1969 in prav bi bilo, da bi se zanjo odločil tudi kdo izmed naših izseljencev ali njihovih potomcev iz evropskih ali pa prekmorskih dežel. Obenem pa vas že zdaj vabimo, da si vsaj ogledate to edinstveno slovensko prireditelja.

Slovenski par z zibelko — Ženini so se prav moško držali, ko so s starešino korakali proti »šrangim« na Titovi cesti, kjer je bilo treba od fantov odkupiti neveste — Novoporočeni pari pred Robbovim vodnjakom — Svatovski sprevod je na Titovi cesti kakor povsod drugod gledalo na tisoče gledalcev — Tudi tile so bili med svati

RAD IMA VSE, KAR JE DOMAČE

Z letošnjega štehanja v Mednem (spodaj)

ni: bil je najstarejši izmed osemnajstih otrok. Mati je bila babica, oče čevljar. Revščina je bila pri hiši in Tonček je že droben fantič moral v graščino za pastirčka. Tam mu je na paši krava pojedla abecednik, potem se je moral učiti brati iz tujih knjig. Doma so radi peli. To je bilo edino bogastvo. Nad osemdeset starih narodnih pesmi, katere še danes rad zapoje, ga je naučila mati. Z očetom in materjo so peli triglasno, da je kar zvonilo...

Pozneje so se znani pevski pedagogi zavzeli zanj, da se je glasbeno izoblikoval. Pel je pri več zborih, pri ljubljanskem radiu in potem, ko je bil ustanovljen Slovenski oktet, se je vključil vanj. On in Božo Grošelj sta edina, ki še danes pojeta pri oktetu od prvega sestava. Kje vse so že peli s Slovenskim okteto in koliko pesmi in v kolikerih jezikih. Veliko bi se o tem dalo povedati. Za zvrhane koše je spominov. Za Toneta Kozlevčarja je eden od teh posebno zanimiv, ko se je na gostovanju v Ameriki srečal s svojimi soimenjaki. Nad sedemdeset jih je bilo in dognali so, da so vsi v drugem, tretjem ali četrtem kolenu z njim v sorodu.

Tone ima rad vse, kar je domače, pravi pa, da mora biti pristno, nepotvorjeno, pa naj bo to ribniški pušeljc ali pisana majolika. Letos je posnel na ploščo stare slovenske napitnice, ki so zapete na star način po domače, tako da eden poje naprej, drugi čez in tretji spremlja z basom. Te pesmi mu je omenil stric Joe Kozlevčar iz Bronswilla. Pa, zato je ploščo njemu posvetil. A stric je žal ni dočakal. Po čudnem žalostnem naključju je plošča izšla prav isti dan letos v marcu, ko je stric v daljni Pennsylvaniji umrl.

Naj omenimo na koncu še to, da je Tone Kozlevčar, ki je bil doslej vselej starešina na naši največji vsakoletni turistični prireditvi, slovenski kmečki ohceti, tudi nekakšen krstni boter tej ohceti. Pred štirimi leti, ko se je ženil po starih slovenskih običajih kuhar ljubljanskega hotela Lev in so ga naprosili za starešino, je dal pobudo, da bi bila lahko to imenitna vsakoletna turistična prireditev. Ni se zmotil.

Ziljski štehvovci

Za zaključek ohcetnih svečanosti v Ljubljani so nastopili tudi ziljski »štehvovci«. Ziljsko štehanje je tradicionalna konje-

niška igra, ki jo prirejajo vsako leto ob žegnanjih v raznih vaseh v Ziljski dolini na Koroškem.

Iz zgodovine je znano, da se je veliko takih in podobnih iger ohranilo iz časov raznih turških bojev v Evropi. Tako so nekateri mišljenja, da je ziljsko štehanje nastalo že v času turških vpadov v naše kraje. Ziljani so s svojimi konji oboroženi v glavnem z železnimi kolci pregnali in razpodili turško vojsko, ki je pridrla na Koroško. Sodček na kolu naj bi predstavljal turško glavo, ki jo razbija ziljski konjenik »štehvovec«. Druga možnost glede nastanka pa je ta, da so bili Ziljani tovarniki in prevozniki, ki so prepotovali vso severno Italijo, tja do Arezza. Na svojih potovanjih po Italiji so videli v italijanskih mestih znane viteške igre quintane, ki so se danes ohranile še v Arezzu, Ascoli Piceno in Folignu. Pa tudi na potovanjih v Nemčijo so videli ziljski vozarji in tovarniki v pokrajini Schleswig-Holstein viteške igre podobne italijanskim quintanam. Značilno je bilo pri teh igrah, da so npr. Italijani uporabljali sardenske in maremanske ali polnokrvne italijanske konje, Nemci pa

Osemnajsti maj, ko so se po ljubljanskih ulicah prelivale barve lepih slovenskih narodnih noš in so odmevale harmonike in fantovskih vrisk, bo ostal mnogim v nezabnem spominu.

Letos smo imeli že četrtri veliko ljubljansko turistično prireditev — slovensko kmečko ohcet in že četrtri je bil Tone Kozlevčar za starešino, ki je tako rekoč glavna oseba vseh dogajanj pri takšni ohceti. Kdo ne pozna Toneta Kozlevčarja? Pri Slovenskem oktetu poje že od vsega začetka, to je šestnajst let. Ribničana Urbana zna s svojim baritonom tako imenitno zapeti, da so ga pred nekaj leti — takrat, ko je to pesem že tisočkrat zapel, v Ribnici izvolili za častnega občana. Dobil je lepo diplomo, ki jo je dal v okvir in obesil doma na steno poleg podobe, katero mu je ob tej priliki podaril akademski slikar Maksim Gaspari, na kateri je naslikal Ribničana s krošnjom stoječega na obli sveta. Simbolično je s tem povedal, da Ribničana Urbana poznajo po vsem svetu. Res ga poznajo — ne le po ribniški suhi robi, poznajo ga po pridnih Ribničanih, ki delajo v raznih deželah sveta, in poznajo ga nemalo tudi po pesmi o Ribničanu Urbanu, katero je Slovenski oktet ponesel v sedemnajst dežel po svetu.

Ker je Tone Kozlevčar tudi član glavnega odbora Slovenske izseljenske matice, smo menili, da je prav, da na kratko v Rodni grudi spregovorimo o njem. Po rodu ni Ribničan, doma je iz Šentvida pri Stič-

Jugoslovanska nogometna reprezentanca na olimpijskem stadionu v Rimu

Jugoslavija — druga v Evropi

Jugoslovanska nogometna reprezentanca je letos ponovno omagala tik pred ciljem — osvojitvijo evropskega prvenstva. Morala se je zadovoljiti z drugim mestom. V finalnem delu tekmovanja, ki je bilo v Italiji, je najprej v Firencah premagala svetovnega prvaka Anglijo.

Prva finalna tekma z Italijo se je končala neodločeno 1 : 1, v ponovljeni tekmi pa so Italijani premagali Jugoslavijo z 2 : 0. Tekma je bila na olimpijskem stadionu v Rimu.

Na poti do finala je Jugoslavija najprej izločila ZR Nemčijo in Albanijo, nato pa z visokim rezultatom še Francijo. Kljub porazu v finalu pa si je z osvojenim drugim mestom v Evropi Jugoslavija ponovno utrdila sloves nogometne velesile.

1970 — tri svetovna prvenstva

Odbor za deseto svetovno prvenstvo v padalstvu, ki bo leta 1970 na Lescah pri Bledu, je že začel s pripravami. Zagotovilo za uspešen potek te največje padalske prireditve na svetu so prav gotovo velike izkušnje organizacijskega odbora, ki jih imajo kot prireditelji velikega padalskega tekmovanja »Jadranskega pokala« v Portorožu, kjer se vselej zbere svetovna padalska elita. Člani prireditvenega odbora tesno sodelujejo tudi s sorodnimi komisijami, ki pripravljata drugi dve svetovni prvenstvi, ki bosta pri nas prav to leto — svetovno prvenstvo v košarki in v telovadbi.

1967 vodil češko odpravo na Hindukuš. Pred njo je bila v tem gorovju še ena češka odprava, pred to pa ena nemška. Nobena od teh ekip pa ni prodrla posebno daleč, ker jim afganistanske oblasti niso dale dovoljenja. Slovenska odprava pa je dobila dovoljenje od afganistanske vlade, tako da se bo lahko mudila v dolini Vakham blizu četverne meje. V tem predelu je gorovje, ki dosega višino šest in dva vrhova celo sedem tisoč metrov; doslej tu še ni bilo alpinističnih odprav. Odprava, ki bo do vzhodja himalajskih gora morala napraviti nad 8000 kilometrov dolgo potovanje, bo po približnih računih veljala od 5 do 6 milijonov starih dinarjev. Milijon je prispevalo Planinsko društvo. Nekaj pa ljubljanska televizija in nekatera podjetja. Ljubljansko planinsko društvo je v ta namen izdalo tudi posebne razglednice.

Tekme oračev

Prihodnje leto bo v Jugoslaviji med številnimi drugimi mednarodnimi tekmovanji tudi mednarodno tekmovanje oračev. Naša država je članica svetovne organizacije oračev od leta 1960 in bo prva socialistična država, ki bo organizirala takšno mednarodno tekmovanje. Tekmovanje, ki bo pod pokroviteljstvom predsednika Tita, bo prirejeno na posestvu kmetijskega kombinata v Beogradu. Tekmovali bodo orači iz 30 dežel. Prireditve se bo udeležilo veliko kmetijskih strokovnjakov in seveda tudi turistov.

ŠPORT

Steržaj — najboljši na svetu

Prav ob koncu letošnjega svetovnega prvenstva v kegljanju, ki je bilo končano 15. junija v Linzu v Avstriji, je Jugoslavija osvojila zlato kolajno. Ta uspeh je dosegel mariborski kegljač Miro Steržaj, ki je z odlično igro osvojil naslov svetovnega prvaka. Tokrat je prvič na teh tekmovanjih v konkurenci posameznikov dosegel tak uspeh Jugoslovom. Miro Steržaj pa je skupno z Jožetom Turkom dosegel tudi drugo mesto oziroma srebrno kolajnov parih. V moštvenem tekmovanju je Jugoslavija zasedla 4. mesto.

znane holštanjске konje. Ziljani pa so uporabljali svoje domače noriške konje, ki so jih vzrejali in ki jih vzrejajo še danes v Ziljski dolini. V Ziljski dolini je zamenjal lutko Saracena sodček, nasajen na kolu, imenovan »štebeh«. Dolžina proge, katero morajo predirjati jahači, ni popolnoma predpisana, zato jo lahko vsaka vas določi po svoje. Znaša 50-80-100 m. Pri tem tekmovanju se predvsem ocenjuje spretnost jahača, potem šele kvaliteta konja. Čas pri tej tekmi je ena izmed glavnih ocen.

Jože Mejač

Jugoslovansko-ameriški seminar

Ljubljanska univerza in Great Lakes Colleges Association (Združenje koledžev) bosta letos že četrtoč organizirala mešani jugoslovansko-ameriški seminar o pomembnih socioloških, ekonomskih in političnih problemih sodobnih družb. Letošnji seminar bo v študentskem domu živilsko-tehnološkega oddelka ljubljanske biotehniške fakultete v Grobljah pri Domžalah. Začel se bo konec avgusta in bo trajal nekaj dni. Udeležilo se ga bo 18 jugoslovanskih in 18 ameriških študentov. Tema letošnje razprave bo problem industrializacije, osvetljen z našimi in ameriški stališči, uvodna predavanja pa bodo imeli priznani strokovnjaki na tem področju iz obeh dežel.

Štirje naši študentje so v aprilu odpotovali na trimesečno študijsko popotovanje v ZDA, štirje pa bodo odšli prihodnje leto, z obvezo, da v tem času izdelajo študijske naloge. Naslove nalog bo izbrala posebna komisija.

Prva jugoslovanska ekspedicija na Hindukuš

V počastitev 75-letnice obstoja našega Planinskega društva je Planinsko društvo Ljubljana-Matica skupno s Planinsko zvezo Slovenije organiziralo prvo jugoslovansko odpravo v gorovje Hindukuš, ki leži na meji med Afganistanom, Pakistanom, Kitajsko in Sovjetsko zvezo. V odpravi, ki je odpotovala iz Slovenije 20. junija, so preizkušeni slovenski alpinisti: S. Belak, A. Kunaver, T. Sazonov, F. Štupnik, M. Drašlar in Z. Jerin.

Nedavno se je mudil v Ljubljani češki alpinist ing. Ladislav Šedivy, ki je leta

KNJIGA O POHORSKEM BATALJONU

Sredi zelenega Pohorja, na Osankarici stoji veličasten spomenik v spomin na zadnjo borbo in v čast borcem Pohorskega bataljona, ki so na tem koščku slovenske zemlje 8. januarja 1943 dobojevali svoj poslednji boj s premočnim sovražnikom. Tej tragediji, v kateri je 69 mladih partizanov — med njimi tudi 10 bork — rajši volilo smrt, kot da bi se živi predali sovražniku, tej tragični bitki je posvečen še en spomenik: knjiga o Pohorskem bataljonu, ki jo je napisal France Filipič.

Ta knjiga je morda celo dragocenejša od spomenika iz kamna in brona; v njej spet oživijo že zdavnaj pokopani borci in govorijo bralcu o nezlomljivi moči tovarištva in o velikih stvaritvah, ki so jih dosegli preprosti ljudje.

Ob 25. obletnici tragedije Pohorskega bataljona je izšla že tretja, izpopolnjena izdaja te knjige. Mit Pohorskega ali Šarhovega bataljona — kot ga še danes imenujejo ljudje — je pisatelj prevzel takoj ob koncu vojne, ko se je vrnil iz nemškega taborišča. Družinska tragedija starega Šarha, imenovanega Pohorskega kralja, ki je padel skupaj s tremi sinovi — najmlajšemu ob smrti še ni bilo štirinajst let — pa usoda ženskega bataljona, ki ga je vodila Medé Pavla-Katarina, pa junaška skupna smrt 69 borcev — vse to je vabilo k pisanju.

Začel je pisati roman; a že po nekaj poglavjih je spoznal, da mu manjkajo zgodovinski podatki. Začel je brskati po dokumentih in arhivih, poiskal je redke preživele borce, ki so Pohorski bataljon zapustili pred usodnim 8. januarjem, in si od besede do besede zapisal njih živo, neposredno izpoved. Resnična podoba tedanjih dni je bila močnejša in pretresljivejša od pisateljeve domišljije. Korak za korakom je sledil zgodovinski resnici in iz posameznih drobcev sestavil dokumentarno sliko enega najpretresljivejših dogodkov iz narodno-osvobodilne borbe.

Kako veliko zanimanje je ta knjiga vzbudila med bralci, dokazujejo obe takoj razprodani izdaji iz leta 1953 in 1963. Tretja razširjena in izpopolnjena izdaja o zgodovini Pohorskega bataljona je sad več kot dvajset let trajajočih raziskav, romanj po vsej Sloveniji, brskanja po arhivih in tisočih dokumentih v Mariboru, Ptuju, Celju, Ljubljani, Beogradu, Münchnu. V

tretji izdaji ne razkriva pisatelj le kdaj in kako je deloval Pohorski bataljon, temveč tudi z a k a j.

Za Hitlerja je bil Štajerski del slovenske zemlje posebno važen. Ko je 26. aprila 1941 osebno obiskal Maribor, je ukazal: »Ponemčite mi spet to deželo!«

In tako so se že takoj po priključitvi začele prve aretacije zavednih Slovencev. Mnoge so izselili v Srbijo, mnogi so bili izgnani na prisilno delo v nemška koncentracijska taborišča; v dobrem letu so ubili več kot 1000 talcev, med njimi mnogo starcev, žena in otrok.

Nemško nasilje pa je budilo odpor; število borcev za svobodo se je večalo, na Pohorju skoraj ni bilo kmetije, ki bi ne bila voljna nuditi partizanom vse pomoči. Tako se je v mnogih borbah in odporu kalil Pohorski bataljon vse do svojega junaškega konca.

Za Nemce ni bil ta boj nič manj važen kot bitke na vzhodni fronti. Za usodni boj 7. in 8. januarja so mobilizirali vse svoje vojaške sile na Štajerskem. Dva dni po uničenju Pohorskega bataljona je višji vodja »Alpenland« Erwin Rösener poslal poročilo o tej akciji šefu nemške policije Himmlerju, ta pa jo je že naslednji dan osebno predložil Adolfu Hitlerju. Fotografija tega dokumenta je objavljena v knjigi obenem s številnimi fotografijami padlih borcev. Najdragocenejša pa so osebna pričevanja ljudi, ki so bili neposredno povezani z usodo bataljona.

Filipičeva knjiga o Pohorskem bataljonu je dragocen dokument slavne borbe za svobodo slovenskega naroda, ki predvsem mladim rodovom pripoveduje o junaški generaciji, ki je ustvarila temelje, na katerih gradimo mi in bodo gradili bodoči rodovi.

J. M.

FRANCE FILIPIČ

Poslednja borba Pohorskega bataljona

O poslednji borbi Pohorskega bataljona je mnogo znanega. A kljub vsemu pričevanju, kljub vsem stvarnim podatkom, ki so nam danes na razpolago, je ta borba zavita v skrivnostno tančico. Za tistimi okopi na planoti »Pri treh žeblih«, med tistimi zemljankami, v katerih je bilo tako toplo in domače, je obležalo petinšestdeset

razmrcvarjenih trupel, štiri pa nedaleč od tam. Dva dni so hodili Pohorci od vseh koncev in krajev gledat ta trupla in polni groze so iskali med otrplimi mrličmi znane obraze.

Tako so tam ležali nemo ljudje, ki so nekoč s tako vedrimi obrazi in z domačim pozdravom vstopali v njihove domove, jim prepevali in navdušeno pripovedovali o svobodi, ki bo nekoč prišla, ki mora nekoč priti.

Zdaj pa so njihova trupla, zvlečena na kup, oropana, iznakažena in razgaljena samevala sredi globokega gozda.

Da, tam leži, na pol zakopan v snegu, stari Šarh. Njegov obraz je, kot ga je ohranila fotografija za zgodovino, miren in častitljiv. Dobojeval je svojo veliko borbo v življenju, borbo z avstrijskimi orožniki, ki so ga ubežnika s soške fronte in člana zelenega kadra, iskali po vsem Pohorju. Dobojeval je borbo z eksekutorji, ki so ne samo enkrat prišli v stari Jugoslaviji k njemu, ko ni zmožal plačevanja dolgov — in zaključil je svoj boj s političnimi nasprotniki, ki jih je v dolgih letih svojega političnega udejstvovanja imel premnogo. Dobojeval je svojo borbo z nemškim okupatorjem, pred katerim je že enainštiridesetega leta tako pogumno razgalil svoje prsi.

In dobojeval je svojo poslednjo borbo s samim seboj, z usedlinami iz preteklosti, s svojim nežnim hrepenenjem po ženi in otrocih, ki ga je skrival pod raskavostjo kmečkega očanca — pa s svojo nezaupljivostjo, s svojimi dvomi in svojim iskanjem.

Ob starem Šarhu ležita dva od njegovih treh otrok. Tudi njuna obraza je ujela fotografova leča. Ležita tam s tako začudnim izrazom na licih, kakor da še prav ne moreta verjeti, da se je njuna mladost tako rano končala.

Več kot petdeset slik o mrtvih borcih Pohorskega bataljona in o razdejanju na bojišču po borbi je ohranjenih. Okupatorjev fotograf jih je posnel, da bi slike mrtvih partizanov Nemci potem razstavili in z njimi zastrašili slovensko prebivalstvo.

Slike pa so ostale kot nem, pa vendar tako zgovoren dokument o junaštvu Pohorskega bataljona.

Na tisti planoti blizu »Treh žebļev« na Pohorju, kjer je 8. januarja 1943 padel Po-

Spomenik Pohorskemu bataljonu na Osankarici

Ena izmed številnih slik o padlem Pohorskem bataljonu, ki jih je posnel okupatorjev fotograf, da bi Nemci pozneje slike razstavili in z njimi zastrašili slovensko prebivalstvo

»Pohorski car« — Alfonz Sarh s svojimi sinovi

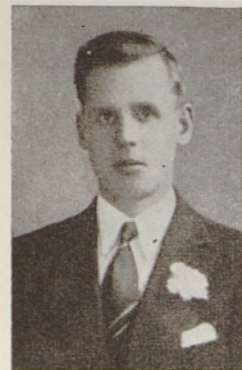
Pomurski muzej in študijska knjižnica v Murški Soboti bosta v letošnjem letu organizirala v razstavnem paviljonu arh. Franca Novaka tri pomembne razstave. Študijska knjižnica bo pripravila obsežno knjižno in dokumentarno razstavo ob 60-letnici pisatelja Miška Kranjca, muzej bo pa predstavil javnosti prerez likovne ustvarjalnosti prekmurškega rojaka-slikarja Lajčija Pandurja ter dokumentacijsko gradivo o razvoju Murške Sobotice. Muzej sicer namerava urediti tudi posebno izseljensko zbirko, za katero ima že precej zbranega gradiva.

horski bataljon, je še komaj videti nekaj sledov borbe. Okopi nekdanjega tabora so povsem zravnani s svojo okolico, a tam, kjer so stale nekoč zemljanke, so raztresene po valoviti ravnici plitke jame; to je vse. Tik pred borbo požgano drevje, ki so ga hoteli partizani uporabiti za zgraditev novih zemljank, a je potem obležalo in ni nikoli služilo temu, za kar je bilo namenjeno, je strohnelo. V borbi okleščeni debelom smrek, ki rastejo okrog nekdanjega taborišča na gosto, so se rane večinoma že zacelile.

V središču tiste nevelike jase, na kateri se je nekoč razprostiralo taborišče, in ki jo zdaj preraščajo mah, praprotni in nizko grmičevje, stoji na kamenitem podstavku bronast spomenik. Mesta posameznih zem-

ljank so obeležena z večjimi granitnimi kvadri; obrambne postojanke borcev pa so na podoben način zaznamovane z manjšimi spominskimi kamni.

Vsako leto romajo sem, na prizorišče znamenite bitke, velike množice. Nihče ni tukaj pokopan; samo ruša tod je prepojena s krvjo borcev Pohorskega bataljona, ki so na nekdanjih okopih in v zavetju zdaj zasutih zemljank, v borbi na življenje in smrt, popadali. In spomin na veliko borbo je prisoten na tem prostoru, je tukaj sredi globokega gozda, na tem bregu, ki se položno spušča proti majhnemu potoku tako živ, da obiskovalci, ki sicer v živahnem razgovoru prispejo do tu sem, onemijo in jim slutnja veličine tega, kar se je tu nekoč dogajalo, stisne srce.

Pesniška zbirka Jacka Tomšiča

Pesniška zbirka Jacka Tomšiča, ki nosi zanimiv naslov: **Pognale so na tujih tleh**, bo v kratkem izšla v Ljubljani v samozaložbi s posredovanjem Slovenske izseljenske matice. Tako je prav, da o knjigi spregovorimo nekaj besed in opozorimo nanjo naše rojake v Ameriki in drugod.

Jack Tomšič, ki se je rodil v Baču na Notranjskem, ne piše pesmi zaradi pesmi, ampak ker mu te pesmi narekuje srce. To srce delavca, izseljenca, berača učenosti, kakor se sam imenuje, je ostalo vse do zadnjega otroško preprosto in prav take so njegove pesmi.

Ljudje na naših tleh rojeni
so šli za kruhom v tuji svet,
seboj so nesli le spomine
in srečo svojih mladih let.

To so začetni verzi v knjigi, pa tudi vse ostale pesmi so pisane tako po domače in iz vseh odseva velika volja in prizadevnost. Jack Tomšič je dokončal na Baču štirirazredno osnovno šolo. To je premogla njegova rojstna vas in to je bila vsa njegova izobrazba. Karkoli si je kasneje pridobil, je bilo pridobljeno s trdim delom, vendar želja po lepi besedi v njem ni nikoli ugasnila. Že v zgodnji mladosti se je poskušal s pesmimi. Učil se je v glavnem pri Gregorčiču in ko je kasneje tesar trame in sekal hoje pod Snežnikom, je vselej jemal seboj tudi goriškega slavčka. Sploh je bila knjiga pri Tomšičevih na Baču v

velikih čislih in mladi Jack je moral marsikatero knjigo prebrati naglas, da ga je poslušala vsa družina, saj bi posamezni člani le prepočasi prišli na vrsto. Knjige so bile skoraj vedno izposojene pri župniku ali vaškem učitelju.

Komaj osemnajstleten je moral Jack Tomšič že v vojno, katere grozote so se mu vtisnile za vse življenje v spomin, zato je še danes vnet zagovornik miru. Po treh letih vojnega trpljenja in ujetništva se je vrnil domov bolan in le skrbna nega matere ter smolnati zrak snežniških gozdov so ga spet ozdravili. Takoj zatem, že leta 1922, ga je želja po znanju gnala čez morje v daljno Ameriko. Hotel je videti in doživeti čim več, pa ne samo to, hotel je pomagati tudi drugim, zakaj natančno se je zavedal, da imamo vsi enako pravico do življenja. Zdaj, ko ima za sabo petinštirideset delovnih let samo v Ameriki, se lahko z zadovoljstvom nasmehne. Samo v strojni tovarni za kamione je delal nad 36 let in to takrat na začetku, ko delo še ni bilo tako mehanizirano kot je danes in so morali delavci z rokami dvigati težke kovinske dele. Poleg tega pa je še neprestano delal v S.N.P.J. ter v različnih naprednih družtvih, ki so našega človeka usmerjala in mu kazala pravo pot.

Ves ta čas pa je Jack Tomšič tudi pridno pisal pesmi in sodeloval pri naprednih časopisih. Pesmi so nastajale ob najrazličnejših prilikah, za zabavo in spodbudo, pa tudi ob raznih jubilejih in praznovanjih. Razveseljivo je, da so nastajale vselej iz neke notranje nuje in potrebe, in ljudje na tujem so jih z veseljem sprejemali.

Knjiga je porazdeljena v štiri cikle in v njej se je zvrstilo 42 pesmi; droben delček tega, kar je Jack Tomšič v vseh teh dolgih letih napisal, vendar dovolj, da bomo spoznali zanimivo podobo človeka, ki ga je življenje premetavalo sem in tja po daljnih cestah. Pesmi, ki so nanizane v knjigi, vse take kakršne so, pa nam bodo prikazale tudi trpljenje, hrepenenje in delo enega izmed mnogih naših ljudi, ki jih je življenje presadilo na tuja tla, ki pa na dnu še vedno koreninijo na tem našem ljubem koščku slovenske zemlje in jo ljubijo. Pesnica Marička Žnidaršič je pripravila izbor pesmi in h knjigi napisala spremno besedo.

Podobar iz Amerike

V Škofjeloškem muzeju je bila lani zanimiva razstava starih lesenih poslikanih znamenj iz Poljanske doline. Ta stara znamenja, ki so stala na križpotjih samotnih poti, so pred mnogimi leti naslikali podobarji — samouki. Marsikatero od teh znamenj, ki je ohranjeno v okolici Škofje Loke in tudi na Primorskem, pa je naslikal tudi naš ameriški rojak in dolgoletni naročnik Rodne grude M. B. Nicholson iz Colorada, kjer živi že nad šestdeset let. Rojak Nicholson, ki je navdušen čebelar, je danes lastnik velikega podjetja za prodajo in predelavo medu. V mladosti pa se je ukvarjal tudi s podobarstvom. Takrat se je pisal Mihelčič, ime Nicholson si je privzel, ko se je izselil v Ameriko. Ko so v loškem muzeju dobili nekaj njegovih poslikanih znamenj in zvedeli zanj, so mu pisali v Ameriko. Takole jim je odgovoril:

»Nikoli nisem mislil, da bi utegnilo biti moje skromno slikanje v mladih letih zanimivo šestdeset let pozneje. Slikal sem samo panjske končnice in znamenja. Številne končnice je nekdo pokupil in jih razprodajal po Primorskem in v Selški dolini, precej pa sem jih prodal tudi okrog Škofje Loke in po Poljanski dolini. Mnogo končnic ni imelo mojega imena. Kasneje pa mi je svetoval neki uradnik v Gorenji vasi, ki je bil spreten v risanju, da bi lahko vsa svoja dela podpisoval, nakar sem njegov nasvet vedno upošteval.«

Tako so znamenja in panjske končnice našega ameriškega rojaka priromale tudi v loški muzej, kjer imajo veliko občudovalcev. Rojaka Nicholsona prijazno vabimo, da nam napiše kaj več o svojih mladih letih, ko je slikal končnice in znamenja ter o njegovih uspehih v čebelarstvu, ki jih je dosegel v Ameriki. Prav gotovo bo to zanimalo tudi naše bralce.

20 let folklorne skupine France Marolt

Pred dvajsetimi leti je manjša skupina študentov ljubljanske univerze ustanovila v spomin na našega znanega folklorista Franceta Marolta, neutrudnega zbiralca in zapisovalca našega narodnega blaga, folklorno skupino z njegovim imenom. Skupina si je s svojimi nastopi kmalu pridobila sloves doma in tudi zunaj naše domovine.

FILATELIJA

Nove priložnostne znamke

Vsako drugo leto izdaja naša poštna uprava priložnostne znamke, na katerih prikazuje zanimivosti iz živalskega sveta naših krajev. Na zadnji takšni seriji leta 1966 so bile žuželke, med njimi rogač in pikapolonica. Na letošnjih znamkah pa bodo zastopane ptice pevke.

Te znamke so izšle na dan mladosti 25. maja. V seriji je šest znamk in je stala 13 novih dinarjev. Na znamkah so najlepši predstavniki ptičjega pevskega zbora iz domačih gajev in logov v naravnih barvah.

Na posamezni znamki so:

za 50 par veliki kalin, za 1 din lišček, za 1,50 din navadni ščinkavec, za 2 din zelenček, za 3 din mali krivokljun in za 5 din dlesk.

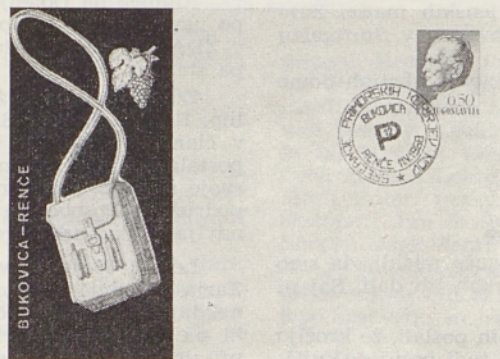
Znamke so odlično izdelane in ima človek skoraj občutek, da gleda prave, žive ptičke. Celih serij je bilo izdanih 200.000. Tiskala jih je znana švicarska tiskarna Courvoisier v večbarvnem tisku.

Večino teh ptičkov dobro poznamo, saj nas s svojim petjem vedno razveseljujejo in so iz domačih krajev, le eden je bolj tipičen za druge kraje v naši državi.

V prvem majskem tednu smo imeli tudi teden Rdečega križa kot vsako leto. Letos je bil ta teden od 5. do 11. maja. V tem času je bilo treba za vsako poštno pošiljko v domačem prometu plačati še prispevek za Rdeči križ. Za ta namen smo imeli posebno prispevno znamko za 5 par.

V soboto 11. maja je bilo v Bukovici pri Renčah na Primorskem svečano srečanje primorskih kurirjev med narodnoosvobodilno vojno obenem s pohodom po primorskih partizanskih krajih. V počastitev tega srečanja je imela pošta v Renčah ta dan spominski poštni žig. P 12 v sredini tega žiga pomeni kurirsko postajo P 12, ki je bila med vojno v Renčah. V spomin na to srečanje je odbor partizanskih kurirjev izdal tudi spominski filatelistični ovitek z znamko maršala Tita, žigosano s tem spominskim poštnim žigom.

Ingoličev roman »Gimnazijka« je doživel med vsemi slovenskimi deli v zadnjem času največji knjigotrški uspeh: knjiga je izšla v dveh izdajah (15.000 izvodov). Ta uspeh ji je odprl tudi vrata v svet, saj je bila prevedena že v več jezikov.

citale še v drugih mestih. Po končani turneji na Nizozemskem je umetnica obiskala še Zahodni Berlin, kjer je kot solistka nastopila s simfoničnim orkestrom berlinskega radia. Za radijsko postajo RIAS je posnela tudi klavirska dela jugoslovanskih, ameriških in ruskih skladateljev.

Violinist Rok Klopčič pa je gostoval na Poljskem, kjer je imel dva koncerta. Na povratku se je ustavil še na Dunaju, kjer je za tamkajšnjo radijsko postajo posnel nekaj skladb slovenskih skladateljev.

Ob svojem dvajsetem jubileju ima skupina za seboj nad tisoč uspešnih nastopov. Tudi naši izseljenci jih dobro poznajo, saj so v svojih lepih narodnih nošah iz raznih slovenskih pokrajin nastopili že tudi na številnih večjih prireditvah, ki so bile namenjene našim izseljencem.

V skupini so študentje, ki so se v dvajsetih letih že velikokrat menjali: eni odhajajo, drugi prihajajo. Letos jih je skupno s člani orkestra v skupini devetdeset. Nastope pripravlja prof. Mirko Ramovš v tesni povezanosti z ljubljanskim Narodopisnim inštitutom, ki pomaga z nasveti pri izbiri koreografov iz tistih pokrajin, oziroma krajev, katerih folklorne plesne bo skupina na novo naštudirala za svoj program. Letos so prvič sprejeli v skupino že srednješolce, ki se bodo dve leti učili plesov in pripravljali za nastope. To je poskus, da bi izvežbali skupino, ki bi lahko nastopala dalj časa.

Med nastopi skupine naj posebej omenimo nastop na pikniku ob Gardskem jezeru v Italiji, katerega je organiziralo turistično podjetje Kompas in ki se ga je udeležilo dvesto naših izletnikov. Letos so nastopili tudi na kmečki ohceti v Ljubljani, v Zagorju in Idriji, v tujini pa poleg Italije še v Sovjetski zvezi v prvi polovici maja. V načrtu imajo še enomesečno turnejo po Evropi in Afriki.

Naši umetniki v tujini

V Vidmu, v Italiji, so v okviru italijansko-jugoslovanskih prireditev razstavljali svoja dela italijanski in slovenski likovniki na temo: črno-bela umetnost. Razstave se je udeležilo sedem slovenskih slikarjev, med njimi tudi Tinca Stegovec, ki je za svojo grafiko dobila zlato medaljo.

V Lienzu, v Avstriji, je v mestni galeriji razstavljal slikar iz Ljubljane Mario L. Vilhar. Razstavo njegovih slik in malih plastik so si ogledali mnogi kulturni delavci iz Lienza in drugih krajev Tirolske in so dela slovenskega umetnika zelo lepo ocenili. Letos je Vilhar edini tuji umetnik, ki razstavlja v tej galeriji.

Pianistka Dubrovka Tomšič-Srebotnjakova se je vrnila z uspešnega gostovanja po Nizozemskem. Začela jo je s koncertom v Rotterdamu, kjer je nastopila kot solistka v Schumannovem koncertu za klavir in orkester. Nato je imela koncerte in re-

NEMČIJA

Klub Jugoslovanov v Stuttgartu

Klub Jugoslovanov v Stuttgartu, ZR Nemčija, je bil ustanovljen v decembru preteklega leta. V petih mesecih obstoja se je odbor kluba ukvarjal predvsem z osnovnimi organizacijskimi vprašanji: registracija na policiji, urejevanje administracije, zbiranje članstva itd. Brez kakršnekoli materialne pomoči in v eni majhni sobi (na konzulatu) pa klub ni mogel pritegniti toliko članov kot bi jih lahko, niti ni še mogel razviti svoje aktivnosti. V zadnjem času pa je klub dobil stalno finančno pomoč od vrste gospodarskih organizacij iz domovine in tako zdaj išče v mestu primerne klubske prostore. Tako bo lahko razširil svojo dejavnost, pričakujejo pa seveda tudi pomoč vseh izseljenjskih matic iz domovine.

Na področju Stuttgarta je zaposlenih okrog 15.000 Jugoslovanov, med katerimi je tudi prek 1000 Slovencev. Na področju vse pokrajine Baden-Württemberg pa živi okrog 40.000 naših ljudi, zato nameravajo ustanoviti podružnice kluba tudi v drugih mestih. Osnovna naloga jugoslovanskega kluba v Stuttgartu je predvsem organizacija kulturno-zabavnega življenja, po čemer so že do sedaj čutili veliko potrebo. Klub sprejema med svoje člane samo naše državljane, člani odbora pa so predstavniki vseh jugoslovanskih narodnosti (v odboru sta tudi dva Slovenca). V odboru kluba so enako zastopani delavci, intelektualci in uslužbenci. Klub namerava ustanoviti tudi lastno knjižnico z domačimi knjigami in časopisi, organiziral bo predvajanja filmov, v klubskih prostorih pa bodo prirejali tekmovanja v šahu, plesne zabave in drugo. V programu imajo tudi proslave važnejših praznikov kot dan republike, praznik dela, dan žena idr. Osnovna dejavnost kluba je torej organizacija družabnega življenja.

Število članov kluba stalno raste, kar je vsekakor znak, da se večina strinja s takim programom. Kot smo že omenili, prejema klub tudi vso moralno in gmotno pomoč iz domovine, predvsem od nekaterih gospodarskih organizacij, bank ter od izseljenjskih matic. Zato menimo, da bi bilo prav, če bi se v klub Jugoslovanov v Stuttgartu včlanilo tudi čimveč Slovencev.

O nadaljnjem delu kluba in o posameznih njegovih akcijah bomo sproti poročali.

ŠVICA

V Amriswila je vedno živahno

Čas je že, da se vam oglasimo, saj boste drugače mislili, da smo zaspali ali pa da počivamo na priznanjih, ki ste nam jih dali. Saj ni tako, le prostega časa nam vedno primanjkuje.

Naj začnem kar od kraja: knjige, ki ste nam jih poslali, že krožijo med našimi v Amriswila in nestrpno pričakujemo tudi potujočo knjižnico, ki ste nam jo poslali. Zelo razveseljivo je, da tako mislite na nas, te knjige bodo prav gotovo zelo dobro služile nam v Švici.

26. aprila smo se udeležili zabavne prireditve v Schaffhausnu. Najeli smo avtobus, ker smo le tako lahko planirali povratek po naši želji. Prireditve se je iz Amriswila udeležilo 42 oseb. Prireditve je zelo lepo uspela, tako da je bilo pravo domače razpoložje. To se je poznalo tudi pri vožnji nazaj, saj pesem ni utihnila, dokler se avtobus ni ustavil v Amriswila.

Naslednji sestanek smo imeli 17. maja v hotelu »Schwert«, kjer je zdaj naše shajališče. Tu imamo sedaj na voljo malo dvorano, za kako večjo prireditev pa bomo dobili tudi veliko. Pri firmi bom verjetno dobil knjižno omaro, tako da bo knjižnica vsem našim še bolj dostopna. 28. maja smo imeli predavanje dr. Leva Svetka iz Ljubljane, ki nas je poučil o naši in švicarski zakonodaji. Tudi v Dipoldsau in Widnau je okrog 30 naših deklet in v kratkem jih nameravamo obiskati.

Poleg rednih sestankov je v kratkem to ves naš program do dopusta v juliju. Organizirali bomo skupinsko potovanje do Ljubljane, od tam pa se bomo razšli na vse strani naše domovine. Na koncu

naj vam še omenim, da je edino pravilno, da ste uspeli, da so »Novosti iz Jugoslavije« dobile slovensko stran. Te pohvale sem slišal tudi od drugih Slovencev tukaj.

Dari Košorok, Amriswil, Švica

FRANCIJA

Izlet in prireditev

Naše društvo Bratstvo in jedinstvo je za prvomajsko proslavo organiziralo izlet s folklornim nastopom. Ker je bil prvi maj v sredo, torej na delavnik, in smo želeli, da bi se ga udeležili tudi tisti člani, ki imajo svoje farme, je bila prireditev prvo majsko nedeljo — 5. maja. Čeprav vreme ni bilo ugodno, se je izleta udeležilo blizu sto članov. Med udeleženci sta bila tudi generalni konzul Lotrič in vice konzul Nešič. Izletniki so se odpeljali v mesto Malesherbes, ki je 85 km oddaljeno od Pariza. Prireditev, ki je lepo uspela, smo imeli v prijaznem gozdičku.

Petrovič

ZDA

Štirideset let društvenega dela

Štiridesetletniko aktivnega društvenega dela pri Slovenski ženski zvezi praznuje letos v ZDA in pri nas v starem kraju splošno znana rojakinja Albina Novakova. Ko smo se lani ob prihodu skupine Slovenske ženske zveze srečali na letališču Brnik, smo ugotovili, da je bil to že njen dvanajsti obisk v povojnih letih in največkrat je bila voditeljica skupine Slovenske ženske zveze. Biti vodja velike izletniške skupine je odgovorna naloga, ki jo rojakinja Albina Novakova s svojimi organizacijskimi sposobnostmi in izkušnjami vselej izpelje v splošno zadovoljstvo.

Ribnica na Dolenjskem je njen rodni kraj, kar se ji še danes tudi po naglasu pozna, čeprav se je že desetletna l. 1910 s starši preselila v ZDA. Tam v Clevelandu, kjer so živeli, je nadaljevala šolanje, nato pa staršem pomagala pri delu v mesnici.

Zdaj že vrsto let živi v Chicagu. Društveno delo jo je vedno veselilo. Bila je članica Slovenske dobrodelne zveze, nato se je vključila v članstvo ameriške podporne organizacije Woodman. Leta 1928 je postala članica Slovenske ženske zveze, ki je bila takrat še v začetku svoje rasti. V veseljem in vnemu je pomagala pri ustanavljanju novih podružnic. Posebej jo je veselilo delo z mladino, zato je začela ustanavljati mladinske krožke, ki so sodelovali nato na raznih proslavah.

Leta 1933 je prevzela uredništvo zvezinega glasila — mesečnika Zarja. Uredniško delo jo je zaradi svoje pestre razgibanosti že od nekdaj veselilo. V začetku ji je slovenska slovnica delala preglavice, ki pa jih je z voljo in prizadevnim učenjem premagala in si z leti pri urejanju pridobila veliko strokovnih izkušenj. Leta 1946 je bila izvoljena za glavno predsednico Zveze in je ostala na tem mestu šest let. Obenem je še ves čas urejala tudi Zarjo. Na konvenciji Zveze v Detroitu l. 1952 je postala glavna tajnica Zveze, uredništvo Zarje pa je prevzela njena hčerka Corinne, ki revijo uspešno ureja še danes. Med zadnjo vojno je z ostalimi domoljubnimi ameriški Slovenci sodelovala pri zbiranju pomoči za Jugoslavijo. Bila je članica Jugoslovanskega pomožnega odbora — slovenske sekcije (JPO-SS), kjer je delovala celo v glavnem odboru SANS.

Tudi v letošnjem letu je Albina Novakova napovedala svoj obisk kot voditeljica izletniške skupine Slovenske ženske zveze. Obljubila je, da jo bo spremljala tudi hčerka Corinne, katera si je poleg Slovenije nameravala ogledati še Avstrijo in Švico. Veselili smo se svidenja, nedavno pa smo žal zvedeli, da se morda letos ne bomo srečali. Pred meseci je imela namreč težko operacijo na očeh in kakor nam je pisala, se bo zaradi tega najbrž morala letos odpovedati obisku starega kraja.

A vseeno še upamo in iz srca želimo, da bi se ji zdravje brž tako popravilo, da se še letos spet vidimo, če pa ne, pa prav gotovo prihodnje leto. Ob lepem delovnem jubileju pa iskreno želimo, da bi

Rojakinja Albina Novakova, fotografirana ob enem zadnjih obiskov v Sloveniji med izletom, ob postanku na Doberdobo

Mladinski pevski zbor iz Euclida, O, ki je nedavno uspešno uprizorili mladinsko igro s petjem *Pepelka Stanovanjski blok v Amriswilu v Svici, kjer stanujejo naša dekleta*

Naša dekleta v Amriswilu rade nastopajo na slovenskih prireditvah

še mnogo let tako aktivno in uspešno delovala v Zvezi in da bi se še velikokrat dobre volje srečali v starem kraju.

Uredništvo

Veseli me vaš napredek

Srčno me veseli, ko vidim po vaših dopisih v reviji, kako napreduje naš narod v Jugoslaviji. Posebej sem tega vesel zato, ker sem sam pred vojno videl in dobro spoznal revščino ko sem krošnjarił peš po vsej Sloveniji, Italiji in Koroški.

Pri nas v Timminsu je pa zdaj bolj slabo, posebej za nas stare, ker smo izgubili delo. V rudniku Holinger, ki ga sedaj zapirajo, je nekoč delalo tri tisoč rudarjev, med temi je bilo veliko Slovencev. Vsi smo zdaj že stari in zgarani. Dobro, da prihaja pomlad, da se bomo lažje sprijaznili z brezposelnostjo.

Joe Gornik,
Timmins, Ont., Kanada

Jubileja

Direktorij Slovenskega delavskega doma v Clevelandu je 27. aprila priredil družabni večer v počastitev 40-letnice Slovenske delavske dvorane. V štirih desetletjih so se v dvorani zvrstile brezštevilne prireditve raznih slovenskih društev. Postala je v pravem pomenu slovensko kulturno žarišče. Mnogi od rojakov in rojakinj, ki so bili takrat aktivni društveni delavci, so že pomrli, otroci so se razselili, a v dvorani je še živ utrip slovenske kulturne dejavnosti.

V Maple Heights, Ohio je pevski zbor Planina 28. aprila z jubilejnim koncertom slavil 30-letnico. Pevski zbor Planina je bil ustanovljen 24. aprila 1938. Še isti mesec so imeli prvi koncertni nastop v novem Slovenskem narodnem domu. Vodil ga je John Zupanc, ki ima velike zasluge za razvoj zbora.

Lepo uspela spevoigra *Pepelka*

V soboto, 6. aprila in v nedeljo, 7. aprila je mladinski pevski zbor iz Euclida O., z lepim uspehom uprizoril zahtevno mladinsko igro s

petjem, *Pepelko*. Predstavi sta bili v Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd. in sta bili zelo dobro obiskani, kar so prizadevni mladi umetniki in njihovi sodelavci, ki so veliko pripomogli k uspehu, tudi zaslužili. Ljubko *Pepelko* je zapela in zaigrala Cristine Zak, princ je bil Michael Debevec, domišljjavi polsestri *Pepelke* sta bili Katy Cech in Jean Lokar, vila Laura Potočnik, kraljica Karen Frank, kralj Mark Rotar, mačeha Brigetta di Tomaso. V manjših vlogah so še nastopili: Jim Polšak, Bill Frank, Bob Plemel, Mark Potočnik, Bob Shepka, Jack Rotar in še nekateri.

Petje je dirigiral dolgoletni pevovodja Joseph Gregorinčič. Baletne točke sta naučili B. Rotar in V. Zakova. Režirala je Pauline Debevec, lepo scenerijo so oskrbeli Ed Oranich, Ed Polšak in Evelyn Hewlitt.

Bolnišnici zapustil premoženje

Slovenski izseljenec Frank Krečič, ki je 31. marca 1966 umrl v Euclidu, Ohio, ZDA, je zapustil bolnišnici v Ajdovščini okrog 50.000 dolarjev. Celoten znesek bi bil še višji, vendar pa so precej pobrale še razne poravnave in sodni stroški. Bolnici je bil že nakazan prvi znesek in sicer nekaj nad 42.000 dolarjev.

O tej zapuščini bomo še poročali, saj se bomo ob priložnosti oglašili v bolnišnici sami in se pogovorili o tem, kako bodo porabili denar.

Smrt znanega društvenika

Konec aprila je v Clevelandu umrl, zadet od kapi, odvetnik Frank M. Surtz, dolgoletni vodilni odbornik Ameriške dobrodelne zveze. Pokojni je bil rojen v Clevelandu. V vodstvu Ameriške dobrodelne zveze je deloval polnih 35 let. Vrsto let je bil prvi glavni podpredsednik in pravni svetovalec organizacije. Znan je bil tudi kot voditelj nekdanje mladinske lige in to v času njenega najbolj intenzivnega delovanja. Svoječasno je bil tudi predsednik ohijskega bratskega kongresa. Bil je član društva Clairwoods št. 40 ADZ in številnih strokovnih in drugih ustanov.

NAŠI P OMENKI

Na razpotju

Saj ne vem, če mi boste lahko pomagali, toda tako mi je hudo, da se moram nekomu izpovedati. Sem na razpotju in ne vem prav, kam bi. O sebi bi vam lahko napisala celo povest, u tega ne znam in tudi nimam časa. Naj torej samo na kratko povem o sebi: Pred nekaj leti sem bila srečna žena in mati lepega sinka. Bili smo res srečna družina. Potem pa mi je mož po hudi boleznii umrl in znašla sem se skoraj brez sredstev, ker je veliko požrla bolezen. Sinko je imel takrat štiri leta. Izguba moža, ki sem ga imela nad vse rada, me je tudi hudo potrla. Tako sem se potem po nasvetu znancev zaradi zaslužka pa tudi zato, da bi vse hudo vsaj malo pozabila, odločila za delo v Nemčiji.

Tukaj živim zdaj štiri leta, delam in tudi kar dobro zaslužim, ker varčujem. Moje misli pa so veliko doma pri sinku, ki sem ga, ker staršev nimam več, pustila pri bolehnii teti. Piševa si, zelo me ima rad, piše mi o šoli in sebi. Toliko mi pove, da skoraj mislim, da je pri meni. Tako je, kakor da sva skupaj.

A jaz sem daleč in tukaj je čisto drugačno življenje. Zelo sem bila sama, dokler nisem srečala prijatelja, s katerim se nameravava v kratkem poročiti. Kmalu bi se vrnila v Slovenijo. A jaz kar odlašam. Je tudi Slovenec in nekaj let starejši od mene. Resen je, pošten, a seveda v marsičem drugačen od mojega moža, katerega ne morem pozabiti. Bil je že zaročen, imel je nekaj deklet, kar mi je povedal. Vse se je razdrlo. Pri zadnji vem, da po njeni krivdi. Zaljubljena nisem vanj, ker sem bila menda samo v svojega moža. A rada ga imam, cenim ga, ker je resen in pošten. Le nekaj me skrbi in boli. Mojega fantka ne mara. Celo ljubosumen je nanj. To sem opazila, ko sem sinka med počitnicami imela pri sebi dva tedna. Če sem se ukvarjala s sinkom, mi je očital, da mi je otrok več kakor on. Fantek je bil do njega zaupljiv; je takšne narave, ki je hitro dostopna.

O vsem tem sva se pozneje pogovorila, ker me je zelo bolelo. Opravičil se je, da je nagle jeze, a jaz čutim, da ni samo to, da bo moj otrok, ki mi pomeni vse na svetu, ker sem bila v svojem kratkem zakonu zelo srečna, vselej kamen spotike.

Priznam, da sem na prijatelja zelo navezana. Cenim ga, ker je resen in dober delavec in vem, da me ima rad, a vendar... Med obiskom svojega otroka sem ga dodobra spoznala tudi od druge strani. Zato kar odlašam in se ne morem odločiti. Mislim na sinka, ki čaka name, ki se me tako veseli, ki bi bil tudi očima zelo vesel, če bi bil ta dober z njim — a žal, že naprej vidim vse težave. Ali mi lahko kaj svetujete?

Tončka M. iz Nemčije

Draga Tončka!

Iz srca čutim z vami. Iz vašega pisma tudi vidim, da ste se sami v sebi pravzaprav že odločili. Ste na razpotju — šli pa boste po poti, ki vas vodi do vašega otroka.

Svetovala pa bi vam, da pred dokončno odločitvijo vse še enkrat prav dobro razmislite. Ali ste trdno prepričani, da prijatelj vašega sinka ne bi vzljubil, če bi živeli skupaj? Prav gotovo ga dovolj dobro poznate, da lahko to presodite. Kakor pišete, je bil sinko pri vas le nekaj časa in pri tistih srečanjih z vašim prijateljem je prišlo med njima do nesoglasij. Ali ne gledate na to morda malo preveč črno? Morda ste ob ponovnem srečanju s sin-

kom v mislih nehoti preveč zašli v preteklost, v čas, ko ste tako srečno živeli s pokojnim možem in tako vam je vaš sedanji prijatelj, o katerem sicer pišete, da ste nanj zelo navezani, v tistih dneh postal nekam bolj tuj? Ohranite preteklosti lep spomin, a zavedajte se, da živite v sedanjosti in mislite na prihodnost. Oba s sinkom potrebujeta dobrega prijatelja, ki vama bo v življenju z razumevanjem v pomoč in oporo. In vaš prijatelj, kakor ga opisujete, bi vama obema s sinkom, verjetno to lahko bil. To pa boste najlažje ugotovili, če bi vsi trije delj časa živeli skupaj, saj sta tista dva tedna odločno premalo za zblizanje dveh ljudi. Potem šele se boste lahko z mirnim srcem odločili. Prepričana sem, da se bo vse lepo uredilo in boste zaživeli v srečnem družinskem krogu. Pišite še in vso srečo!

Jelka

Rodna gruda — edina prijateljica

Za letošnje novoletno darilo sem prejela od mame Rodno grudo — zame je to darilo neprecenljivo — posebej še zato, ker doma pri nas ni bilo nikoli časa za branje. Očeta sem izgubila že triletna in naša kočlarija v strmem bregu je terjala že od rane mladosti od nas treh otrok vse šibke moči, ob vsaki materini boleznii pa še mnogo več.

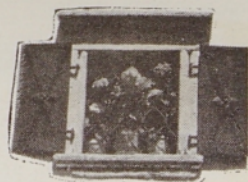
Ko sem malo odrasla, sem že iskala zaposlitve in sedaj, ko mi je 26 let, sem se znašla tukaj v Švici, zaposlena kot gospodinjska pomočnica. Komaj nekaj mesecev sem tukaj, pa se mi zdi že cela večnost. Pogled mi uhaja po švicarskih bregovih, ki me tako spominjajo na naša prelepa triglavska jezera, na kočo, kjer sem bila sezonsko zaposlena in tiho si obljubljam, da jo ob prvi priložnosti obiščem in se za dolgo spet nasitim tistih lepot... Toda kdaj bo spet to?

Tukaj v Erlenbachu izmed tujcev številčno prevladujejo Italijani. Največ Slovencev živi v Zürichu, kamor pa zaradi pre zaposlenosti težko kdaj pridem. S tem pa tudi izgubljam stik z domačimi. Zato mi je morda Rodna gruda še bolj ljuba, saj mi je tukaj edina prijateljica. Včasih si zaželim, da v njej zagledam sliko svoje rodne vasice — naše Vinske gore — Lipje, ki je 10 kilometrov oddaljena od Velenja. Vas leži pod velikansko pečino, tako imenovano Gonžarjevo pečjo. Cel breg je posejan s kočlarijami. Vsi moški, ki živijo tod, so rudarji. V prejšnjih časih, ko še ni vodila asfaltirana cesta v Velenje, so večinoma vsak dan pešočili na delo in nato z dela domov. Nato pa so še doma garali na skromnih zaplatah zemlje. To je bilo resnično trpljenje.

Danes je naša vas čisto drugačna. Življenjski standard se je vzporedil s korakom časa, nekaj domačinov pa je odšlo za službo na tuje. Jaz še vedno ljubim svojo domačo vas takšno, kakršno sem doživljala nekoč sama in nikoli, nikoli ne bom pozabila svojega strica, ki mi je postal drugi oče in je pol svojega življenja pustil v velenjski jami.

Za njegov prvi denar smo kupili opeko za svojo staro hišico. Tisti dan ni nihče dosti govoril. Svečan molk je vladal med nami. Saj nismo znali izraziti, kar je vsak zase globoko čutil v sebi. Veselje je preplavljala globoka hvaležnost in ganjenost, za katero bi bila premalo vsaka izgovorjena beseda.

Vaša zvesta bralka Pavla T.
iz Erlenbacha, Švica

Robanov kot — v ozadju Ojstrica in greben Krofičke

PAVLA T. - Erlenbach, Švica

Domovina

O domovina, tako si mala
v tem prevelikem, trpečem svetu.
O domovina, ti si mi mati,
ki je dober otrok nikoli ne pozabi.

Za menoj ostajajo kilometri
prehojene tuje dežele,
ki je brez cvetja, brez vonja,
hladna, da ti smehljaj zledeni.

O, domovina, ti si zavetje nam v starosti,
ko izjokanih, izsušenih oči
pribežimo pod tvoj krov.
Sprejmi nas in nas pozdravi
in pusti, da nas vonj drage domače prsti,
topel in nov,
vsaj v zadnji uri za vedno omami!

Domače kosilo po belokranjsko

Jedilnik

Vinska juha
Belokranjski nadev
Kisla repa s svinino
Gorka prsna potica
Mešan kompot

Vinska juha: pol litra vina in pol litra vode, 4 dkg surovega masla, sladkor, sol, limonina lupinica, 2 klinčka, cimet, 2 jajci ali samo rumenjaka.

Na surovem maslu zarumenimo sladkor in nato še moko, zalijemo z vodo, ko zavre, dolijemo še vino. Dodamo dišavnice in prevremo. Nazadnje juho legiramo z rumenjaki, ali vtepemo cela jajca. Posebej ponudimo prepražene kruhove kocke, ali majhne ocvrte kruhove rezine

Belokranjski nadev: nekaj belega kruha, 20 dkg kuhane pre-kajene svinine, 2 dkg suhe slanine, 4 jajca, sol, malo svinjske juhe, kos volovskega črevesa in mast ali olje za pečenje.

Kruh in kuhano svinino in slanino zrežemo na kocke, jajca stepemo in zlijemo na kruh; po potrebi dodamo še malo juhe, v kateri se je kuhalo meso. Solimo. Zmes dobro premešamo in jo nadevamo v črevo. Črevo položimo na pekač, polijemo z vročo maščobo ter v pečici rumeno zapečemo. Pečen nadev razrežemo na rezine. Poleg postrežemo kislo repo, v kateri se je kuhala sveža svinina.

Gorka prsna potica: vlečno testo brez jajc razvaljamo in razvlečemo. Za nadev prepražimo na masti drobtine in jih potresemo po testu.

Zžvrkljamo dve jajci z 2 dcl pregrete smetane, dodamo 10 dkg rozin, dve žlici sladkorja, cimet in strto limonovo lupinico ter nadev razmažemo po testu, ki ga nato zvijemo in spečemo. Pečeno potico ponudimo toplo.

Po knjigi »Slovenske narodne jedi«

Oton Župančič:

VRABCI IN STRAŠILO

ČIV-ČIV, ČIV-ČIV,
ŠE DOLGO BOM ŽIV,
ŽIV-ŽAV, ŽIV-ŽAV,
ŠE DOLGO BOM ZDRAV:
NA SREDI POLJÁ
TRI VREČE PROSÁ!

ČIV-ČIV, ŽIV-ŽAV,
VSE PRAV? VSE PRAVI!

ČIV-ČIV, ČIV-ČIV,
SAJ NISEM JAZ KRIV,
ŽIV-ŽAV, ŽIV-ŽAV,
ČE MOŽ JE BRLJAV,
ČE METLO IMA,
PA MESTI NE ZNA.

ČIV-ČIV, ŽIV-ŽAV,
VSE PRAV? VSE PRAVI!

UGANKA

IZ BRONA VLIT,
ZA LINO SKRIT,
PREKO NJIV, GOZDOV IN JAS
POJE IN BRNI NA GLAS.

(uovz)

Ljudska:

JURE

DINO, DINO, DANO,
REPO NEOPRANO,
ZA KOSILO KROP,
ZA JUŽINO BOB,
ZA VEČERJO KOZJI REP
BO DOBIL NAŠ JURE,
KER PRAV VSE PREVRNE,
KAMOR SE OBRNE.

Ivan Albreht:

VODNI MOŽ

PRI DRAVI GODE VODNI MOŽ:
DABUN, DABUN, DABUN.
»LE GODI, MENE ŽE NE BOŠ
PRIVABIL V SVOJ TOLMUN!«

PREBLIZU DEKLICA JE ŠLA –
DABUN, DABUN, DABUN.
IN ŠAP! JE HLASTNIL VODNI MOŽ,
POTEGNIL JO V TOLMUN.

Mika Tomc:

ROŽA IN PTIČEK

Na pločniku leži roža. Nekdo jo je utrgal z rožnega grma tik za leseno ograjo ali pa mu je padla iz šopka. Roža leži na tleh in tiho vene.

»Mama, glej, roža! Vsa žalostna je in žejna,« se je roža zasmilila Maji.

Mama je odločila:

»Domov jo poneseva in jo dava v vazo. Čiste, hladne vode ji bova nalili in zopet bo oživela.«

»Čiv-čiv, čiv-čiv!«

»Kaj pa je to?« je hotela vedeti punčka. Med plevelom in travo ob ograji je poskakoval droben, siv vrabček. Razpenjal je male peruti, pa ni mogel vzleteti. Premajhen je bil, padel je iz gnezda. Odpiral je droben kljun – in vedno bolj žalostno čivkal.

»Mama, poglej, kako joka! In žejen je – mama, ujemi ga!«

Vrabček se je preplašeno stiskal v zavetju malih dlani.

»In kam naj ga dava, Maja?«

»Domov ga nesiva in ga dava v vazo – kot rožico.«

»Vrabček je ptiček, Maja. Ptiček bi v vazi utonil. Poiskali bova njegovo gnezdo, od koder je padel, in poklicali njegovo mamo – ptičko. Ali slišiš, kako ga že išče in kliče?«

Rožica je izgubljena in žejna, pa jo damo v vodo; ptiček je izgubljen, pa ježen – pa poiščemo njegovo mamo.

Ah, saj res...!

»Rožice so ubožice, ko nimajo mame, pa jim damo zato vodo!« ugame Maja. Mame so kot čista, hladna voda gorskega studenca – brez vode ne more nič živeti. Ne človek ne roža ne ptiček.

Zdaj je uganka rešena.

Ferdo Godina:

MOJA HIŠICA

Imam hišico, ob njej pa vrt. Na vrtu raste češnja. Na češnji so se razcveteli štirje cveti. Rekli so mi:

»Prišli smo in z nami je prišla pomlad.«

Oblaki so slišali, kaj so rekli cveti. Pomladi niso marali. Zbrali so se in zakrili sonce. Še veter so poklicali na pomoč. Tako so se razjezili, da so po nebu vrgli blisk. Zbudili so grom, ki je stresel nebo. Nato so poslali na zemljo tisoče in tisoče velikih, mokrih snežink. Vse štiri cvete bi radi uničili.

Vzel sem dežnik in stekel na vrt. Zbal sem se za cvete. Odprl sem dežnik nad njimi. Branil sem jih pred snežinkami. Snežinke so padale na dežnik. Do cvetov niso mogle. Od jeze so se pretapljele v kapljice, dokler niso od same ihteh nehale padati. Tako so bili vsi štirje cveti rešeni. Zaprl sem dežnik in se vrnil v svojo hišico.

Ko sem stopil v kuhinjo, sem zagledal na sušilniku pod stropom štiri lastovke. Bile so mokre in prezeble. Pred jeznimi oblaki in snežinkami so se zatele pod mojo streho. Pri meni so se ogrele in se posušile. Ko je sonce po nevihti spet pokukalo na zemljo, so odletele.

Tako sta moj dežnik in moja hišica rešila pred jezo oblakov, vetra in snežink štiri češnjeve cvete in štiri lastovke. Cveti so zopet rekli, ko je posijalo sonce:

»Prišli smo in z nami je prišla pomlad.«

Vedel sem, da je res tako. Kar mora priti, noben grom in jeza ne ustavita. Saj je bilo drugega dne na češnji že štirideset cvetov. V zraku pa sem naštel štirideset lastovk.

FRANCE BEVE
KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

(Odlomek iz knjige)

Kaplan Martin Čedermac je še dolgo strmel za orožnikoma, ki sta odhajala skozi vas; utonila sta med hišami in se zopet prikazala na ozkem, peščenem klancu, ki se je vil med njivami in se ob tesni grapi spuščal v nižino do ceste. Stal je v vrtu za kaplanijo, na mahovitem zidu, ki ga je obraščalo nizko zeleno grmičje. Visoka, sloka postava mu je bila negibna, drobna glava mu je kot krčevito stisnjena, grozeča pest štrlela iz ozkega ovratnika, na drobno nagubanem obrazu se mu je izražala bolestna duševna napetost.

Oči so ga zaščemele v svetlobi, v poletnem soncu, ki se je upiral v zeleno pobočje; umaknil je pogled in zamižal. Pomel si je veke in si nato segel v temne lase, ki so mu bili že močno osiveli nad senci. Prekrižal je roke na hrbtu in se zagledal v noge, v prevelike čevlje, in nekaj časa tako ostal, kakor da trudno razmišlja. Zdrznil se je in odšel po kamnitih stopnicah v kaplanijo.

Na malih vratih je stala Katina, njegova setra. Ko ga je zagledala, je stopila v drvarnico, a se je takoj vrnila.

»Kaj sta hotela orožnika?« ga je vprašala. »Ali je bilo kaj zaradi pridige in nauka?«

Čedermac jo je ostro pomeril. Ženska radovednost! Zakaj se vtika v njegove stvari? Zakaj ga spominja? Že tako je le stežka krotil vznemirjenost in srd, ki sta ga premagovala. In — kako to ve? Če ni prisluškovala danes ta dan — težko verjetno, da je, ker laškega prida ne zna — tedaj je gotovo vlekla na ušesa prejšnji dan, ko ga je obiskal don Jeremija Morandini, kaplan v Sušju. Ako bi hotel, da izve vsa vas, bi ji povedal; pa bi najrajši še sam tega ne vedel. Sklenil je bil, da nikomur ne omeni, dokler dodobra ne premisli in se do konca ne odloči, kaj bo storil. Tega pa še ni utegnil. Ves čas je premagoval razburjenje, ki mu je tlelo v duši, ga s silo gasil, da bi lahko hladno premožgal in preudaril, a zdaj mu je nenadoma priklopela nejevolja, kri mu je pognalo v glavo.

»Kakšna pridiga? Kakšen nauk? Ali se ti sanja?« In ostro, s pogledom naravnost v njene oči: »Prisluškovala si!«

»Ne!« se je dekle plaho umaknilo.

Očitna laž, ki ga je še huje razkačila.

»Kako pa veš?« je zvišal glas. »Kje pa si to izvedela? Si pa že raznesla po vasi!«

Sestra je vsa prepadena, kakor okamenela stala pred njim. Bila je slabotnega telesa, nekam otroška, da na pogled ni kazala štiridesetih let; sicer blede, malce pegasti obraz ji je živo zardel do rjavih las. Saj se je bala, da bo ošteta, a take jeze ni pričakovala; solze so ji stopile v oči.

»Kako bi raznesla,« je rekla skoraj tiho. »Saj včeraj in danes nisem stopila iz hiše... Ni me bilo v vasi...«

»Le glej!« je rekel brat mirneje, a vendar grozeče. »Izvedel bom. Le glej! Pojdi!«

Katina je stisnila ramena in odšla v kuhinjo.

Gospod Martin je sestro večkrat hudo prijel, a se mu je vselej že v naslednjem trenutku zasmilila. Tistega dne ga ni bila razburila ona, bila je le žrtev, nad katero je iztresel svojo nejevoljo... Z naglimi koraki je odšel v izbo.

Ta je bila prostorna, hladna, z dvema nizkima oknom, ki so ju zagrinjale čipkaste zavese. Pohišstvo je bilo še isto, ki ga

je bil ob novi maši prejel v dar; preprosto, skoraj siromašno, obrabljeno. Velika miza s stoli, lesen naslanjač z blazinami, stajala za knjige, v kotu mizica, med obema oknom pisalna miza. Vse nekam golo, enostavno, le stene so bile bogato, prenatrpano pokrite s fotografijami in podobami. Posnetek Zadnje večerje Leonarda da Vinci; na beli svili z zlatimi nitmi uvezeno Sladko ime Jezus; podoba papeža Pija XI. Pod njim v širokem okviru panorama Vatikanskega mesta; pred leti jo je bil prinesel z romanja v Rim. Povečana fotografija vojaka z drobnim obrazom, s savojskimi zvezdami na ovratniku in bersaljerskim klobukom po strani. Kdaj pa kdaj se je z začudenjem zazrl v to podobo. To je bil on? Da, iste poteze, iste sive, nekam mežikajoče oči, resnobne, s šegavo vedrostjo v zenicah. Povečana podoba njegove matere: takisto doben obraz s sivimi očmi, isti izraz na ustnicah; izpod rute nad čelom ji gledajo s prečo razdeljeni lasje... Kako presenetljivo sta si bila podobna! Na mizici v kotu, ki je bila pogrnjena z vezenim belim prtikom, je stal kipec Matere božje. V drugem kotu je bil pritrjen starinski križ z razpetim Kristusom. V črvojednem lesu je zevalo sto neusmiljeno vsekanih ran; glava je bila nagnjena, a veke niso bile zaprte; milosten, a hkrati obtožujoč pogled se je upiral naravnost v gledalca. Čedermac ga je bil našel pod cerkveno streho, ga rešil zapuščenosti in pozabe. Pred njim je v rdečem kozarcu noč in dan trepetela lučka. Kadarkoli je gospod Martin stopil v to sobo, ga je objel občutek miru in tople domačnosti. Ta dan se ni mogel vdajati starim občutkom. Sesedel se je v naslanjač in kakor vselej, kadar je bil hudo razburjen, je vzel tobačnico in njuhal. Četudi sta bili okni odprti in sta se v večerni sapi rahlo zibali zavese, je v izbi še vedno ostal duh po tobaku. V pepelniku so ležali ogorki cigaret in vžigalic. Besede, ki so bile tu izgovorjene pred kake pol ure, so še zmeraj visele v zraku in mu proti volji obnavljale spomine... Besede!

Da, to je bilo tisto, kar mu je vznemirjalo dušo, ga navdajalo s skrbjo in jezo. Da bi se raztresel, je nežno pomislil na sestro. V kuhinji ždi in joče, nekaj dni se bo držala napeto in ne bo spregovorila. V tej samoti, v kateri je bil pogosto navezan zgolj na njeno družbo, mu je to zmerom hudo delo. Bil je starejši od nje, mnogo starejši, njen duhovni oče tako rekoč, po navadi je naglo sprevidel svojo prenačlenost, se prvi vdal in jo nagovoril z lepo besedo. Tudi zdaj mu je bilo že žal ostrega nastopa: hotel se je dvigniti in stopiti k nji, a je obsedel.

Ponjuhal je znova, nato mu je roka kot mrtva obležala na kolenu. Pozabil je na Katino, obšla ga je nova nevolja, nova tegoba. Naj je storil karkoli, ni se ji mogel izogniti. Ozrl se je na stenski koledar. Sobota! Srh ga je spreletel po hrbtu.

Dvignil se je, da bi odšel po izbi, a se je za nekaj trenutkov ustavil pred Križanim in se zagledal v njegove bridke rane. In se je znova z vzdihom sesedel v naslonjač. Pri duši mu je bilo težko, tako težko, kakor še nikoli v življenju, obhajal ga je nemir, ki ni obetal nič dobrega. Sprva je hotel zadevo s posmehom potisniti v ozadje, jo pokriti z omalovaževanjem, a se mu ni posrečilo. Rasla je, grozila, ga pekla kot rana, da se je zdrizal v mislih.

Naslonil se je na blazino, na pol legel, kakor da se ves po greza v svojo notranjost. S sklonjeno glavo, izpod čela je opazil,

Stane Kumar: Iz Beneške Slovenije

ALOJZ GRADNIK

V tujini

*O kako daleč, daleč si, Medana,
ti moja tiha, mila rojstna vas!
Ko mislim nate, skrijem svoj obraz
in vem takrat, kako je solzna slana.*

*Na holmu, v vinográde razsejana,
pred tabo v soncu morje, sivi Kras,
ravan furlanska, Soče zlati pas
in daleč za teboj dva velikana,*

*Triglav in Krn, še dalje Dolomiti:
tako te vidim in krog tebe Brda
in iščem zate sladkih besedi.*

*Najslajša mi beseda je pretrda,
živ jezik je ne more raztopiti
in kakor kamen v srcu mi leži.*

kako je Katina šla mimo oken in se takoj zopet vrnila. Na zastorih se je odražala senca latnika pred hišo; na steni so se igrali žarki sonca, ki se je pogrezalo v zaton. Vse to se mu je le rahlo, mimogrede dotaknilo zavesti; pred očmi so mu plavali drugačni prizori.

Prejšnji dan, pred večerom, ko se je bil vrnil z obiska pri svoji bolni materi, je našel v izbi doma Jeremijo; čakal ga je ob kozarcu vina. Petdesetletnik, širokega obraza, gostih črnih las, ki so mu le počasi sivali. Dolgo vrsto let sta si bila soseda, postala sta si dobra prijatelja. Kaj ga je prignalo prav ta dan, na petek, ko ve, da se Čedermac mudi pri svoji materi in se včasih vrača šele pozno na večer?

Don Morandini je bil resen človek, a take čudi, da je še Jobova sporočila prinašal z nasmehom. Gospod Martin ga je pogledal v vedre oči, ki niso mogle skriti nemira; zaslutil je nekaj hudega: »Buona sera, carissimo!« Pozdravljala sta se v štirih jezikih; kadar ni šlo za filozofske razgovore, sta govorila slovenski. Don Jeremija, po rodu Furlan, je prva leta tako hotel. »Da se priučim jezika: kako bom sicer pasel duše?« Pozneje je pri tem ostalo. Besede je izgovarjal nekam trdo, okorno, a sicer čisto, brez barve narečja.

Kaj je novega? Mnogo je novega. Hudo? Seveda je hudo... Kaplan iz Sušja se je smehljal, kakor da pripoveduje nedolžen dovtip, ki ga je zasolil z nasmehom. Bilo je razumljivo, da ga ni tako globoko ranilo kot njega; ne v srce, ne v sto korenin, ki so ga prepletale, le v eno — v čut za pravičnost, v skrb za versko vzgojo. In vendar ni nič olupševal, ko mu je povedal; govoril je odkrito, ni ljubil ovinkov, resnici je rad gledal naravnost v obraz. Pridiga in krščanski nauk odpravljena; to se pravi: opravljena v jeziku, ki ga razumejo verniki. Za zdaj! Za zdaj? Kaj hoče še več? In tedaj se je zgodilo nekaj, česar don Jeremija ni pričakoval. Čedermacu je tako čudno stopilo v dušo, bilo mu je strašno, tako smešno in žalostno obenem, da se je zasmejal. Pa se je takoj zresnil in se zgrozil, se prestrašil svojega smeha, kakor da mu je ušel pred oltarjem. Tresoč se po vsem telesu je odšel po izbi, zapeklo ga je v očeh.

Še ni verjel, ni mogel verjeti. Koliko besed so bili že raznesli, a so se pozneje izkazale za praznice. Saj to ni mogoče! Saj to ni res! Kje pa je izvedel? Don Jeremija se je le prizanesljivo nasmehnil in skomignil z rameni. Bil je v zadregi, izpil je vino iz kozarca in bridko zresnjen dvignil glavo. Čedermac ga je gledal. Da, bil je veder človek, nadarjen in spoštovan; kdaj že bi bil lahko dobil kako bogato župnijo. Pa se je zakopal v tiste gore, vzljubil kraj in ljudi. Imel je mnogo prijateljev, odlične zveze, na uho mu je prišlo marsikaj, o čemer se drugim še sanjalo ni...

Noč, v kateri se je Martin Čedermac dolgo brez spanca premetaval po postelji. Še je upal, še zmeraj je upal, a vendar se mu je grenka slutnja tako oklenila srca, da ga je skelelo. Da, saj so bili poskusi že pred leti, a takrat ga ni bilo tako zadelo... V medli svetlobi, ki je padala skozi okna, je lovil tolažeče misli, a so se mu hudobno izmikale. Prisluškoval je rahlemu šumu dreves, se pogrezal v zmedene občutke, ki so ga divje zasipali. Morandinijeve besede, da so mu zdaj pa zdaj pobledele, zazdele

so se mu smešne, a so mu znova vstajale v zavest in ga grozeče grabile za grlo. Neurje! Kdo more prerokovati, kako bo po nevihti? »Bog nebeški, usmili se nas!« Med molitvijo je zaspal... Popoldne, ko se je že zamotil z vsakdanjostjo in si vse slikal v rožnatih barvah, sta prišla orožnika...

Spomin na prizor, ki se je bil odigral v tej izbi pred pol ure, morda pred uro, ga je zbodel, da se je naglo dvignil in odšel do vrat. Obstal je, pogled mu je objel Križanega v kotu, Mater božjo pod steklom, podobo papeža Pija XI.; nato so se mu oči uprle na ogorke cigaret, na stolico, ki je bila še zmeraj odmaknjena. Bog je bil z ostro črto ločil značaje narodov; Čedermac je v dolgih letih dodobra spoznal svoje sosede, znal je z njimi ravnati. Globok poklon, četudi je ogenj v srcu in se za nasmehom skrivajo najstrupenejše besede. Izvršilo se je čisto uradno, suho kratko, a s prirojeno vljudnostjo, kakor da ne gre za poseganje v božje in človeške pravice. Z vso silo je moral zatajevati svojo surovo hribovsko odkritost, krotiti srce in nepopisna čustva, ki so ga razganjala. Z vljudnim nasmehom, ki ga je smrtno utrujal, je odklonil podpis; odločitev, ki bi jo moral pojasniti, pa je pojasniti ni mogel ne smel. Pač, jecljal je, da se more v takih stvareh pokoriti le cerkveni oblasti; ako mu ukaže cerkvena oblast, ne bo ugovarjal... In zopet vljuden nasmeh...

Pridržana nejevolja ga je zastrupljala kot pridržana žalost... Zdaj, ko je znova podoživel ves prizor in je bil sam s seboj, je tako divje zakipelo v njem, da je zgrabil knjigo, ki je ležala na mizi in jo srdito treščil ob pod. Iznenada se je zavedel in hlastno stopil po izbi.

»Moj Bog. Oče nebeški! Devica Marija s Stare gore!«

Kadarkoli ga je obšla nagla jeza, se je bridko sramoval sam pred seboj. Na čelo so mu stopile debele potne srage. Res, z večerom je bilo postalo soparno, a on se je od notranjega ognja kopal v znoju. Dvignil je glavo in vzdihnil; srce mu je bilo težko kot kamen.

Oziral se je po kakem predmetu, s katerim bi se zamotil, se zopet pomiril in zbral. Pogled mu je obvisel na stojalih, na katerih so stale pisane vrste knjig. »Tanti libri jugoslavi!« se je bil začudil poročnik. »Sloveni,« ga je skrbno popravil Čedermac. Ni je bridkosti, ki bi ne imela tudi svoje smešne strani. Nasmehnil se je, a se je zopet zresnil in si z dlanjo potegnil prek čela.

Primaknil je stol, sédel in knjige drugo za drugo jemal v roko. Listal je po njih, ves zamaknjen, kakor da obuja spomine. Kje je kupil to knjigo? Kdo mu jo je daroval? Kakšna čustva so ga navdajala, ko jih je prvič bral? Obšla ga je mrka otožnost, kakor da se za zmeraj poslavlja od njih. Nekatero je zopet položil na prejšnje mesto, pri drugih pa je dolgo strmel v naslovno stran. Odpiral jih je tu in tam, kjer je pač nanese, oko se mu je željno ustavljalo na vrsticah.

Oguljene platnice, malce zmečkane in zamazani listi Gregorčičevih Poezij. Mati, ki se je bila v poznih letih pri njem naučila branja, jih je pogosto jemala v kuhinjo, več pesmi je znala na pamet. Knjigo je nežno položil na mizo. Da se nihče več ne bo spotikal nad obledelim napisom na hrbtu. Prizanesljiv nasmeh mu je skrivil ustnice. Prešernove Poezije, broširana izdaja, z opazkami na robovih. Memento mori! Ali še zna ta

sonet? Zamizal je z odprto knjigo na kolenih kakor učenec, ki ponavlja na pamet naučeno nalogo. »Dolgost življenja našega je kratka...« In se je veselo, otroško, skoraj na glas zasmel. Listal je dalje. Oči so mu nehote obstale na verz, ki je bil debelo podčrtan s svinčnikom. »Največ sveta otrokom sliši Slave...« Bilo mu je, kakor da je iz daljave segla mladost in se ga nežno dotaknila. Kdaj je že to bilo? Morda pred štiridesetimi leti, morda že prej; ni se več natanko spominjal. Ta verz ga je bil tedaj čudovito zdramil. In od takrat mu življenje ni moglo več izbrisati mladostnega navdušenja. »Tje bomo našli pot, kjer nje sinovi si prosti vol'jo vero in postave...«

Tako je jemal knjige drugo za drugo, izbiral, listal po njih, kakor da obračunava s svojim duhovnim življenjem... Slednjič je zgrabil s kupa naročje knjig in jih nesel na vrh.

Katina je stopila iz kuhinje in se zavzela.

»Kam pa to neseš?«

Obstal je in jo strmo pogledal. Še je imela objokan obraz, a se je prikupno smehljala.

»Pomagaj mi rajši, kakor da vprašuješ!« je rekel. »Ne, tole pusti! Saj jih je še v izbi. Na mizi jih je cel kup.«

V spalnici sta bili dve omari s steklenimi vrati, bili sta natrpani s knjigami. Da je naredil prostor izgnancem, je zmetal na tla kup vezanih letnikov neke revije. Knjige različnih velikosti je brez izbire drugo poleg druge postavljaj v ravno vrsto.

»Kje je moj nahrbtnik?« je vprašal Katino. »Seveda mora biti kje v hiši. Takoj ga poišči in mi ga prinesi! Kaj le stojiš in gledaš?«

Olajšan je stopil k oknu in pogledal v nastajajočo noč. Sonce se je pogrezalo za obzorje; v Nadiško dolino je bila že legla senca in plezala na obronke. Vrhove gora je še zmerom oblivala svetloba, ki se je spreminjala v zlato in rdečkasto, se slednjič raztopila v gosto višnjevkasto senco. Izmed hiš na koncu vasi se je razlegnil jok dojenčka, krik dečkov; oglasila se je dekleška pesem, v katero se je mešalo škripanje vretena pri vodnjaku. »Le rasti, le rasti, zeleni pelin...« Lepota in bridkost, ki sta se kot trnje prijemali duše. Zakaj njegovi ljudje pojejo o pelinu, ne o rožmarinu? Trpko se je zamislil. Slovenska pesem od nekdanj — koliko časa še? Nasmeh, ki mu je legel na ustnice, se mu je polagoma spremenil v grenek izraz... Zdrznil se je in se ozrl. Kod hodi to dekle?

»Katina!«

»Tu. Sem ga že našla. Pa je ves prašen.«

Na veliki omari so ležali trije zavoji knjig, z njih se je usla debela plast prahu. Katekizmi v beneškoslovenskem narčju, v črno platno vezani molitveniki za otroke. Katina je držala rvavi nahrbtnik, a kaplan ga je polnil počasi, vestno, da bi izrabil vsak prostorček. Dekle ga je začudeno pogledovalo, a se ga ni upalo vprašati, kaj to pomeni.

Čedermacu večerja ni teknila, bil je razburjen. Pomolil je na tiho, nato je s sklenjenimi rokami čakal, da se je zgostila tema.

»Pripravi svetilko!« je ukazal.

»Kam greš zdaj ponoči?«

»Boš že videla, saj pojdeš z menoj. Tudi domov bova pogledala v Krnico. Nič se ni treba preoblačiti, kar taka si dobra.

VPRAŠANJA ? ODGOVORI

Jugoslovanska pokojnina

Živim že 16. leto v Avstraliji. Pred vojno sem bil zaposlen v Jugoslaviji 24 let, in sicer v rudniku Rajhenburg od leta 1920 do 1944. Potem sem odšel v Avstrijo in sem bil tam zaposlen v rudniku Köflach še do leta 1950. Nato sem odšel v Avstralijo in tu pridobil majhno pokojnino. Rad bi vedel, ali bi imel pravico do jugoslovanske pokojnine, ker z mojo avstralsko pokojnino z ženo in mladoletno hčerko težko shajamo.

F. P., Griffith, Australia

Ker imate v Jugoslaviji več kot 25 let delovne dobe, lahko uveljavite pri jugoslovanskem zavodu za socialno zavarovanje pravico do starostne pokojnine. Delo v jugoslovanskih rudnikih se namreč šteje za pravice iz jugoslovanskega pokojninskega zavarovanja s povečanjem, in sicer tako, da se za vsako leto dela v rudniku prištejejo še štirje meseci. Tako bi imeli v Jugoslaviji kakih 32 let vštete delovne dobe, kar zadostuje za pravico do starostne pokojnine spriču tega, ker ste že dopolnili 65 let starosti. Zahtevo za pokojnino vložite pri Republiškem zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani in priložite vsa dokazila o jugoslovanski delovni dobi, matični rojstni list ter potrdilo o državljanstvu, ki ga imate sedaj.

Leta, ki ste jih prebili na delu v Avstriji, se ne štejejo za jugoslovansko pokojnino, ker na dan 1. 1. 1956 niste bili v Jugoslaviji. Pač pa bi morda ta leta uveljavili po novi konvenciji o socialnem zavarovanju, sklenjeni med Jugoslavijo in Avstrijo, če ste morebiti pridobili avstrijsko državljanstvo. Prav zato je vaše državljanstvo važno.

Druga stvar je seveda, ali vam bodo jugoslovanski organi odobrili, da se vam lahko jugoslovanska pokojnina izplačuje v Avstralijo. O tem odloči Zvezni zavod za socialno zavarovanje v Beogradu, potem ko ugotovi premoženjske, družinske in druge razmere, v katerih živite v Avstraliji. Seveda igra pri tem vlogo, ali ste pri jugoslovanskem predstavništvu v Avstraliji uredili svoj položaj, če ste še jugoslovanski državljan.

Dr. L. S.

Premalo za rento

Pred odhodom v tujino sem delal pri Trboveljski premogokopni družbi, in sicer samo 10 mesecev. Plačeval sem socialno zavarovanje. Ali imam pravico do kakšne rente? Čeprav bi bila majhna, je bolje kot nič.

V. B., Audun le Tiche, Francija

Po določbah socialne konvencije, sklenjene med Jugoslavijo in Francijo, bi lahko zahtevali potem, ko bi izpolnili pogoje za upokožitev v Franciji, da se vam prizna pripadajoči del jugoslovanske pokojnine tudi za delovno dobo v Jugoslaviji, če bi le-ta znašala najmanj eno leto. Za dobo, krajšo od enega leta, ne morete zahtevati, da bi vam v Jugoslaviji priznali pokojnino.

Tudi za mladino

Letošnji Koledar je res zelo lep in zanimiv in sem ga brez skrbi priporočala našim poslušalcem slovenske radijske ure. Enako tudi revijo Rodno grudo, ki odgovarja tudi za našo tukajšnjo mladino, saj objavlja tudi dopise v angleščini.

Mary Skerlong, Pittsburg

Vež z domovino

Oba z ženo z veseljem prebirava Rodno grudo in ogledujeva slike iz raznih krajev Slovenije; vse to nas še tesneje povezuje z lepo rodno domovino.

John Repovž, Renton, Wash. ZDA

Komaj čakam

Rodna gruda in koledar sta mi zelo všeč. Vsak mesec komaj čakam Rodno grudo, ker je res lepa. Dostikrat jo berem tudi čez polnoč, pa nikoli ne zadremam ob njej.

Ivanka Jelenc, Nemčija

Toda — Katina!« se je vzravnal in zvišal glas. »Da boš molčala! Da do smrti nikomur ne črhneš, kje sva bila in kaj sva nosila!«

»Ne bom,« je dahnila.

»To ni zadosti. Ali prisežeš?«

Bilo mu je do smeha, ko je opazil, kako težko diha od groze.

Oprtal si je nahrbtnik, Katina je vzela svetilko. Tiho sta zaklenila in odšla čez vrt.

Steza se je pela navzgor, zmeraj navzgor, zdaj rahlo napeta, a zdaj strma, kakor da sili pod zvezde. Samotarji, ki so živeli pod Mijo, so jo uglasili, ko so po opravih hodili v dolino. Čedermac jo je poznal, tudi ponoči bi mu jo bilo težko zgrešiti, le daljša se mu je zdela, še nikoli tako dolga. Prešla je zadnjo vzpetino, zavila okoli obronka, se razširila v peščen kolovoz, ki se je razcepil v dva rokava. Desni je vodil k raztresenim kmetijam, ki so jih obdajali vinogradi in njive, a levi na kolk, na katerem je stala cerkva svetega Mihaela.

Ta je temna, skoraj nevidna stala v mraku, v linah nad pročeljem sta visela zvonova... Katina je plaho stopila skozi odprta vratca nizkega zidu, ki je obdajal dvorišče. Čedermac je za trenutek postal in se ozrl po nebu, po gorah, ki so pošastno kipele na nebo. Vso pot se ni menil za razgled, zdaj ga je za hip užival. Velikanska kopa Matajurja, grebeni Kolovrata. Trudil se je, da bi na ozadju neba razločil obrise Stare gore. Večer je bil soparen, a na tej višini je vela hladna sapa. Zaradi bremena je bil premočen od potu, stresnilo ga je do kosti.

Iz žepa je potegnil velik, zarjavel ključ, ki je bil ostal v kaplaniji iz časov, ko je še gospod z Vrsnika maševal pri svetem Mihaelu. Odklenil je cerkev, vrata so bolešno zacvrkutala. Obšel ga je občutek greha, da mu je nenadoma zastala roka. Ali je cerkva mar njegova, da samovoljno razpolaga z njo? In se je znova zganil...

»Drži svetilko, da prižgem!« je rekel Katini. »Zdaj pa le hitro,« jo je nato potisnil skozi vrata, »da ne bova tu svetila!«

Vstopila sta. Sence, ki jih je plapolajoča sveča slikala na gole, siromašne stene. Gospod Martin je stopal tiho, spoštljivo po prstih, vendar so mu koraki glasno, grozeče odmevali pod obokom. Duh po plesnobi, vlagi in zapuščenosti. Sveti Mihael v glavnem oltarju je visoko dvigal tehtnico. Na umetnih cveticah, ki so stale med svečniki, se je bila nabrala debela plast prahu.

Čedermac je vrgel nahrbtnik na tlak in za nekaj trenutkov neodločen obstal. Nato je pomignil Katini in odšel za oltar, stopaje po dolgi senci, ki se je vlila pred njim. Ob steni je bilo naslonjeno bandero, poleg velik križ, na tleh je ležalo nekaj cerkvene ropotije. Na pokrovu velike skrinje je stala starinska soha svetega Petra z odkrhnjeno desnico. Čedermac jo je postavil na tla in dvignil pokrov. Nekaj kovinastih svečnikov, dve podobi z razbitimi šipami in pisana šara. Upognil se je, izpraznil skrinjo, naložil knjige na dno, a nanje razbiti podobi, svečnike in ostalo. Na pokrov je zopet postavil soho svetega Petra.

Vzravnal se je, si otepel prašne roke in se oddahnil. Pogledal je Katino, ki je stala ob strani s svetilko v rokah, vsa bleda, brez sape, z velikimi očmi. Položil si je prst na usta, a ni rekel besede; Katina mu ni odgovorila, a je razumela, oči so mu pri-trdile.

iz Pavlihe

Veliko pričakovanje

Sin se je vrnil z dela v Nemčiji in potrkal na kuhinjska vrata.

- Kdo je?
- Jaz, Tone, vrnil sem se iz Nemčije.
- Si se pripeljal z avtomobilom?
- Ne, z vlakom.
- Ježešmarija, kam ga bomo pa dali!

Na kolodvoru

- Tone, si zaprl plin?
- Sem.
- Vodo?
- Seveda.
- Okna?
- Tudi.
- Joj, zdaj sem se spomnil, vrata sem pustil pa odprta.

V letalu

Ko se je letalo začelo dvigati, je stewardesa razdelila potnikom žvečilni gumi in rekla:

— Če to vzamete, vam ne bo zvonilo v ušesih.

Ko je letalo pristalo na Brniku, je neki potnik vprašal:

— Oprostite, kako pa zdaj vzamem žvečilni gumi iz ušes?

Vprašanje

— Dragec, ali boš vedno tako zaljubljen kakor zdaj?

— Seveda, če ne boš ljubosumna.

Med lovei

— Jaz grem najraje na lov kadar grmi.

— Seveda, takrat imaš največ priložnosti za uspeh.

— Kako pa to misliš?

— Ja, strela ti lahko ubije zajca.

● Ijubezni

— Lepa deklica, ali verjamate v ljubezen na prvi pogled?

— Ne.

— No, potem se pa jutri spet tukaj vidi, kajne?

Pri zdravniku

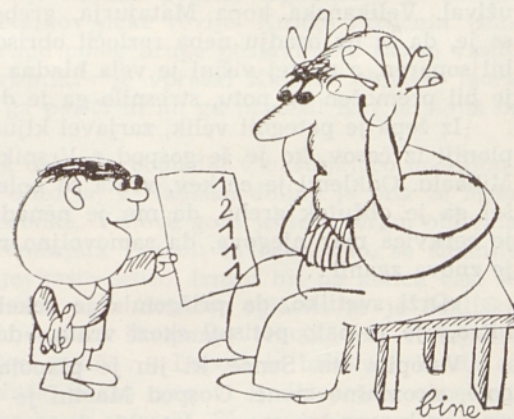
— Mm, pljuča mi niso prav posebno všeč.

— Gospod doktor, imava isti okus. Tudi jaz imam raje pražena jetrca.

— Ali dovolite, prosim, da od tu slikam vašega fantka?

bine

— Ze spet si padel, le kaj bo iz tebe?
— Padalec, očka.

bine

— Kaj neki bosta počela na izletu, ko ničesar ne nosita s seboj?

— Pozor, zdaj bo priletela ptička!

bine

ZAVODI CRVENA ZASTAVA

Če razpolagate s konvertibilnimi deviznimi sredstvi, se vam ponuja izjemna prilika, da si nabavite vozilo s **popustom do 12 %** pod naslednjimi pogoji:

Tip vozila	USA \$	Prometni davek v S din
ZASTAVA 750	1008.—	58.050.—
FIAT-ZASTAVA 850	1360.—	78.840.—
FIAT-ZASTAVA 1100 R	1640.—	94.230.—
ZASTAVA 1300	1800.—	103.275.—

Cene so preračunane na USA dolarje, vplačate pa lahko tudi s katerokoli drugo konvertibilno valuto.

Način vplačila:

Vplačilo iz inozemstva:

— z bančnim nakazilom v korist deviznega računa Zavodov Crvena Zastava pri Jugoslovanski banki za zunanjo trgovino v Beogradu, št. 608-620-5-1-10101-32009-1361;

— s čekom na Zavode Crvena Zastava — Sektor izvoz-uvoz, Beograd;

— z mednarodno poštno nakaznico na Zavode Crvena Zastava — Sektor izvoz-uvoz, Beograd;

— s tujimi valutami v gotovini, poslanimi direktno na Zavode Crvena Zastava — Sektor izvoz-uvoz, Beograd.

Vplačilo iz domovine:

— prek lastnega deviznega računa.

Dobavni roki:

Računa se od končnega vplačila, tj. obvestila banke, da so prispela devizna sredstva na devizni račun Zavoda, po tipih vozil pa so dobavni roki naslednji:

ZASTAVA 750	do 15 dni
FIAT-ZASTAVA 850	do 90 dni
FIAT-ZASTAVA 1100 R	do 90 dni
ZASTAVA 1300	do 15 dni

Vse informacije: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA«, izvoz-uvoz, BEOGRAD, Gavrića Pinčipa br. 44, telefon 646 733.

KVALITETA — UDOBNOŠT — VARNOST — EKONOMIČNOST
SERVISI PO VSEJ DRŽAVI

Piran

